

MENŠÍ PRÓZY

Malý chlapec přišel k Vltavě a volal: „Přívoz! Přívoz!“ Ale neveliký hlas přikrylo ticho. Jezero prostoru mezi pohořími nezní leda bouří, ale poutníček byl sám; odpovídalo mu jen ticho.

Jehlance skal, kužel vrchu, ostroh a na východě stála obloučná země. Pět lomů po paterém zastavení vojska je vbito v skálu a ze zlomeného těla vytéká pramen. Silnice ležela na pěti mostech a u každého z nich byly uvázány nákladní lodi. Hoch na druhém břehu vykřikl, ale jeho hlas spadl doprostřed řeky a potopil se.

Byla druhá neděle červnová a v lomech ani na lodích nikdo nepracoval. Chlapec zarazil konec holi do země a sedl si po žebrácku.

Trináct měsíců byl na cestě a doposud nespal v poli. Báł se. Chlévy plné much byly jeho hospodou a táhlé bučení dobytka rylo mu spánek. Ráno stával u krav a chtělo se mu mléka. Snad mu dal čeledín svůj krajíc a snad ho vyvlékl ze dvora. Pokulhávaje, dal se na cestu, aby kradl, žebral a navlékal dny na hůl.

Tulák příliš zelený neobstojí v obci tuláků a neobstojí ani před ženami, nemá-li viditelných ran a je-li bez příběhů. Kdybys šel se vztaženou rukou a kdybys plakal! Ale ty jsi téměř veselý před okny vesnice.

Na rozdíl od tohoto nováčka starý Štěpán pil kořalku a obědval špek; to však je muž, který se vyzná ve věcech svého řemesla, a jeho díkučinění jsou veřejná jako zvon.

Kdysi řekl vysloužilec malému žebrákovi: „Jdi do služby, kluku, malé ryby jsou také ryby, a co máš v kapsách, mohlo být moje.“ Když chvíle ticha opřela radu, hoch se hnul, a bylo viděti, jak se motá ve vojenských kalhotách a že je sláb a malý. Nehledal služby ani nyní, ani kdy předtím, ale jítí znamená naději, i šel a došed sedl na břehu. A křičí na přívoz.

Zatím země se obracela k pondělku a nebe plné stínů a ohně bylo nad ní. Někdo stejně ubohý jako tulák šel po silnici a vstoupil na loď, aby chytal ryby, ale dříve než nasadil prut a hodil vlasec, chlapec na druhém břehu znovu se ozval.

„Počkej chvíličku,“ odpověděl rybář znamenaje, že dítě na druhém břehu řeky je přibližně jeho věku. Konečně se přepravil a malý Jeník mohl vstoupiti na loď. Plavili se mlčky, Ervín Weil neměl co říci a malý Jeník držel hubu. Snad byli poněkud zklamáni, neboť žádný z obou se nepodobal tomu, koho čekali. Ervín byl židovský student a ti, které miloval, žili po indiánsku na prérích jeho četby a snění. Žebravé dítě milovalo zemi a nejmladší dceru královskou a mudrce hovořící řečí zvířat. Když přistáli, Ervín vzal opět rybářský prut, avšak žebrák neodcházel. Poplávek ležel na vodě a nit i dvojí pohled vázal jej na jedno místo. Ticho, jež je vozem a lodí objevitelskou, neslo oba hochy. Setkali se na hvězdě večerní a dali se spolu do řeči. Žid, který znal statečnost a nebezpečí, vzdal čest muži, jdoucímu světem.

„Nemáš nic než hůl,“ řekl student a Jan mu odpovídal, zardívaje se.

Nastávala již noc a chlapci doposud prodlévali na silnici.

Zatím starý Weil seděl před domkem s rukama zkříženýma jako kladiva na vývěsním štítě.

Ervín překročil hranici divokých snění a stanul před otcem se schýlenou hlavou. Znal Weila, který ve svých pásmech nedal růsti stromům do výše a velikost drobil na jednotky. Neměl řeči mimo sdělení, a když se ptal, nikdo nevystačil s pravdou.

Starý žid mlčel a Ervín na jeho mlčení odpovídal jen pláně. Řekl: „Byli jsme v aleji.“

„Kdo?“

„Já sám,“ odpověděl Ervín.

Jeník se zadíval na židovy vyceněné brýle a poznáv, že mu nic nedá, měl se k odchodu. Ale kupec ho zadržel a vešel do domu pro skývu chleba. Dával jen tuto almužnu

a sám, aby viděl žebráka odcházeti od svých dveří. Měl dobrou vůli s tuláky, a pokud byli v obvodu vsi, myslel na ně.

„Vezmi,“ řekl, podáváje dítěti chléb, a Jeník, jenž se zmýlil v tomto muži, prosil jej o nocleh. „Ne!“

Weil udeřil rozhodností jako obuškem.

A tak nezbyvalo, než aby se Jeník obrátil do vsi, pospíchal, ale noc šla před ním.

V souostroví světél zářila nejjasněji hospoda.

Zájezdni hostinec, Jeník přečetl nápis a vešel.

Roj hlasů letěl šenkovnou, a když se otevřely dveře, ztichnul nad Jeníkem. Tu žebrák poprosil o nocleh a patnáct chrapounů potěžkalo prosbu jako porotci kladivo vražednickovo.

„Nic!“ řekl soud, ale dříve než padlo toto rozhodnutí, Jeník je znal.

Odulá tvář obrátila se k němu a sprosták ze všech nejposlednější ukázal mu dveře.

Šel. Hospoda zůstala za ním, vesnice na dně noci a Jeník sám.

Cesta, řeka a telegrafní dráty vedou do světa, les ukazuje k nebi. Zemdlený a slabý hoch přestával býti tulákem. Sedl si a záhy ležel, hledě přes temnou hlavu sosny na oblohu.

„Jsem maličký jako špalíček, mám divotvorný prsten a můj kůň je zakleté kníže.“

Jasněji a lépe a jasněji než spravedlivý hněv a hvězda svítí pohádky.

Ó, noci! Ó, hvězdo jitřní! Nepomiň a nevzcházej, ať jeden z maličkých štěňátek země dlouho spí!

Minuly čtyři hodiny a již svítalo.

Hospoda splaskla. Loď obtížená hnusem přistávala k pracujícímu dni. Poslední piják podíval se do jasného okna, vstal a táhl svoje hnáty podél stolů ke dveřím.

Ochrnuté nohy opilci již nesloužily, nicméně chlap dovrával až k Jeníkovi a zastavil se nad ním. Toulavé dítě a opilec rozmlouvali s jakousi shovívavostí nuzáků a pacholek nakonec Jana získal, aby ho následoval.

Šli po silničním náspu a vposled zahnuli na dvorskou cestu.

Hlídač v kožiše, s holí na řemínku mlčel a smál se. Kohout již třikrát kokrhal, děvečky budou vstávat a čeledín zalézá do komory. Vem ho čert!

Zatím Jeník stál na rozpacích. Řad čtyřikrát lomený v pravém úhlu zavíral prostranství nyní mrtvé. Zdálo se mu, že toto jsou základy žalářní krychle, veliké, aby vázala brannou moc královskou. Je tu hlídač, který má péči o bohatství, o jaké? Snad zde mají hnízdo vzácných husí, ohnivě koně a hromady bílé mouky.

Jan kradl kůrky a jednou vzal hrneček sádla. Nebylo mu volno před člověkem, který každou noc táhne proti zlodějům, a věděl, že ten, který hlídá, je zlý pes.

Ale nebyl; hlídačský kožich kryl starého zloděje jako kohoutí peří kapouna. Statek byl pánův a v noci jeho.

Již však rostl rachot rána. Pondělí je zlý den, ostrá předlodi o šesti palubách, jež ryje čas.

Nevyspalí dělníci šli do polí, vozkové pomalu zapřáhali a koně ještě bez udidel stáli u ojí. Veselost stáda rozděleného na dvojice mizela ze vrat a rázem šesté inženýr Weyr, správce dvora, zůstal sám. Chasník, který se včera opil, spal a jeho spřežení stálo. To byla Jeníkova chvíle. Dal koňm obrok a napojil je.

Hlídač mluvil pro něho a správce mu věřil. Malý Jeník byl přijat do služby a setrval v ní tři měsíce.

II

Ve vsi byli dva kupci, Michael Weil a Josef Jetel. Máš-li v hrsti peníze, nakoupíš dobře u druhého, má vše a v mnoha družích, avšak Weil prodává jen věci nejpotřebnější, mouku, sádlo, sůl a bílou kořalku. Hlad otáčí koly jeho mlýnů. V zimě nalehne silnou bouří, a když začne práce, vyje v koruně domu. Michael Weil zná poryvy proudu

a měří a počítá. Od čísla k číslu vedou dny a na konci všech se třpytí zlatý poklad. Bude tvůj, Ervíne! Staneš se bohatým a nejbohatším skrze něj!

Kupec, který se zdál nemítí vášní, měl svého syna a nešťastná láska rvala všechny jeho radosti. Kupcova těžká mysl zůstávala nízko a vše, co bylo jeho, tisknul, aby držel. Syn neznal jeho počtu a bál se. Chladná zběsilost otcova nepodobala se lásce, nemluvil se synem ani se ženou, nepil ani nehrál. Tichý a přísný hleděl na syna, a dlouhé chvíle padaly jako neštěstí na jeho dům.

„Pojď sem, proč se touláš!“ řekl toho večera, když Ervín se vrátil pozdě od řeky.

Ervín stál a podlaha kuchyně se vzdula pod jeho nohama jako moře.

„Jsi blbý? S kým jsi byl?“

Chlapec rychle Jeníka zradil a opět mlčel.

„Pamatuj, čím jsi,“ řekl starý, a hotov dokonati dobré dílo, vsadil mu plátenickým loktem sedm ran.

Venku již prostor stal se nocí a v ní spáči letěli a stáli jako tělesa nebeská. Ervín vznášel se nad Severní Amerikou, starý trčel na své střeše a paní Weilová opásána tukem zůstávala tam, kde byla, plujíc peřejí peřin.

Její manželství bylo slzavé údolí hluboké dvacet let. Bydlila v něm jako poustevník. Ani zlá, ani laskavá, nemilovala nikoho a naučila se mlčet za rok. Celý den, celý den vykonávala mužovu vůli a to, co kázal, opakovala bez důrazu svému dítěti. Neplakala, ale mokvala slzami, a protože byla tichá, nikdo jí nelitoval.

Jednou řekla o ní děvečka, že je jako Marokánka. A paní Weilová, když druhý den slyšela srovnání, byla potěšená pro tuto podobu, neboť její tvář byla tváří nejmarnější nicotnosti. Čas, sněžící dvacet let, nalepil se na ni, a byla bílá a měkká jako sněhulák.

Ráno Ervín jedl příliš dlouho svoji snídani a matka, jež se děsila všech nepravidelností, řekla mu:

„Co děláš! Je pozdě a tatínek se za chvíli vrátí!“

Hoch myslel na Jeníka a styděl se.

Přišel za mnou a otec ho vyhnal. Kde spal a co teď dělá?

Když dopil kávu, Ervín zobracel svoje kapsy a shledal třicet krejcarů; dvacet vzal matce z police, a proměnil všechny za korunu, šel hledat žebráka.

Vesnice byla prázdná a kolovrátkář hrál pánubohu do oken. Dvě baby s nůšemi lezly z jednoho konce vesnice na druhý a před obecním domem se zastavily na čtvercích chodníku jako sedláci při hře v šachy. Děti řvaly, kovárna jiskříc uvnitř zevně podobala se pařezu a nade vším věž odpočítávala malátnou hodinu osmou v pondělí ráno.

Ale Jeník ve vsi nebyl.

Obešel ves Ervín vracel se k mostu a tu potkal panský vůz plný uhlí. Vedle nákladu, lopatu máje na rameni, šel Jeník.

Oba chlapci se smáli a zastavili se. Koruna v Ervínově kapse spadla co nejhlouběji a hoch se začervenál.

„Včera jsem dostal,“ řekl.

„Ty?“ odpověděl Jan téměř bez zájmu.

„Náš tatínek je divnej.“

Jeník nerozuměl a chtěl jít za svým povozem.

„Jsem v práci,“ řekl; ale Weil se loudal dál.

„Člověče, potřebuji boty a správce mi je za týden dá. Sbohem, teď se jde skládat!“ dořeknuv to, dal se Jeník do běhu, a teprve když dohonil vůz, zamával lopatou.

Ervínovi se zdálo, že je snadnější dáti Jeníkovi svítilnu než peníz. Rozhodl se, že mu ji dá ještě týž den.

Myslíl na Jeníka až do večera. Zůstane-li ve dvoře, řekl si, je hloupý. Kdybych byl sám, šel bych tam, kde jsou zlatá pole a naleziště drahých kamenů.

Snad bych se stal námořníkem.

III

Pracující dny mají na rubu vyraženou svoji cenu a za šest dní bral Jeník šest korun. Mince s obrazem císaře a nejvyšší moci ležely v jeho dlani na znamení poddanství. Počítal je od soboty do úterka, ale v ten den rozbil džbán a bylo

mu jej zaplatiti. Ze šesti zbyly jen tři koruny, a Jeníkova šetrnost se sesula do díry v rozpočtu. Koupil si ryby a sýr, a když snědl, šel za Ervínem.

Weilův syn chodil ve středu k rabínovi. Učil se čtvrtý rok německy a dávno špatně mluvil.

Po hodině jeho učitel zavřel německou čítanku. „Jsi pilný,“ řekl.

Ervín se díval na něho s radostí a nevstával. Potom spolu rozmlouvali.

Rabínovy řeči byly plané a on sám byl starý a podivínský.

Tré německých svobodných měst bylo divnou otázkou Ervínovou. „Jak to, jak je to?“ ptával se znovu a znovu. Stařec nikdy neřekl, že neví.

Tuto středu, když domluvili, rabín šel s Ervínem k Weilům a hoch, jist svým učitelem, utekl k řece. Měl prak a na deset kroků stihl jím cíl. Stavěl si za terč láhev, střílel, a dříve než ji rozbil, přišel Jeník.

Slunce zacházelo a nad krajinou stalo se opět ticho. Veliké moře dotknulo se ramenem řeky dětských myslí, jako les se dotýká větví okna samotářova domu. Myšlénka létajíc vznesla se ve velikost světa a odtud zdály se všechny věci snadné.

„Ervíne, mluvíš cizí řeči a rozumíš starému židovi jako starý. Máš prak a já mám svoji hůl,“ pravil Jeník.

„Co zde? Čechy jsou nedobrodružná země, prošel jsem třemi okresy a vím to.“

„V Kostarice je krásné jezero Nikaragua, malpy, druh opic Nového světa, oživují její pralesy a loviště jsou tam volná,“ odpověděl Ervín.

„Kde?“

„Ve Střední Americe, znám její zeměpisnou šířku i délku, počítaje od hlavního poledníku.“

„To je za mořem,“ pravil opět Jeník.

Chlapci umlkli a do kruhu ticha vstoupil Indián.

Nepřisedl k nim, ale stál a jeho obraz rudnul a tměl se proti nebi.

„Náčelník, který vodí statečné muže, je mým přítelem,“ řekl Ervín.

Jeníkův zrak obcházel prázdnotu a ptal se: Kde je?

Konečně se mu zdálo, že vidí lépe než zrakem.

„Nemám na cestu,“ řekl po chvíli.

„Dám ti pět set korun a za rok tisíc!“

„Nech si je,“ odpověděl Jeník a hnul se z místa.

Lež hrubě duní, když padá; chlapci vstali a styděli se.

„Ervíne,“ pravil Jeník na zpáteční cestě, „mohl bych v Kostarice sloužit.“

Ale Ervín nevěděl, jak by si pomohli z úzkých. „Přijdu k vám zítra večer,“ řekl a šel domů.

Za Jeníkem běželo osudné slovo jako kočka. Ohlédl se a spatřil, že vzrostlo v hrbaté stádo. Konečně však rozptýlil pochybnosti a šel před se jako ten, kdo nemluví naplano, řka: „Jsem hotov odejít zítra ráno do cizí země.“

Před dvorem potkal Františka Mesteka a ptal se, co je nového.

„Nic,“ odpověděl František, „koupal jsem se.“

Chasník měl mokré vlasy a leskl se jako ryba. Byl to dvorský čeledín, týž, který před desíti dny přivedl Jeníka do dvora. Dobrý dělník a zlý opilec, co vydělal, propil a nosil stále tytéž hadry. Dvacet tři léta složila se v něm jako výpravy v hrdinný zpěv, byl silný, dobří koně chodili před ním a jejich brázda bývala nejhlubší.

Jednou, dříve než hudebníci sáhli na své nástroje, přišel k muzice opilý. Holky stály na síni a před hospodou. Vynasl jim pivo, smál se a pily s ním, ale ta, která ho měla ráda, se rozhněvala.

Mestek byl hloupý, a protože byl i pyšný, vzal ji kolem pasu a dostal políček. Tu utekl do šenkovny a hryzl sklenici znovu plnou, až si zkrvavil hubu. Vedl si jako blázen, pořežal si ústa i tvář, a přece zůstal.

Dnes na dvoře seděl harmonikář, pohnul měchem, harmonika vydala vzdech jako čeledník, jenž se probouzí, a radost váhavými kroky přešla dvůr.

Plavovlasé děvče se smálo a jiné a opět jiné smálo se s ním. Nyní prudce vybuchla písnička:

Sloužila děvečka u polesného,
nechtěla jísti chleba černého.

Jeník s Františkem vstoupili do vrat a dál šli po písničce jako po mostě.

Ostrým výskotem a táhlým zvukem smutku chvěje se vzduch a padá do křídel Jeníkova snění. František zpívá a Jeník hledí do výhně síly, jež srší.

Svět je tajemný, jeho pralesy jsou hluboké, na pláních stepí a pouští řvou dravá zvířata. Ale kdybys ty šel s námi, Františku, nebál bych se!

Víc a víc rostlo Jeníkovo odhodlání a prostor stáje chvěl se zvukem naděje.

Když šel Mestek spat, zeptal se Jeníka, je-li vzhůru.

„Čekám na tebe,“ odpověděl, „Ervín Weil a já odjedeme do Kostariky, pojď s námi!“

Kůň hlasitě vydechl a Mestek mlčel.

„Pojď s námi!“

Ale František trval v zarytosti a nevěře. Třetí vybídnutí podobalo se pláči a velký čeledín, slyše je, vstal.

„To víš, že půjdu, to víš, že jo!“ řekl chlapci.

Dvě barvy, modrá malého Jeníka a rudá barva Mestekova, se mísily a temněly zároveň s nocí.

IV

Strmé topoly stojí nad krajskou silnicí, je časné ráno a vzpínají se jako sochy Svobody. Výš a výš, dál a dál. Tenhle kout země není vesmír.

Po niti dojdeš a doptáš se klubka, vstaň, jdi silnicí, jdi přes sedm řek a sedm pohoří a snad dojdeš ke skleněné hoře, k chyši čarodějnickově a do soudružské země bez krále, bez peněz a bez zlodějů.

Bylo půl čtvrté ráno. Jeník máje uzlíček na lokti a hůl v ruce, čekal na rozcestí, avšak Ervín ani František nepřicházeli a rozhodnutí se kymácelo jako loď na kotvách.

Ano či ne?

Tu vyšel Ervín. Neotálel ze strachu, ani se neopozdil vlastní vinou. Nespál již od půlnoci. Světnice byla šerá, nábytek civěl na svých místech a hodiny ze zdi zvolna jej počítaly. „Jdou dnem i nocí jako orloj světa,“ myslil si Ervín, „ale před otcem vlekly se po svých číslech a spěchaly, když zde nebyl.“

Jedna — dvě — tři — čtyři. První. Druhá hodina s půlnoci. Její hlas zastřel prázdnotu a starý Weil procitl.

Poslouchal a čas dotýkal se rozeklaným hrotem syna i otce.

Kupec vstal ze svého lože a šel ke dveřím.

Nikde nic není, nepohoda leží na tváři světnice, nic víc, nic nového, jen strnulý škleb Weilova domu.

Ervín se natáhl jako mrtvý.

Když starý žid zkoušel zámek, našel dveře otevřeny a zděsil se. Rozsvítil, prohledal všechno a znovu otočil klíčem na dva západy. Ale ani potom neusínal.

Bylo půl čtvrté a tehdy Ervín nemohl déle čekat. Snad spí, řekl si, snad mne chytne, ale nebojím se, nesmím se bát, neboť hledám nebezpečí v cizích zemích.

Potom vstal, oblékl se a otevřel dveře. Vyšel do síně, kde ležely jeho věci, ale nevzal jich, nevzal nic než padesát svých korun a Browningovu opakovací pistoli. Chtěl být chudý a chtěl být statečný.

Vyšel.

Vesnice seděla jako starci kolem ohně, ale očekávaný pocit lítosti ho nepřepadl.

Když se chlapci setkali, podali si ruce. Weil měl naspěch, ale Jeník ještě věřil, že přijde František.

Od východu na západ letí čas mimo vše, teď vstane Ervínova matka a Jeníkův šafář vejde do stáje. Budou vás hledati a padnou na vás, dříve než jste vyšli. Nuže rychle jděte a neohlížejte se nazpátek!

„František asi zaspal,“ řekl Jeník, „ale pojedete železnicí a najde nás v Praze. Již pojďme.“

Silnice vesele zněla a děti byly dobré myslí. V osm hodin rozlomili chléb a jedli.

Brzy nová krajina nalehla na jejich zrak. Minuli okresní město a úzké údolí bylo za nimi. Nyní širá pole se otvírala po obou březích.

Prostor hučel kolem nich. Kdo vejde s ním v zápas a kdo jej přemůže? Ervín nebyl tázán, avšak odpověděl:

„Nevím, co udělám.“

„Kdy?“

„Dnes v noci, Jeníku.“

„Dnes v noci a zítra se nezastavíme, protože František na nás čeká.“

Šli a šli.

Automobil zařval za nimi a zjevil se černý, skrčený a rychlý jako ďábel. „Stroj je pánem světa,“ řekl Ervín, vzpomínaje na svoji knihu.

Cesty zvolna ubývalo; šli dál, šli osm hodin a zemdlesi, avšak Jeník naléhal, aby spěchali.

„Musíme jít,“ opakoval a šel za soudruhem, jako by hnál osla na most.

Potkali řezníka a řezník se jich ptal, kam jdou. Jeník chtěl říci, že cestují do Ameriky, ale Weil ho předešel řka:

„Jdeme do Prahy.“

„Za patnáct hodin jste tam,“ řekl muž a brzy byl před oběma chlapci. Následovali ho, činíce totéž co on; šel na pěšinu, i brali se za ním až ke vsi.

Co teď?

Horečka vešla do chlapců jako zlý duch a Ervín se neudržel v červeném sedle.

Zlé kouty našeho stavení, obklopte mne, jsem slabý a nikam nedojdu, myslil si, řka Janovi:

„Vraťme se!“

Pobýv jediný den na cestě, již se zdviháš pryč a rušíš smlouvy? Ervíne, kdo jsi?

Nevím, nemohu jít. Jsem malý Ervín, žák gymnázia, a utekl jsem z domu.

Jan řekl:

„Můj Ervíne, sedni si a počkej malou chvíli na mne, přinesu ti kořalku.“

Nemocný chlapec zůstal sám a ježatá strašidla se mu smála:

Vidiš, ty kluku, vidiš, co to je cesta do světa!

Jeník vrátiv se, dal mu píti. Když nemocný vyprázdnil láhev, nepovstal.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale Ervín Weil se neozýval.

Pomysliv na smrt Jeník jal se křičeti na pole i lesy. A tehdy dva chlapi, kteří se loudali ke vsi, slyšeli jeho volání a přišli k nim.

„Vy jste utekli,“ řekl starší z obou mužů.

„Ano.“

„A tenhle chlapec je opilý!“

„Ano.“

„No počkej, to bude výprask!“

To je vše! myslil si Jan, pomáhaje nésti bezvládné tělo. Jsem nešťastný a bídný člověk.

V

Weil, tupý moula, jehož trávení je poněkud porušeno, vstává o šesté hodině ranní. Obuje střevíce na křivé nohy, leze ven a omakává prostřený stůl. Je den jako jiné dny; jez a nasycen jde po svém. Weil zavřel nečistou hubu a chtěl vyjít.

„Kde je Ervín?“ ptal se.

„Neviděla jsem ho,“ odpověděla matka.

Weilova tvář se zkřivila hnutím divoké lásky jako dlaň, jež se zavírá.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale chlapcovo lože bylo prázdné, nebyl v otcovském domě a v tu dobu již nebyl ani ve vsi.

Na stole, tam, kde nikdy nic nebylo mimo knihu v kožené vazbě, leží nyní plno věcí. Jsou to Ervínovy šaty, něco drobných peněz, řetízek k hodinkám, jež kdysi dostal od otce, a je tu bílý lístek přibitý nožem. Starý Weil jej vzal a četl:

„Napomenu tě veřejně a učiním, co mohu, abys netýral vlastního syna.“

Až dodnes oba mužové uhýbali navzájem před sebou, jako činí zhola prospěchářští spojenci v zájmu užitečné nepravdy. Ale tento spor jítře stará nepřátelství hnal je proti sobě. Stáli tvář v tvář a mezi nimi v prostoru zdělí lokte tetelil se anděl pokoje, jenž klade bambulátý prst na ústa. Weilova sedmihranná boule přetekla kapičkou krevního séra a zhmožděný zápasník opětně hotový k boji za práva otcovská podobal se hrdinnému pluku, jenž kdysi bránil palác Assicurazioni Generali.

„Michaeli! rabíne!“ řekla paní Weilová, „sedněte si.“ Posadili se a po žerdi ticha vyšplhala se pitvorná směšnost, svítící zadkem.

Kupcova vážnost byla ztracena.

Napřed František Mestek a za ním všichni lidé dobré vůle Weila ostouzeli.

Vítr smíchu a vítr hněvu vál po vsi, ale bylo příliš záhy odsouditi žida na lucernu a bylo příliš pozdě utlouci lichváře v shluku lidu.

VI

V noci ve snách byl Jeník čelem stroje, jenž se řtil strašnou rychlostí; vrazili do krajiny, a pralesy a širé stepi svištěly mimo ně. Daleko na obzoru zjevila se mu lysá hora a na jejím vrcholu stál strom.

Hej rup!

Hej rup!

Hej rup!

Stomílová kola bořila prostor a mlela výšinu a padala shůry dolů zděsivši havrana, jenž vzlétl krákaje.

Bylo časné jitro, v jilmu zpíval kos a západní vítr hnal mračna od mořského pobřeží nad českou zem. Začíná druhý den cesty, vstávejte, soudruzi, je čas jíti, již vyšlo slunce.

Ale deštivý den nepočíná se čepobitím, ani se neozývá hlásnicí, ani nehouká sirénou tovární. Je svatoušský a místo bystrého proudu mrholí svoje nic jako alkoholičtí tátové požehnání.

Prvý procitl opět Jeník a setřásl bystré sny jako poutník prach silnice. Poznal, že spali v hasičské kolně, že dveře jsou zavřeny, a rozpomenul se na starostu, jenž je sem vedl a zamkl. Vzbudil Ervína a Ervín vstal ze smrduté louže. „Utecme znovu,“ řekl Jeník.

Avšak Weil byl nemocný a plakal. „Nemohu,“ pravil vzlykaje, „chci se vrátit.“

Nebylo nesnadno prolézt vikýřem a zevně uraziti zámek, věc byla brzy hotova a Jeník otevřel dveře dokořán. Šedivý den vstoupil do haluzny jako žalárník a Ervín se obrátil a plakal.

Po snídani opřel si poděluský starosta praštitcí hřbet o pec a vypravoval ženě o chlapcích, které zavřel.

„Jeden je žid a je to syn kupce z Cholína, druhý je kluk z nalezince.“

„Tak?“

„Zajisté!“

Selka byla nesvá, a když první občan z Podělus vyjevil všechnu moudrost, řka: „Dal jsem tu věc četníkům!“ utřela si soucitnou slinu, kterou zpěnil chřtán plný vzdechů.

Řinče ouřadem jako skopec něžnou rolničkou, běžel starosta ze statku přes ves k hasičské kolně.

„Tak co?“ řekl, ale již viděl vrata dokořán otevřena a zámek vedví. Udeřil Jeníka do tváře, a když se hoch nehýbal, udeřil znovu.

„Zloději!“ vykřikl Jeník, nevěda, co říká. Starosta tasil hůl a Jeník utekl. Ale když chrapoun odtáhl, vrátil se k Ervínovi a čekal, až znovu usne.

Po starostovi přišel strážmistr. Dvojkanný chvost lezl mu z nosu a černě řval, překřikuje vše, co v jeho tváři nebylo opičího. Vedle boulovité palice leskl se bodák a zpod vousů šplíchala slova jako sirné zřídlo:

„Telegrafoval jsem tvému otcí.“

Ervín rozuměl jen stěží, ale bylo tomu tak.

Zatímco chlapci včera usínali, letěla četníková zpráva všemi stanicemi volajíc rázy elektromagnetického kladívka: Cholín! Cholín!

Správce pošty v Ervínově vesnici vstal od večere, aby přijal telegram:

„Ervín Weil, žák gymnázia, příslušný do Cholína, a Jan Kylich byli zadrženi v Podělusích.“

Zpráva vylezla z přístroje a svinula se, budíc lítost. „Děti mají pravdu,“ myslil si starý pán, „dal bych osmou hodnostní třídu za dva roky prázdnin nebo za léto v chaloupce strýce Toma.“

Potom dvakrát přepsal znaky depeše, aby jednu poslal Weilovi a druhou podle úmluvy rabínu Löwymu.

Zvěděv, oč jde, rabín zjednal povoz na zítřek ráno a šel ke kupci.

„Weile,“ řekl, „prý už víš, kde je váš syn.“

„Ano!“

„Nuže, pojeděš asi za ním a tu tě prosím, abych mohl jeti s tebou.“

Starý kupec byl srozuměn.

„Dobrá, vyjedeme zítra o čtvrté hodině ranní.“

Noc v Cholíně jakžtakž minula a oba mužové byli připraveni na cestu, vozka nikoliv.

Konečně o půl páté vyjeli.

Od východu na západ letěl čas a nepřemožitelný prostor fičel jim vstříc jako severák.

Minuli již Kozlice, Vodslavy a Suchý Důr.

Rabín se díval na ryzáka; když zavlála hřívka na jeho šíji, když se znavil, a klada opatrně nohy, bral se krokem, podivínský žid stával se laskavým jako pasák koní.

Weil hnětl slova, jež chtěl říci synovi, a kočí myslil na svoji ženu.

Již dojeli tam, kde cesta k Podělusům křížuje silnici, a vozík sjel dolů, zdvihaje prach.

V tu dobu rozkročený strážmistr vyslyšel Jeníka.

„Možná, že jo, možná, že ne!“ odpovídal tulák náhle

tvrdšíjny a hněv práva houstnul nad ním hotov jati jej a přidělití mu řádného otce a matku a domovskou obec.

„Ervíne! Jeníčku!“ vzkřikl Löwy, dříve než slezl z vozu. Spěchal k nim, a cítě, že jsou smutni, smál se, aby je rozvesilil.

Starý Weil vzal Ervína za rameno a přemáhaje se, seč byl, řekl mu:

„Vylez na vůz!“

Potom se obrátil k strážmistrovi. Kupec chtěl odjeti co nejdříve, ale četník mínil, že je nutno vyhledati starostu a nahraditi rozbitý zámek.

„A dále, co se stane s Kylichem?“

„Neznám jeho příbuzných,“ odpověděl Weil, „a bude mi lhostejno, kde je, nezůstane-li v Cholině.“

Věc rozhodl starosta, který radil, aby Jan Kylich byl poslán k okresnímu soudci, protože nemá stálého bydliště a protože nenavštěvuje povinného vyučování.

Rabín Löwy mlčky poslouchal a byl zděšen; chtěl říci osvobozující slovo, ale není ho v naší mateřštině.

Když se oslí hlavy poradily, řekl zvýšiv hlas: „Vezmu si Jeníka, bude chodit do školy a ve svůj čas dám ho na řemeslo. Dostí. Kdo mi chce bránit v této věci?“

VII

Minul rok a tři měsíce. Praha plná záře navečer vzala do náruče všechny malé studenty a učedníky, kteří poprvé se blížili velkému divadlu, zoologické zahradě a hřištím na Bílé hoře.

Nádherné skříně žhnuly a žebráci na kolenou jako trus společnosti poskvřňovali krásu hlavní třídy po celé její délce až k nábřeží.

Byla sobota a Ervín s malým Jeníkem sešli se dnes poprvé.

Již minul týden od té chvíle, kdy starý Löwy se rozloučil s Jeníkem a řekl mu, že na něho čeká Weil v Praze na ná-

draží. „Jdi, chovej se dobře a někdy mi piš,“ dodal, a políbiv ho, prohlížel si dál starý časopis z roku 1888.

Ani Jeník tehdy neplakal, ale po čertech málo byl vesel.

V Praze, spatřiv Ervína, hnál se k němu, šťastný, že tento vzdělanec, který ve víru směrů a ve vánici hlasů pevně stojí, jest též Ervín, jako byl.

Poponášeli vojenský kufrík a stavíce jej vypravovali si krásná poselství. Před hotelem Gent si umluvili schůzku a Jeník zmizel ve vratech jako myš v lapáku.

Celý týden se neviděli, až opět dnes.

„Jak se máš?“ ptal se Weil a učedník vypravoval:

„Když jsem přišel, vyptávali se mne chvíli co a jak. Víš, rabín poslal psaní paní Bondyové, a proto mne starý vzal do učení. Řekl jsem, že je to moje teta, a když byl šéf z toho blbej, odvedl mne do kuchyně ke kuchařům a povídá: „Ať mi neroztlučeš nádobí!“ Potom mi dal kuchař prát zeleminu. Víc jsem nedělal. Ráno vstávám v pět hodin, umyji kuchyni, drhnu struhadla a měděné hrnce a tak se flákám. U nás je deset ženských, jedna nedělá nic, než že vaří kávu, dvě jsou mladé holky a jedna je hospodyně, ta pije víno a je pořád veselá.“

Město tu a tam vybuchovalo hlomozem a chvělo se silou zástupu jako paluba plující lodi. Jeník přestával v řeči, aby se díval, a jeho pohled proměňoval olezlá nároží v čiré a skvoucí hrany paláců, padělaná sloupová vznášela se vzhůru jako háj cedrů a lampy svítily krásněji než hvězdy.

Ervín věděl, že tímto řečištěm teče zlý proud, ale dnes zdálo se mu, že je milostný večer.

„Spím s druhým učedníkem a vedle nás v pokoji spí hospodyně.“

Zatím chlapci došli na most a zastavili se. Dole plynula řeka se všemi odrazy města, nahnuli se přes zábradlí a plivali dolů, sledující slinu, jež se třepala nad hlubinou jako dušička.

„Ervíne,“ řekl kuchař, „pamatuješ se, co říkal rabín, když nás vezli z Podělska?“

„Nemysli na to!“

Weil se styděl říci: „Nemysli na cestu do světa,“ neboť jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobýt láskou a všeho silou, přece nemohl setrvatí bez naděje.

Tehdy, když se vraceli z první cesty, rabín je vzal za ruku a řekl jim: „Chlapci, chtěli jste jít do Kostariky. Ale kde máte česko-španělský slovník, abyste se domluvili? Co byste si počali bez stanu a bez kulovnice? Nevzali jste s sebou zhola nic; nemáte ani dalekohledu! Proč jste se nenaučili vrhatí laso, oddělovatí žírný kus od stáda, popojíždětí proti divokému dnu a rýžovatí zlato z nízkých vod?“

Vzpomínaje na to, Ervín, skloněn nad řekou, pravil Jeníkovi: „Myslím, že nikdy neuvidíme Ameriky ani širého moře.“

„Až se vyučím, půjdu na loď za kuchaře a budu jezdit po všech mořích,“ odpověděl Jeník.

„Já budu učitelem zeměpisu,“ pravil Weil a nesnadné plavby znovu zdály se mu možnými jako nad knihou velkého Verna. „Budu na tvé lodi s výpravou a přistaneme spolu k ostrovům.“

Zlezli horu strmé víry a hleděli do otevřeného světa. Na okrajích moří svítila rudá města, na rozpoutaných vodách Mississippi zmítal se vrak trosečníků, a ledová hora, průzračná jako křišťálový zámek, stála nad Amerikou; byl to Mount Everest, místo pokoje, nejvyšší konec světa.

Hle, vidíš buvola uhánět před strojem pacifické dráhy, již je mu v patách a nejkrásnější zvíře bude rozdrceno.

Vidíš v hlubinách moře hýbatí se potápěče, lovce perel?

Vstaň a neotálej, přispěj jim všem!

Kdyby skutečnost odpovídala lidem, na mostě a ulici, kterou dvě děti se vracely domů, rostly by olivové palmy a chlebovníky by střásaly svoje plody do klína žebráků.

Ale věci jsou dány a všechna pravda plyne z nich a z pořádku věcí, jenž brzy bude jiný. Potom se zvrátí pravda, pruhovaná stíny jako tygřice, a vzejde nová.

Bylo osm hodin, čas, aby se Jeník vrátil pustnoucími ulicemi do Gentu a Ervín do Řeznické ulice k paní Hubáčkové.

Rozešli se málem šťastni. Ervín otevřel doma knihu a četl si cestopis, tak řečený Mandevilla, zatímco učedník již převléknutý rozbíjel vejce o okraj hrnce, pečlivě odděluje bílek od žloutku.

Druhý den byla neděle a kuchařka vycházela. V Gentu měli kabaret a v neděli stůj co stůj stloukala se dvě představení. Odpolední kočičina byla o něco málo lacinější; přicházeli příručí a děvčata z obchodů a nikdo neobjednával jídla. Velká plotna v kuchyni byla studená, jen na plynových kamnech kypěl hrnec kávy. Mladší kuchař měl vařit, ale nestaral se o nic. Stál s myčkami v komoře a něco jim vypravoval. Jeník uvařil kávu sám, a byla dobrá.

Tehdy poprvé se mu naskytla příležitost jíti mezi hrou za jeviště a viděti herce, a co více, viděti otvorem, který někdo příliš chtivý vyřezal v oponě, kterak dvojice milenců a mladé holky pijí jeho kávu. Řekl si, že kuchařina je správné řemeslo.

Zajisté, již bílá čepice, kazajka a dlouhá zástěra těšily srdce. Často chodil po budově jen proto, aby lidem ukázal bělost svého řemesla a velikou radost nad vším světem. Malý Jeník byl šťasten.

Nohy zdrané tuláctvím odpočívaly u ohně, na rukou se zhojily rány nádeničiny, ale Jeníkova mysl, jakož byla, zůstávala i v tomto pelechu soudružská.

VIII

Ve starých hospodách dají pocestnému jísti u svého stolu, domácí psi sednou si k jeho nohám a paní hostinská vypítá se na všechny podrobnosti cesty. Zaplativ svůj řád, pocestný se rozloučí se všemi a jde svojí cestou.

Jeník znal tyto dobré hospody a pak krčmy, kde se hýří a kde nedostaneš polévky ani za dvacet krejcarů. Srovnává tyto hospody se svým hotelem, řekl si, že Gent je velká krčma.

Sedm poschodí stálo nad sklepy plnými vína a kořalek a

proud alkoholu stoupal potrubím po celém domě. Z podzemí do bílého dne zněly housle, třesk a řezavý jekot. V jídelnách pobudové dávno nasycení žrali krvavá masa a muzika splachovala jim sousto uvíznuvší v hltanu. Gent končil svoje noci v tratolišti špíny, upadnuv na nečisté lože jako děvka.

To byl Jeníkův dům.

Dírou vytahovala, plynoucího bez zastavení jako kyvadlo, šlehalý hudby z dolních síní a Jeník, klada do výtahu hotová jídla, slyšel je jako výkřik, dunící z noci až do dne. Jeho řemeslo nebylo tak bílé, jako se zdálo na počátku, a malý Jeník skrze povrch věcí pronikal k strašné skutečnosti a k ohyzdným tvarům hotelu Gent. Žebrácké chrchly na podlahách pastoušek, rvačky mrzáků a selská hrubost Jeníka nezhýčkaly, ale vida umrlčí tvář hotelu, bál se.

Probůh! Muž, který pět dnů hýřil v Gentu, zastřelil se včera, když před jeho dveřmi stála policejní stráž. Byl to zloděj a ukradl magdeburské organizaci lučebnické dvě stě tisíc.

Kdyby Jeník v šestnácti letech nebyl mužem, nikdy by byl nevyšel z této stoky. Ale Jeník věděl, že není doma tam, kde spí. Byl žebrákem, sluhou a nyní učedníkem; dával pánovi, co bylo jeho, a nepřijal nic mimo jídla. „Dobrá,“ řekl si, „scípnete na svoji příjici; jsem zdrav a nechci se vyučiti vašim neřestem; nebudu kuchařem, ale vyjdu z Gentu, jako jsem vyšel stokrát z hospod a jako jsme naposled vyšli z Cholína.“

Tehdy se Jeník učil třetí rok a Ervín chodil do oktávy. Milovali se. Weil dával učedníkovi knihy, ale ten četl jen málo. Psané příběhy se mu zdály potrhle i všední. Svět bez kouzla, bez statečnosti a bez prostoty nejmladšího syna, co jest? Řeč básníků je řečí světa a zrůdnosti pohlaví, opilé stavy, strach vykloubené duše a svatba s děvčetem nic nejsou. Ve všech vypravováních rozlišoval jako v pohádkách dobré a zlé, ano a nikoliv a stál v úseku těchto dvou slov jako zápasník.

Třetího léta František Mestek byl povolán k svému plu-

ku do Prahy na vojenské cvičení. Obléknuv stejnokroj a desátnickou hodnost, stal se rozpačitým. Vojenská služba podobala se spíše prŕačině než dílu, a Mestek ležel ladem a v hospodách. Když neměl peněz ani úvěru, vzpomněl si na Jeníka a šel za ním. Záhy byl v Hybernské ulici, a protože stál nad hotelem zlatý nápis, nezeptal se nikoho a vešel dovnitř.

Ale je to Gent, který vstoupí na Františka a poznamená ho morovým znamením!

„Jendo!“ vzkřikl na kuchaře. Jeník se obrátil od výhně a poznav Františka políbil ho. Rozpálený láskou a šťastný, zavedl vojáka do prádelny a sám se ztratil na chvíli, aby vzal v chladírně kus teletiny. Dříve než se František nadál, nesl mu řízek, smažený na vroucím loji.

„Je dobrý,“ řekl František, „ale ty jsi vyrostl sotva o dvě pěsti!“

Mestek nezůstal v Gentu dlouho; odcházejce požádal Jeníka o dva zlaté.

„Mužeš?“

„Mohu,“ odpověděl Jan.

Třetí den přinesl František svůj dluh a tehdy pobyl s Jeníkem až do večera. Šéf byl v lázních, první kuchař spal a tu Mestek mohl se rozložit u kamen a cpátí se a tlachati se ženskými. Dali Františkovi i vína a dívali se, jak je zhluboka pije.

„Půjdu ven,“ řekla myčka nádobí a voják vstal, aby šel za ní.

Na konci chodby svítily žárovky, a Mestek viděl svoji holku, že stojí uprostřed a že se směje. Dvěma rázy vypínáče jako dvěma slovy zaklení stalo se šero a noc.

„Kde jsi?“

Horký van a svist divosti letěl chodbou. Padl na ni, drásaje jí břicho a hněta její prsy. Vzal ji a nesl a udeřil s ní na srovnané pytle. Lámal holce hřbet a pronikl ji jako kyjem.

Když vstali, políbila ho a rozsvítivši řekla mu:

„Jdi a umyj se.“

Ale Mestek se smál.

„Proč? Voblíkni se a půjdem spolu ven.“

Za tři neděle František přišel k Jeníkovi a ukázal mu na pyji vřed. Jeník nedovedl poradit, šli tedy za Ervínem. „Jsou dva druhy vředů,“ pravil student, „syfilitické a měkké, ale já je nerozeznám, jdi k lékaři.“

Ervín měl tři zlaté a Jeník jeden zlatý. Dali mu je a čekali před lékařovým domem, až se vrátí. Mestek zlézal poschodí, a klada nohy na stupně schodiště, počítal: ano — ne, ano — ne, jsem nemocen nebo zdravý? Nebál se svého vředu, ale strašného jména nemoci. V posledním období, řekl Ervín, syfilitikovo tělo se rozpadává a nakonec nemocný miji se rozumem.

Když vstoupil do lékařovy světnice, muž s kouzelnickou tváří ptal se ho, jak se jmenuje.

Ale František odpověděl, že je nemocen. Klada důraz na otázky a prst na čelo a neposlouchaje odpovědi, tatrman, který se považoval za kněze Řádu Přibývajícího Zdraví, byl by rozmlouval za deset zlatých, ale František měl jen čtyři a včas ukázal svůj vřed.

„Je nutno vykonati krevní zkoušku Wassermannovu. Nezabývám se touto věcí, pane, ostatně jste voják a plukovní lékař vás může odkázati do nemocnice,“ odpověděl doktor, skončiv vyšetřování.

Dole František ukázal přátelům lístek k vojenskému lékaři. Ervín a Jeník četli jej znovu a znovu:

Lues?

Nerozuměli tomuto slovu a nazvali lékaře blbcem.

Neštěstí, jež se tolikrát rozpřahovalo, neudeřilo zprudka, ale sesypalo se. Druhý den Mestek ocitl se ve vojenské nemocnici, a pohlavně nemocní, jimž se ironickou výsadou dostalo dobré mysli, vypravovali mu o „koleji“ a o syfilis. František poslouchal a s náhle procitnuvším zoufalstvím pohleděl na mřížová okna. „Uteku,“ myslil si. Ale tu strach smýkl jím dolů a v temné propasti zjevila se mu příjičná smrt: Vichřice pohybovala cáry masa, jež odděleny od kostí padaly na zem. A tam, kde přišera měla pohlaví, děsná *Spirochaeta pallida* jako drak o tisíce hlavách dštěla zkázu a zmar na město, v němž František poznal Gent.

Oslněn šílenstvím, tento muž, jehož hrou byly pračka, svár a zbojnictví, byl by se usmrtil, ale nová naděje přepadla ho ještě tehdy, když rameno lampy nad jeho hlavou se proměnilo ve tvar šibenice. Dočkal se čtvrtého dne a tu přišel lékař, aby napsal do statusu Františka Mesteka:

W. r. + + + + +.

Nemocnice podobala se vlaku, jenž uhání ke konci světa. Ale řečiště hrůzy nebylo přece tak hluboké. V roztoku dní černá bolest padala ke dnu a František opět pil čiré víno. Vřed se zhojil a Mestekovo tělo bylo zase čisté. Navzdory lékařům? Nikoliv! Podle předpovědi. Ale Mestek neznal jiné vědy než nauku síly. Vyšed ze špitálu hýřil a jediná noc zasula rozšklebenou díru, jež přiliš podobala se hrobu.

Druhý den vyhledal Ervína a vesele mu vypravuje a směje se z plna hrdla vešel s ním do Gentu.

IX

Způsob mládí méně nestálý, než si myslí bytosti od narození staré, jest nenáviděti buržoy. Ó, býti spravedliv! A hnáti je s obuškem v ruce!

Ale zatím profesorský sbor gymnázia radí se ve lhůtách přicházejících jako Korsakovova psychóza. Tu vchází úradek, jenž s vrněním padá mezi roztažené nohy sboru, je očištěn, obut v pantofle a od té chvíle bzíkáje honí se po všech třídách. Když plod byl přiveden na svět a okován, ředitel, který se podobá živému hadru, přestříhl nit hovoru, jako se stříhá pupečník, a vstal. Bylo před letnicemi a tato porada byla poslední před zkouškami dospělosti. Mluvil se o Ervínovi. Chodí s vojákem! a s kuchařem! a za holka-ma! Nuže vyměřili mu tříhodinový karcér a bude mu udělena ředitelská důtka.

Na druhý den profesor Tětek hnal se k Ervínovi, podoben strašnému hasiči, jenž stříká doušky disciplinárního řádu. Weil nebyl statečný a třásl se, kdykoliv slyšel tohoto

chrobáka mluvit lidskou řečí, ale přece si dodal odvahy, aby se opřel tomuto divousovi. Rozhněvaný profesor zcela zblízka křičel Ervínovi do ucha jakési hanlivé a současně směšné slovo.

Tu Weil napráhl ruku a odstrčil tlustého pána; více nemohl. Sofoklova tragédie spadla na zem a profesor zařval.

Potom sneslo se ticho a v něm znenadání vstal Ervín, složil svoje knihy a vyšel z gymnázia, zanechávaje za sebou díru podobnou otvoru ve Faustově domě, když studenta vzal čert.

Večer Ervín Weil vyhledal Jeníka a řekl mu: „Za tři měsíce budeš vyučen, měli jsme spolu jít do světa, ale nemohu na tebe čekat, Jeníku; strčil jsem do profesora a nevrátím se do školy. V pondělí ráno odjedu z Prahy do Vídně a potom půjdu pěšky, kam se mi dá.“

„Já pojedu s tebou,“ odpověděl Jeník, „čekám na tebe, až složíš zkoušky, a ne na výuční list. Nebudu kuchařem, to víš, že ne! To víš, že ne!“

Druhý den šli naposled do zoologické zahrady.

Z nebe padal letní den jako déšť štěstí, ale oba přátelé zůstávali v suchu. Naposled stáli před klecí divokého rysa, levharta a pumy. Bylo jim líto radosti i zármutku oddělených jen mříží. Na tisíc tváří zahrady obracelo se k nim a žádná nejevila se býti poslední.

Gent a gymnázium, město zůstane, čím jest!

Jděte až na konec světa na místo, kde v ledových čepích se otáčí Země, a vyhoďte ji největšími podkopy, zapalte všechna uhelná ložiska, ať pohoří chrlí oheň. Gent vstane vždy znovu a vždy stonásob obludnější.

Každý čin je marný, a cesty podobají se navlas útěku do Kostariky.

Přátelé odešli ze zahrady a loudali se Prahou. Jejich kroky zněly rozloučením jako zvonce dvou býčků zaběhlých od stáda.

Došli k hotelu Gent a Jeník vynesl svůj kufr.

„Pan Löwy,“ řekl šéfovi, „vzkázal mi, abych se vrátil.“

„Jakže,“ odpověděl starý pán, „musil by psátí mně, abych tě pustil, jen zůstaň, dokud nedojde psaní.“

Avšak Jeník se nechtěl raditi s rabínem o nové cestě věda, že ani on, ani kdokoli jiný nemohl schváliti útek tři měsíce před vyučením; vzal svůj kufřík opět podloudně a dole řekl vrátnému, že se vrátí do tří dnů.

Když přišli do Ervínova bytu, chlapci složili svoje břemeno, ale nikoliv tíhu proradnosti, jež v tvrdém účtu vážila nejvíce.

Duch stoupaje vzhůru může býti poražen jasem jako slepotou; dnes, v tuto hodinu oba soudruzi jsou slabí a zahalení stínem krutosti, jenž se věsí na paty všem, kdo počínají dílo.

Konečně se odplazila noc a bylo ráno.

Je čas, již je čas!

Vzali svoje zavazadlo a přešli pustou Prahu. Řada metařů přetrhovala ulici, opilý chlap vrávoral pod okapy bank a vzadu, podobny huti, věže nádraží trčely z uzlu směrů.

„Benešov — Tábor — Veselí — Cmunt — nastupovat!“ řval vrátný.

Našli svůj vlak a usadili se vzrušení jako při krádeži. Padla poslední minuta a vyrazili.

Stroj skanduje všechny básně, které znáš. Poslouchej je.

Rychlost, jež věje, zbaví tě starostí a zítra ráno se probudíš v cizím městě jsa sám sebou.

Básnické řeči a pásmo obrazů letí a zní teď pro tebe a mocná lokomotiva sděluje ti sílu, kterou vrhá v prostor a prostor.

Ráno, dříve než se mohli zbaviti kouzla, kterým je zmámil rychlovlak, octli se ve Vídni. Mnohohlasé nádraží zastroubilo jim do ucha a řinčelo, praštělo kostmi a syčelo a hučelo jako kovadliny těžkého průmyslu. Uprostřed tohoto hulákání Jeník před pěti lety byl by se stavěl mrtvým napodobě svoje zvířata. Tvar často se nadmul a jinde opět se svraštil, pahýl stal se mohutným stromem, dunajský přístav velkolepou rejdou a na věži Svatého Štěpána vysoké 599 metrů vlál prapor Spojených států.

Večer došli do českého hostince v okrese za Dunajem. Najali si postel čpící potem a hmyzem, ale spali dobře.

V krásné zahradě otáčelo se kolo vysoké až do nebe a z košů smály se holky. Provazolezec na laně úzkém jako jediný okamžik klouzal a skákal a padal a stál.

„Ty zmetku!“ vykřikl na něho Jeník a všichni lidé volali s ním: „Výborně! výborně!“ Potom přišlo kolozubé nádraží a věž s tepajícími hodinkami v ruce jako lékař.

„Jeníku, jsi nemocen,“ řekla, kladouc ruku na dětské srdce.

X

Až k Vídni vystrkují Alpy svoje rohy. Horská velikost strmí jako šílenství stvořitelovo, na vrcholcích válí se křesťanské nebe a obyvatelstvo poněkud žlznaté chválí Hospodina v jazyce německém, pasouc stáda.

Mezi horami nahoru a dolů, sem a tam proplétají se dobře obutí turisté majíce pozor, aby neděsili orlů ani kamzíků na místech zakázaných. Ve stěně Martinské jsou ostatky Maxmiliánovy, na hoře svatého Bernarda psí hrob.

Jeník s Ervínem šli semmeringskou silnicí a divili se kráse Alp i na místech neoznačených. Měli málo peněz a bylo jim cestovati žebrácky, tak jako kdysi samotnému Jeníkovi. Vyhýbali se zdaleka četníkům a navečer, když došli k vesnici, dům od domu prosili o nocleh. Někdy spali s pasáky dobytka nebo v sýrárnách a někdy se stalo, že Jeník z horského hotelu a z bud, kde byl kuchař, přinesl kus masa a ještě korunu.

Opět jindy malý Jeník žebрал na turistech, nosil zavazadla a kradl nemaje v ošklivosti tohoto prostředku.

Ervínovi byl cíl hrubě lhostejný, ale Jeník chtěl dojít do Itálie vzpomínaje vypravování starého Štěpána, který byl v Lombardii s vojskem.

„Kdo chce,“ říkával, „dojít do nižší země na jižní straně vysokých hor, musí jít královstvím uherským nebo léztí přes pohoří dvanáct neděl, až přijde k řece Pádu, jež padá do moře a v něm dvanáct mil zachovává svůj běh a svoji chuť.“

„Jsme v Tyrolích,“ odpověděl Ervín, „ale do Itálie se nedostaneme podle řek. Nepůjdeme k jezerům, protože tam jsou celníci a zadrželi by nás.“

Posledně spali v horách v Tezze. Odtud se octli v italské rovině, jako by padli z nebe. Veliká a veselá průmyslová města podobala se navlas Praze a Vídni. Nezastavili se až v Bologni a dále v Pise, obklopené nejkrásnějšími lesy.

„Jak může být živ podělský starosta!“ řekl Jan.

„Žije jako můj otec,“ pravil Weil.

Ale nebylo tomu tak. Po Ervínově odjezdu zřekl se starý žid obchodu a hledal svého syna. Sedm dní vycházel v novinách jeho inzerát a všechna policejní komisařství byla zpravena o útěku; pátráno v dopravních kancelářích, v přistěhovaleckých úřadech amerických, a když počínání bylo marné, šel Weil k rabínovi a do Gentu a hrozil a plakal.

„Nevíme, kde jest; počkejte, snad se vrátí,“ odpovídali mu, ale kupec nemohl věřit a schnul od této rány. Jeho brýle osleply a desky desatera byly prázdné, když bylo vymazáno přikázání: Cti otce svého a matku svou, abys dlouho žil a dobře se ti vedlo na zemi.

Starý Weil hynul od srdce. Prodal nevýhodně obchod, ztratil na domě a nevymáhal již svých pohledávek. Vyzvedl z ústavů všechnu peněžní hotovost, a přece jeho pokladna byla dokořán.

Za šest měsíců zemřel slabostí srdeční při zápalu plic.

Paní Weilová dostala vdoví peníz, zatímco kupcův majetek zdělila náboženská obec židovská. V tu dobu Ervín a Jeník byli v největší tísní; již osmý den nic nejedli mimo sousta makarónů a páchnoucích ryb. Chodili kolem městských krámů, hotovi krásti, a teď bylo na Ervínovi, aby se naučil tomuto řemeslu.

Ale Ervín vedl si špatně zvoliv ovocnářský krám, jehož zbožím se s těžší mohli nasytití; nejednal rychle ve chvíli, když prodavačka si myla ruce, ale okouněl a chodil celé hodiny kolem košů a beden plných melounů. Děvče, vidouc hezkého žida prodlévati před ošatkami tak příliš dlouho, bylo si jisto, že je zamilován, a smálo se na něj, ale Ervín toho nedbal.

Konečně, když zašla, vlezl do krámu a tu stála proti němu tvář v tvář jako přístupná bohyně držíc svůj poklad v otevřené dlani.

Ervín zhloupnul a neřekl nic.

Slečna znovu se ptala, co si přeje, a tu odpověděl, že je cizinec a že hledá jakoukoliv práci. Vitta zavolala svého otce; vyšel starý člověk, a Ervín se zhrozil jeho podoby. Bez tvárná, hadrovitá tvář s nosem podobným uzlu klátila se na tenkém krčku. Vittin otec připomínal gymnazijního ředitele jako osel mula.

Vyslechnuv vše, řekl Ervínovi, že nemá žádné práce mimo nádeničinu ve skladišti. Ervín byl i s tím srozuměn, a tu se starý vyhnul určitému slibu řka, aby přišel za tři dny.

Hlad je nestyda; jím opásán, vrátil se Ervín v ustanovený den, ale ani tehdy, setkav se s Vittou, neviděl děvčete.

Kupec byl vlídnější a najal Ervína na pět dní, aby psal adresy na zásilky a dopisy do Německa.

V tvrdém boji proti sobě stojí dvě třídy a ze škod chudého je hostina bohatých. Dělníci v Čechách, v Německu i v Itálii, všude jsou nazí a bídní a jejich národností je chudoba.

Jeník nosil těžké náklady zboží ovocnářova a Ervín psal pro něj dvanáct hodin denně v smradlavé díře. Každý den se vraceli domů, poraženi prací.

Pisa, Itálie a celý svět byla jen komora v Gentu a strakata klec Tětkovy spravedlnosti.

Vešli do světa širokou branou.

Nad Pisou stál měsíc a šlehaly k němu cypřiše rostoucí z kostnic jako ohně. Jan se díval do velikého nebe a mluvil:

„Všechno, co se nám líbilo, bylo nahoře, ale teď jsme staří jako všichni dělníci. Záře nad světem není jeho sláva, ale rudost boje. Došli jsme až do Pisy; je krásná jako Cholín a ohyzdná jako Cholín. Ervíne, můj študente, ty umíš čtyři řeči, mluv za mne; vraťme se ze Světa do Itálie k svým lidem.“

Za týden Ervín zůstavil Vittu Torrini její lásce a podmínečně dobré bydlo ochotnějšimu ženichu.

Vyšli z Pisy, pracovali na vinicích, v přístavech, na stavbách silnic, drah a tunelů, demonstrovali, vedli stávky a v čas potřeby stříleli.

Za deset let vrátili se do Cholína. Tehdy František Mestek byl cholínským policajtem a ve třiceti osmi letech onemocněl nemocí

tabes.

Lidé podnikavější vyjíždějí na cesty, aby objevili Řím či Londýn, a vzápětí, sotvaže se vrátili, přinášejí na knihkupecký trh svůj cestopisný úlovek jako zajíce na holi. Toto empirické štěstí na cestách se mnou nebývalo, a tak jsem jezdil po městech, jež (bez okouzlujících náhod) se vyskytovala na svých místech, jak to prikazuje zeměpis a jízdní řád. Při své turistice velmi oddaně jsem se přidržel mateřštiny i přátel z vlasti, a přece se mi podařilo vykresati na cestách něco kouzla a radostí objevitelských. Mimo nadání až v Sýrii jsem poznal u svého příbuzného smysl pro humor. Sestřin muž a můj přítel Karel Suchomel po dvacet let s úsměvem a podivuhodnou kázní odpíral všem vydřiduchům spopitné. Až v Bejrútu před očima cestujících, kteří tleskajíce se nakláněli z palub, peníz po penízi se zpronevěřoval staré zásadě, zatímco lodní sirény vřeštěly k odjezdu a arabský člunař s ním ujížděl na moře. Věc se nepříhodila náhle, zbylo mi dosti času, abych se zachytil visutých schodů a přihlížel příhodě již z paluby. Suchomel, vyrovnávaje člunařův účet, přidržel se ustanovené výše a nedbal orientálních barev. To ovšem neznal ďábelství člunařovo! Probůh, na obrátku se stal z něho čert! Vřískal a spílal a vesloval opačným směrem rozšiřuje kruh pěny a vzteku, až mu strýc vysypal svůj poklad. Tehdy kapitán po způsobu dr. Fergussona přijal ztraceného cestovatele na loď již jedoucí. Člunař byl opět ochotný, ale můj přítel, předstíraje špatnou míru, z poslední příčky žebříku mrštil prázdnou peněženkou na dno člunu; diváci byli uchvázeni tímto gestem. Odtud jsem poznal, že se Suchomelova povaha něco změnila. Žertuje sice suše, ale bez ustání, odmítal pozornosti a roztrhl fotografii výjevu, kterou jsem pečlivě pořídil. Odtud znám svého přítele lépe.

Jindy, na cestě do Francie, objevil jsem Jindřicha Honzla a jeho přísný půvab.

Na cestě alpské přihodil se mi ryzí finančník zdravotnických zásad se smyslem pro přírodu.

Na cestě ruské shledal jsem se s Josefem Koptou, odtud nás poji něžné přátelství, a ponouká nás bez přestání k východu. Aspoň do Bratislavy, kde jsme jedné noci se slovenským básníkem šli ve stopách zpěvného cikána.

Za časů ušatých čepic bývaly náramné zimy a obráceně, tehdy, když tak zběsile mrzlo, šli čepičáři ušaté čepice. Je tomu doslova sto let, svět byl ještě mladý a šmahem se věřilo na pohádky. Teď nás na takové věci nikdo nenachytá, ale za těch starých časů se bál klekánice i pan učitel, a kdyby byl na něho v noci někdo zadupal, mazal by to domů a pelášil by ostošest. Tehdy nebývaly se strašidly žerty.

Jednou chodil světem medvěďář Kuba Kubikula a ten chlapík měl veliké potíže se svým medvědem Kubulou. Medvěd byl hajdalák a mlsoun. Nečesal se, nemyl a chodil jako ledajaká opice. Medvěďář na něho: Kubulo sem a Kubulo tam, Kubulo a Kubuličko, ale kdepak! Medvěd ne a ne postát, ne a ne si utřít hubu, ne a ne se dát vyhřebelcovat a vyčistit uši. S jídlem to bylo pramizerné a o koupání ani řeč! Lidičky, co měl ten Kubula blech! Jářku tisíc a jednu. Pět set jich spalo ve dne a pět set v noci. Noční blechy byly, toť se ví, načernalé a denní nažloutlé. Ta, která přebývala, měla kropenaté tělíčko a dávala pozor na ostatní, aby šly včas spat a včas vstávaly. — Kubula se bez přestání věčně drbal. „Co ty, Kubulo, se budeš věčně drbat?“ povídá medvěďář, „já tě naučím! Vždyť se tě děti bojí a žádná maminka jim nedovolí si s tebou hrát.“

„To jsou řeči,“ odpověděl medvěd Kubula, „to jsou řeči, abys věděl, já se každému líbím.“

Kuba Kubikula zavrtěl hlavou a povídá si sám pro sebe: „Však já na tebe, synáčku, vyzraju. Víš, co udělám, postraším tě *medvědí* *Barbuchou*.“

V tu chvíli, když medvěďáře napadla takhle pěkná věc, táhlo na šestou a byl čas mysliti na nocleh. Mrzlo, až praštěly kosti. To se ovšem Kubulovi líbilo. — „Kubo Kubikulo,“ povídá, „pojď, prosím tě, do lesa. Heleď, máme to

hned vedle, pojď tam! Já bych vylezl třeba na strom a dělal bych ti všelijaké kočičiny. Udělám ti včelaře a poustevníka. Ano? Platí?“ Přitom blecháč pleskal svého přítele do zadnice a skákal a chřestil řetězem, jako kdyby byl z první třídy. Ale Kuba Kubikula že ne a ne.

„Co tě nemá, kamaráde,“ povídá medvědovi, „pojďme do kovárny. Tam se to spí! To budeš, hochu, mrkat!“

Medvěd vrněl, že to nemůže být a že si spálí kožíšek a kdesi cosi. Nic naplat, šli do kovárny.

Kováři před sto lety byli mračouni a nemluвовé. Bývali skoupí na slovíčko. Kuba Kubikula s Kubulou stáli ve dveřích a ten první hned spustil: „Ty máš teplíčko, hospodáři, nech nás tady spat. Medvídek, mizera, chce do lesa, ale mně by tam namrzly uši.“

Kovář, panečku, neříká nic. Dívá se z kouta do kouta a ani slovo.

Tak, Kubulo, teď pros ty! A taky že ano. Medvěd nabral dechu a mluví jako písař. To je dobře, že umí prosit za jiného. Sám o ten zatrachtilý čmoud v kovárně nestojí, ale Kuba Kubikula by na mraze potenku pískal.

Medvěd domluvil a kovář zase nic. Co tedy zbývá? Kuba Kubikula a Kubula popadnou každý hrnec či kus plechu a nějaké to kladívko. Začnou hrát, jako se hraje na činely a na buben, začnou vyvádět a dělají tak povedenou skopičinu, že se kovář trošičku pousměje. Kdo se usmívá, ten nám už nenašupá, ani nás nepošle k čertu. Už jsou tady také děti, Kubula jim dělá *kulhajícího broučka* a všechny je olíže. Tomu ucho, tomu nosík a tomu bradičku.

„Vy jste mi banda,“ povídá hospodář, potom se obrátí na medvěda a ptá se ho, nemá-li blechy.

„Blechy! Blechy, pantáto, kde by medvědi vzali blechy?“

No ne, tohleto! Kubula lže, až se práší, už se mu začervenal čenich, už je v bryndě! Ale ne aby přestal! Ještě ukazuje kovářce bříško.

„Ty můj brachu,“ pravila hospodyně, „vždyť ty jich máš nepočítaných! Za každým chlupem sedí jedna.“

Pantáta hned nato, že půjde Kubula do chlívečka, ale medvídek se dá do prošení a prosí a naříká: „To nic není, lidičky zlatý, to já jsem takovej pihovatej.“

Jakže, Kubulo, spat v lese ano, v chlívku ne? Možná, že to o tom lese jen tak říkal, možná, že kdyby byl chvíličku sám, začne vřískat a volat Kubu Kubikulu.

Nejmladší kovářova holčička se jmenovala Líza. A ta Líza povídá: „Já mám moc dobré oči a to, co jste viděli, to nebyly blechy, ale píseček, nebo snížeček, nebo mouchy.“

Ti dva se hned shodli. Líza převalila medvěda na záda a medvěd nohy nahoru a do vztekanice. Chvilí byl nahoře ten a chvíli ten, žďuchali se a smáli, až je přepadla škytávka.

„Už dost! Už dost!“ povídá panímáma, „dejte si zajít! Vždyť mi to nebude v noci spat.“

Kubula si sedl na zadeček a oddychoval.

„Víš, jak to uděláme,“ povídá kovář Kubovi Kubikulovi, „lehneš si do světnice a ten bleháč zůstane v kovárně.“

Ale medvěďár odpovídá, že to nejde.

„Kdepak, pantáto, ještě by vyvedl nějaký nerozum. Ne, ne, ne! Zůstanu s ním!“

Ze světnice voní polévka, děti nakrčí nosík, medvěd nos a již se to hrne všechno ze dveří ke stolu. Dříve však, než vyběhli, přišla Lízinka ke Kubulovi a vzala jej okolo krku. „Medvěde,“ povídá mu do ucha, „zůstaň u mne, já tě mám ráda.“

Děti se pěkně najedly a hajdy do postele. Medvěďár se najedl jen napolo a sedl si k ohništi. Medvěd se najedl jen na dvou zubech a zůstal stát. Vyplázl jazyk a díval se tak mlsně na Kubův pytel, až se medvěďár dopálil:

„Ty fakane,“ povídá, „mně přijdeš draho; kde je co dobrého, všechno slupneš! Nic ti nedám! Nic ti nedám!“

Ale to se ví, že mu dal. Měl z lepších časů dvě jaternice a kroupové jelito. Ham, ham, ham a už to bylo v Kubulovi. Jak to medvěd snědl, hned mu bylo zas veselo, jenže měl trošičku výčitky svědomí.

„Kubo Kubikulo,“ povídá, „máš v ranečku ještě něco?“

„Mám, nemám,“ odpověděl Kuba; „neptej se a spi.“

Avšak Kubula se mlel a ne a ne usnout. Tu si medvědář pohladil bradu a řekl:

„Je čas, abych začal s medvědím Barbuchou.“ Sedl si pěkně k ohni, opřel se zády o kovadlinu, vzal si Kubulovu hlavu na kolena a spustil, drbaje nezpůsobu za ušima:

„Můj drahej Kubulo, jednou se narodil v lese medvídek a ten medvídek se jmenoval Míša. Byl to náramný špindíra a neposeda. Chodil pozdě spat a to bylo, pane, řečí, než něco pořádného snědl. Nejraději vybíral včeličkám med a od toho medu byl celý zapatlaný. Měl slepené chloupky do chomáček a do štětiček; namouduchu, šel z něho strach. Táta ho chtěl učesat, ale kluk vylezl na borovici a ne dolů a ne dolů. Co dělat, zavolali na něho *medvědího Barbuchu*. Víš, kdo je to Barbucha? To je MEDVĚDÍ STRAŠIDLO. Ty můj zlatý miláčku, Barbucha má hlavu jako sršáň, místo drápků má žihadla a kožich z kouře. Kam Barbucha přijde, tam je všude náramný smrad, jako když hoří tráva; toť se ví, medvědi při tom čmoudu mají strach a kýchají, až pánbůh brání.

O Barbuchovi je nejlepší mlčet, ale když s klukem nebylo pořízení; co si měl táta s mámou počít? Vzali se za tlapky a křičeli do lesa: „Barbucho! Barbucho, prožeň našemu nezdárníkovi kejty! Pojď na něho! My si už bez tebe nevíme rady.“

Potom ještě povídají: „Hromy a stromy! Hromy a stromy!“ a když to řeknou potřetí, stojí Barbucha před nimi. Po celém lese je, milej Kubulo, ten povědomý smrad. Míša se třese a starému je z toho nanic.

„Kde je ten lumpák?“ povídá strašidlo a Míša ti sjede dolů ze stromu, až si přiodře břicho. Slibuje hory doly, ale nic naplat, musí hned do potoka se umýt. Tak dobrá, jdou k potoku, ale Míša, jaký už byl rošťák, si zacpal nos, aby o tom smrdivkovi co nejméně věděl, a myslel si, jak by mu vypálil rybník. Bylo mu hloupé poslouchat a do vody se mu nechťelo ani trošičku.

Ale jak to vyprat?

„Vyprat!“ povídá Míša, „to je to pravé! Já to vyperu jako pradelny z vesnice!“ Jak ho to napadlo, vlezl za křoví a svlékl se z kůže. Hodil svůj kožíšek do vody.

Kůže plave a převrací se a Míša se ti chechtá za roštím.

Jenže to moc vesele nedopadlo! Kdepak vyzrát na strašidlo a na rodiče. Barbucha slyší smích, máma slyší smích a táta taky něco slyší. Jdou tedy k potoku, a toť se ví, hned poznají, že se to nekoupá Míša, ale jen jeho kůže. A teď, pane, teď to přišlo.

Barbucha se dopálil a hned všechna žihadla ven a že kluka, jak je tak nahatej, poštípe. Už měl namále, ale vtom jsem tam přišel já, Kuba Kubikula. Bylo mi ho líto, a tak jsem se dal do křiku: „Hromy a stromy, Barbucho, ty starý čudile, pojď honem, honem na dvě čertovská medvíďata! Vybírají u děravého jilmu ptačí vajíčka!“

S Barbuchou to šklublo, a teď nevěděl kudy kam. Vybírat ptáčky, to má Barbucha náramně nerad. Chvilíčku stál, najednou ale popadne Míšovu kůži a už je s ní v prachu. To bylo leknutí! Ještě slyším, jak to zasyčelo, když strašidlo vlezlo do potoka. Ale dál už nevím nic. Přišlo mi z Barbuchy špatně a medvědi moc plakali. Tak trošinku se ještě pamatuju, že Míša chtěl hledat svoji kůži. Zaklel se na to, že nepovolí, až ji nalezne.

To je všechno, Kubulo. Neříkám, že budu Barbuchu volat, ale kdyby tě jednou zastihl, ten by ti dal!“

Kubula se začal třást a povídá: „Jemine, jemine, Kubo Kubikulo, na mě jde nějaká ouzkost. Ty si tady vymýšlíš všelijaké věci, ale když je člověk malé medvíďe, tak dostane strach. V lese bych se nebál, ale tady to smrdí opravdu tím Barbuchou. Nevíš, jestli dostal Míša své chloupky zase zpátky? Řekni mi, že je dostal!“

Nato Kuba Kubikula už mlčel a dělal, jako když spí.

Bylo devět hodin, tma a noc. Nu, právě medvědí pohoda. O to by nebylo, ale v kovárně jiskřilo ohniště a z doutnají-

cího uhlí vystupoval dým. To se Kubulovi nelíbí. Vstane, odejde po špičkách ke dveřím a na chvíličku zdřímne. Na malou chvíličku a již opět vstává a již je opět slyšeti jeho štrachající drápky. Stojí u ohně a dívá se na řežavý uhlík, až mu tekou z očí slzičky. Zase usíná a zase se vyjeví; je to s ním dnes nanicovaté. Nakonec si složil hlavu na přední tlapky a dřímá. A jak tak tluče špačky, snadninko, že byste ani neřekli, se otevrou dveře a vejde Barbucha.

Už je tady! V Kubulovi hrkne, sotvaže může promluvit.

„Hromy a lesy,“ povídá; „Jdi, strašidlo, na ošklivé medvídě, co kouše ptáčky! Jdi hned pryč!“

Barbucha však vrtí hlavou a povídá: „To to, miláčku, kdepak bych se teď v noci mlátil. Medvíďata už spí a ty bys měl taky spat, ty chlupáči. Udělej mi místo u ohně.“

„A tohle je krásné,“ povídá medvěd; „snad nechceš s námi noclehovat?“ „Chci s vámi noclehovat, chci s vámi jíst kaši, chci s vámi jíst mlíčko, chci s vámi chodit po světě a už vás neopustím, co živi budete. Jo, panáčku, to nejde, někoho si vymyslet a potom se o něho nestarat.“

Barbucha to řekl o mnoho hůře, ale ať to řekl jak chtěl, vždyť je to strašidlo. Když domluvil, převalil se na Kubikova prsa, přitáhl si na nohy Kubulu, aby ho hezky hrál, a spal a spal. A všichni spali a spali jako dudkové.

Takhle se nevyplácí vypravovat pohádky!

Cožpak vypravovat, ale věřit jim! Kdyby nebyl Kubula takový hlupáček, zajisté by Barbucha nemohl brát Kubovy nesmysly vážně a nebyl by vůbec přišel na svět. Co teď s ním? Kubula i Kuba Kubikula jsou na to hloupí.

Snad jim někdo pomůže.

A to se ví, že ano; Líza si jistě něco vymyslí.

Kovářovic měli čtyři děti. Líza byla nejmladší; její sestřička se jmenovala Apolenka a její bratříčkové Antonín a František.

Pročpak, prosím vás, si má právě ta nejmladší holčička něco vymýšlet? Proč Apolena a ti dva kluci spí, jako by se

nic nepříhodilo? Ale protože v pohádkách všechno musí odřítn nejmladší dítě! Jinak to nejde. Líza tedy spí a zdá se jí o Kubulovi. Zdá se jí, že je s ním zle. Ráno se probudí a podívejme se! Kubula se hádá za dveřmi s maminkou.

„Milá kovářko,“ povídá medvěd, „u vás straší a straší a straší!“

Paní mu odpovídá: „Ale jdi, hlupáčku, kdepak by tady strašilo!“ Chvilku mluví maminka a chvilku medvěd, ale nemohou se shodnout. Líza se oblékne a hajdy k nim.

„Co to tady máte?“

„Ale co to máme,“ odpovídá maminka, „Kubula říká, že v naší kovárně sedí nějaké strašidlo. Já nic nevidím, táta nic nevidí, děti nic neviděly a on nám pořád ukazuje do kouta a celý se klepe. Pojď se podívat, Lízo! Tak je tam, nebo ne?“ Líza vyvalila oči, ale kde nic tu nic.

„Jeminkote,“ povídá zase Kubula, „co já si s vámi, lidičky, počnu, vždyť ten Barbucha na mě zrovna vyplazuje jazyk a mrká jako ještěrka!“

Potom vzal medvěd Lízinku okolo krku a levou tlapkou jí ukazoval, kde má mátoha hlavu a kde má žihadla a kde ocásek.

„Tak se ukaž, ty čudile barbušácká,“ povídá Líza; „Já už o tobě všechno vím; vylez na světlo a neboj se mne.“

Sotva vám to řekne, začne se jí třást na raménku Kubulova tlapa, holka dostane strach a hup! Barbucha skočí do prostřed kovárny! Najednou a zničehonic vám uviděla medvědího ducha, jako když se rozsvítí v temné síňce!

Copak dělají děti, když je něco postraší?

Dají se do křiku!

Lízinka se také rozplakala.

„To je svízel,“ řekl nato kovář; „vy popletové, jděte mi z domu! Hušky, medvěde, hušky, medvědáři! Ven, ven, ven! Já vám dám, strašit mi holčičku! Už ať jste venku!“

To se snadno řekne, ale když venku mrzne! Kuba Kubi-kula by rád tady zůstal. Abych mluvil pravdu, nechce se mu vláčet se sněhy a k tomu ještě se strašidlem. Ten Kuba má za ušima! Dělal, že nic nevidí, ale viděl Barbuchu dob-

ře! Copak teď udělá? Posadí si čepici na hlavu a povídá pantátovi:

„Víte, pantáto, my teda půjdem; my jsme světoví lidé, kdepak, uvázat se v jedné vesnici. Ale kdybyste potřeboval našítpat dříví, nebo šlapat kovářský měch, moc rádi bychom vám pomohli.“

Vtom spustila Líza veliký nářek, že medvěda nepustí. Bála se, aby mu strašidlo neublížilo. Nic to však nepomohlo. Kovář řekl, že je rád, když taktak sežene oběd, kdepak živit ještě medvěda! Dříví si naštípe sám a v kovárně není beztak žádná práce.

143

Kubula a Kuba Kubikula se rozloučili a dali se na cestu. Šli a vedlo se jim všelijak. Pocestní lidé jsou na takové věci zvyklí. Kuba Kubikula si čas od času třel uši, aby mu nena-mrzly, a Kubula ve svém kožíšku nevěděl ani, že je zima. Což o to, šlo by se to dobře, cesta je dobrá. Vede hvozdem podél strží a srázů. Vede závějemí, přes zamrzlý potok a poražené kmeny, stoupá vysoko a zase klesá dolů. Cesta stoupá a klesá, a všude tam, kde klesá, jede medvěd po zadku a huláká, nu, jako na lesy. Jeho srst je poprášena sněhem. Ach, to je barva, která se mu líbí, to je pohoda, již by si vybral pro všechny časy.

Lehkomyslník, vsadím se, že zapomněl dočista na Barbuchu. To je nevěrná kůže, ani se mu nezastesklo po Lízince. A jakpak to víte, že na ně zapomněl? Protože dovádí? To dělají kluci vždycky! Kubula má plnou hlavu zármutku, jenže neví, co je to zármutek. Neví, co je to stesk, a nezná ani jména těch všelijakých psot, které přicházejí na velké lidi.

Když se na chvíli zastavili, přišel medvídek ke Kubovi Kubikulovi a řekl mu:

„Kubo Kubikulo, mně se ti přihodilo něco náramně podivného. Pověz mi, co to je. V mém břišku se ozývá hlas, ale ten hlas nic nepraví, jen volá. Co je to?“

„To je,“ odpověděl Kubikula, „že jsi snědl nějakého ptáčka a že budeš trestán. Vidě, že jsi ho snědl?“

Medvěd zaklepal hlavou a pomyslel si o Kubovi, že něčemu nerozumí. Byl by mu to také řekl, ale právě v tu chvíli došli ke krásné klouzačce a Kubula se musil rozběhnouti, aby ji přejel z konce do konce.

Šli dál a Kubula svěsil hlavu. Vedle cestičky byly veselé zaječí stopy. Medvěd nic.

Šli dál a potkali veverku. Medvěd zase nic.

„Namoutě,“ povídá Kuba, „že tě kovářovy děti vyměníly; vždyť jsi býval s veverkami jedna ruka!“

Jak to řekl, dal si Kubula tlapku na čelo a přemýšlel. „Je to tak,“ pravil po chvíli, „Lízinka k nám byla velmi přivětivá. Kubo Kubikulo, mně se chce vrátit k Lízince!“

Od té chvíle začal medvěd fňukat a opakoval to tak často, až se medvěďák dopálil a řekl:

„I ty nerozumo, kovář je chudý člověk, nestyděl by ses sežrat mu každý den večeri? To nejde, brachu; musíme si sami vydělat na živobytí.“

Ale prosím vás, mluvte s malými kluky; když si vezmou něco do hlavy, jsou k nevystání.

Kubula vedl svou a nepřestal a nepřestal. Kuba Kubikula tedy zavolal na Barbuchu. Myslel to jenom žertem, ale sotva vyslovil jeho jméno, vyrazil Barbucha z lesa a rovnou k nim.

„To jsem rád,“ řekl, „že jsi se ozval. Byl bych se v tom kakraholtském lese málem ztratil. Vy jste mi, kamarádi, udělali moc špatné nohy a takováhle cesta pro mě není.“

„Oho! Copak je to za řeč?“ povídá Kuba Kubikula; „jaké my jsme ti dělali nohy? Žádné, kamaráde! Nohy si každý přinese na svět. Co my můžeme za tvé nohy?“

Ale Barbucha se dal do hádky: „Cože? Kdo mě to přivedl na svět, kdo mi udělal tuhle vosí hlavu a tu nemožnou oháňku a tyhle pitomé pazoury? Vy, vy, vy! Aby do vás tisíc láter, vy packalové! Proč jste se do toho dávali, když to neumíte? To jsou nějaká šlapadla? Tomuhle se říká kožich? Propánečka, vždyť mám strach, abych se nepřetrhl!“

Medvěd a medvědář se dívali jeden na druhého a byli z toho opravdu hloupí. Myslili si, že to strašidlo nemá dobrý rozum.

„Co pořád meleš?“ povídá Kubula; „my jsme tě přece nedělali. Já aspoň na tebe nebyl ani trochu žádostiv!“

Ale medvěd a medvědář se mylili a pravdu měl Barbucha.

Když začal Kuba o medvědí mátoze, odvíjela se z jeho mysli tenounká nitečka, medvěd poslouchal a bál se. Jak se tak bál, stoupala z jeho kožichu pára. Ta pára, to byl strach. A co se, lidičky, nyní nestalo! Nitka toho vypravování sama od sebe svazuje chuchvalec strachu, tu utáhne, tu jej zase povolí, a tak zničehonic vám tu sdrátuje tu mlhu, až z ní je Barbucha! Tady ho máte. Koulí očima, vyplazuje sosáček a dává žihadla.

„Už je to tak!“ povídá Kubikula; „my jsme si toho ošklivce vymyslili!“ Chvilku se drbali za ušima, ale nakonec toho nechali a dali se svou cestou. To měli věru štěstí, neboť prodlévati venku na mrazu znamená škodu na zdraví a svědivé uši.

Kuba Kubikula pospíchal, aby tak právě k poledni došli do vesnice Vařečky a Hrnce. To byla krásná osada na březích krásné říčky. Někteří zeměpisci mluví v těch končinách o pouhém potoce, ale nechte je drmolit. Vařečky a Hrnce protéká krásná a mohutná řeka Kachnička a rozděluje zmíněné město na dvě části, tak jako žemličku rozděluje střední rýha. V tom městě měli vykutáleného rychtáře Randu. Byl to celkem ťulpas, ale, pane, ten lalok a břicho! Nosil se, jak se říká, jako psík v nůši, míval na hlavě beranici jako holínku a v ruce břinkovku. Pan rychtář se procházel všdycky po desáté na mostě, a sotva došel ke středu té proklaté lávky, spustili lidé ve Vařečkách náрек a v Hrnkách se dali do jásotu a házeli čepicemi do povětří. Randa chodíval sem a tam až do dvanácti hodin a podle toho, jak ráčil choditi a jak se ráčil obracet, sousedé na jednom břehu řvali radostí a na druhém naříkali.

He, he, he, kdože naříká?

Kluci z Vařeček a kluci z Hrnců si tropí z pyšného rychtáře žerty a smějí se na jeho účet. To je povedená zábava! Jen se na něho podívejte, jak zvedá nohy, jak kráčí, maje nos v povětří, bradičku v límci a ruce pěkně na zadnici!

Dnes, protože je tak krásný den, chodí rychtář o chvilíčku déle, než je potřebí. A hrome, čert mu to napískal. Najednou jsou všichni kluci v prachu. Rychtář by mohl třeba dupat a skákat přes Kachničku z břehu na břeh, mohl by hekat a halekat a křičet a říčet — nikdo si ho ani nevšimne. Vařečky ani muk a Hrnce ani muk. Všechno vám to utíká za Kubou Kubikulou a za Kubulou a za Barbuchou. František Randa, z milosti veselých přátel rychtář ve vesnici či v městě Vařečky a Hrnce, stojí na mostě samotinky a má takový dopal, až mu to škube nosíkem, a namouduši, celou tváří.

„Podívejme se,“ povídá rozvztekle jako krocan, „medvědář si koupil nějakou blekotavou opici a všechno se to hrne za ní! Jářku, aby to těm prťákům a krejčířkům kulíšek oplatil. Kéž by tak vysolil každému pětadvacet! A co pětadvacet! Padesát a dobře počítaných! Já jim dám, takhle se starat o rychtáře! Kdyby se člověk nebral o své, byl by na tom za chvíli jako lecjaký svrabák a chudinka, a ne jako velmož.“

Jak si to pan Randa srovnal v hlavě, šel rovnou na Kubikulu. „Kubo Kubikulo, kdepak máš povolení, že smíš chodit po našem městě s opicí? Medvěda bych ti ještě odpustil, ale opici ti neodpustím! Vezmi si toho šklebila pod kabát a ať už jsi venku! Ven, ven, ven!“

Řka to, jal se strkati medvěďáře i medvěda před sebou, a jak už byl v ráži, vsolil Barbuchovi jednu na zadek.

„Milý strýčku,“ řekl Kuba Kubikula, „pánbůh ví, že nechci než dobrý oběd a Kubula nemyslí od rána na nic jiného. Kýho výra, co je na tom divného? Proč vám překáží, že máme chuť k jídlu? Nechte nás na pokoji a nežďuchejte

do našeho strašidla, nebo vás, jářku, spořádá, až vás nepoznají. Je mi to náramně divné, že ho vidíte, ale divné nedivné, netahejte ho za oháňku!“

Sotva to medvědář řekl, začal Barbucha prskat, jako prská kocour, když ho ohaři zahnali na strom. Tu se pan rychtář ožene a chňap, už drží Barbuchu za krk. Ne, za krk ne, za kůži na krku, tak jako se držíávají štěňata. Barbucha vám statečně ječí a hup, hop, hup! vytrhne se mu z ruky a hajdy na rychtářův kožich a na rameno a do vlasů. Vzácný pán má namísto srsti plnou hrst čmoudu, všude je smrad a čpí do nosu až běda. No, to by ještě ušlo, žihadla jsou, panečku, horší! Ba, namouvěru, už jich má pan Randa pět a jedno pěkně vedle druhého.

Myslete si, lidičky, co to bylo za tanec! Nešťastný pán hekal a bekal, ječel a brečel, křičel a ryčel a dělal to všechno tak pořádně a tak nahlas, až zaléhaly uši.

„Krindapána,“ křičel ten starý chudinka, „krindapána, krindapána, já shořím!“

To bylo ovšem něco pro kluky. Ne že by to snad byli zlomyslníci a že by měli radost z cizí škody, to ne, ale jsou to smíškové a dají se do řehotu, jak někdo našpulí hubu. Jeden z nich, náhodou náramná buchta, troubil na kornout. Nu, povedlo se mu to! Kluk hanebná, ten tomu dal!

Hasiči, toť se ví, mají náramně bystré uši. Jak zaslechli trubku, hned od stolu a hurá! ven! První hasič mázl lžicí do kouta, druhý vyskočil jako divoch a rozlil po stole polévku, jiný chňapl jen tak v běhu po koláči a spálil si jícen až hanba, opět jiný si posadil na hlavu helmici obrácenou naruby a byl by s tím pro věčnou ostudu šel ven. Jen taktak, že ho jeho panímáma chytila za rukáv.

„Táto,“ povídá, „neblázní, vždyť to nejde, obrátit helmu naruby, vždyť je ze železa.“

Chvála pánu bohu, všichni se jakžtakž dohodli, všichni se dali do pořádku a pádili k slovutnému mostu. Vzali si s sebou hrnky a konve a džbery a putýnky a štoudve a su-

dy a sklenice a mázy a všechno, do čeho se nabírá voda. Ti chlapíci se vám udýchali, než tam doběhli! A jak čertovsky křičeli! Ten chce to, ten chce ono, Pápěra něco povídá, Panděra mu huláká do uší, ti dva se tahají o kbelík a pánbůh s námi, že jej přetrhnou!

To to tehdy dopadalo, pět chalupníků bylo na zemi, dva sedláci si roztrhli koženky, jedna malá selčička ztratila korálovou šňůrku a panu prvnímu radnímu šlápl jakýsi krobán na ruku. Ta strkanice trvala řádnou chvíli. Kubulovi to bylo už hloupé, a tak mrkl na kamaráda. Rozkývali za pomoci nezbedných školáků lávku, a když to nešlo jinak, popadli pilku, seskočili na led překrásné řeky Kachničky a pěkně potichu podřízli důmyslný sloup důmyslného mostu. Dvě líbezná dvojčátka, takto náramně pálení kluci, jim při té práci pomáhali nejvydatněji.

Páni učitelové a sličné maminky nám stále opakují, že nemáme kazit cizího majetku:

Neberte, dětičky, pilku do ruky, ať vás nenapadne skákat s nějakým ostrým nástrojem v ruce! Nestrašte nikoho, nepodtrhujte židle, když si chtějí holky sednout!

Tohle všechno naši přátelé znali, a přece přeřízli mostní trám! Kakraholte, nepodobali se až příliš ničemům?

Snad ne. Tehdy byla na mostě taková junda! Sousedé měli beztak na pana rychtáře pifku a zamotali klubko, aby se z něho jen tak zhola nedostal. Smáli se! Medvěd, medvědář a dvojčata, která jim pomáhala, se smála rovněž.

Nuže těm, kdož se smějí, je leccos dovoleno. Jen aby si nikdo nenatloukl víc, než je zdrávo.

Když byla mela právě v nejlepším, začal most praskat, a než byste napočítli tři, zřítíl se s přenáramným rachotem na led.

Dole byla pořádná závěj a pánové a paní, děťátka a všichni, o něž máte strach, spadli jako do peřin. Někdo si nabral do rukávu, někdo si zabořil do sněhu jenom nosíček nebo prstíček, ale někdo si nabral pořádně a kýchal a klel. Toť se ví, že již nikdo nemyslí na oheň a na hašení.

Ti nás vyvedli, říkali sousedé později, ale dokud byli tak rozjařeni, nechtělo se jim přestat a každý si vymýšlel ještě nějaké šelmovství. Nakonec se Vařečky a Hrnce rozestoupily na své břehy a začala se řádná a velikolepá bitva sněhovými koulemi. To byla krásná podívaná! Mnohý tlouštík ze strany Vařeček si vedl velmi bláznivě. Koule se sypaly jako krupobití a leckterý švihák dostal za ucho tak krásnou ránu, že mohl být spokojen. Kuba Kubíkula se s Kubulou smál a ti ostatní se řehtali. To byla veselá mela!

Nakonec to ovšem odskákal medvídek a jeho pán. Lidé neradi vidí, když se jim taková zvířecí chudinka směje.

Na kteréhosi císaře se podívala kdysi kočka, a protože byl ten chlapík z míry ošklivý plesnivec a kočka přenáramná kráska, ušklíbla se a zavrtěla hlavičkou. Staří dějepisci vypravují, že se ta kočka jmenovala Mury-Mury. Byla prý jiskrných očí a předlouhého ocasu, ale to vše jí nepomohlo. Císařský maršálek, který se k tomu připletl, strhl poplach a mazal jí svojí maršálskou holí, až obuli jeden pluk pěchoty a až osedlali a vybavili a pomohli na koně pluku jízdy. V tu chvíli ale umdlela maršálkovi ruka a kočka by mu to byla všechno oplátila. Když přicválala garda, měl, chuděra, dvacet devět škrábanců, ale od posledního a třicátého byl prý zachráněn. Říšský dějepis nás učí, jak to dopadlo s nešťastnou Mury-Mury. Ach, byla vlečena v poutech do žaláře. Příkovali jí pacičky a na věčnou potupu jí dali obojek. Vedla si hrdinně a jednoho dne jim foukla. Panečku, kočku je těžko udržet a ani císař pán ji neuhlídá!

Nuže dobrá, jestliže se Mury-Mury nesmí podívat na lejakého císaře, copak se stane s chudásem medvídkem? Ten bude asi bit, tomu se to nevyplatí, posmívati se panu rychtáři!

Opravdu, jak se utišila jen trošičku vřava, poslal Randa pro policajty a kdesi cosi, že prý ti dva posměváčkové a kazisvěti půjdou do šatlavy. Sebrali je a už je vedou a chudáčka Barbuchu jakbysmet. Vsadili je do vězení.

Ve Vařečkách a Hrnčích byla obecní šatlava vedle pekárny mistra Bohdana. Zaplať pánbůh, pekařova pec bývala věčně žhavá, a protože její komín vedl právě zdi řečené šatlavy, bylo tepla dost a dost. Kuba se usadil k té teplé zdi a zul si boty. S Kubulou bylo hůře, pekařská vůně mu nedala ani sedět, ani spát, šil sebou a každou chvíli Kubovi říkal: „Kubo, já jím rád karásky! Já bych takhle snědl nějaký karásek!“

„Ty chlupáči,“ odpověděl mu Kuba Kubikula, „to by byly časy, kdybychom si mohli vymýšlet koláče jako strašidla, co?“

Barbucha slyšel takové řeči nerad, činil kamarádům zlé výčitky a nakonec se rozhněval.

„Vy kakraholti,“ povídá, „kdybyste se mě aspoň báli. No počkejte, až přijde večer!“

Když se zešeřilo, začal se strašením. Spustil své: Bar, bar, bar! A chodil z kouta do kouta, přikrčuje zadní nožičky. Kubula si však na mátohu již zvykl a měl pro strach uděláno. Vzal ho za tlapku a řekl mu, aby přestal. Potom si povídali všelijaké lesní pohádky. Kuba chrápal a těm dvěma bylo také dobře. Když tlouklo na věži deset hodin, zachumelili se do svých kožíšků a vesele a o závod spali.

Ale již za hodinu se přihodilo něco náramně podivného. Barbucha ucítil na svém zadečku ruku. Myslil si, že to asi bude Kubulova tlapka, a obrátil se na něho, aby mu dal pokoj.

„Já ti nic nedělám,“ odpověděl medvěd.

Sotva vám usnuli, Barbuchu zase někdo tahá.

„A hromy a stromy,“ řeklo strašidlo, „tady je nějaká zčarovaná ruka a tahá mě za mé kouřové chloupky. Já to nevydržím, já uteču!“

Ta mátoha kňourala, až se Kuba Kubikula probudil. Namouvěru, bylo již načase. Barbucha seděl na okně a chtěl se protáhnouti čtverečkem v mřížoví. Chtěl seskočiti z okna.

„Barbuško, Barbušičko, miláčku,“ povídají Kuba i Kubula jedním hlasem, „snad bys nám, starouši, neupláchl? Ty nestydo, nechal bys nás tady v bryndě a sám bys vzal do zaječích? No, ty jsi se nám povedl!“ Chytili ho za nožičky a stáhli ho dolů.

Tu se dal Barbucha do pláče a plakal a naříkal: „Lidičky drahý, pusťte mě, pusťte mě! Slyším ve svém oušku, že mě volá Lízinka z kovárny. Vy máte časy, vy máte prázdná habaděj, ale strašidla aby dřela ve dne v noci! Nechte mě už, hromy a stromy, jít; mám to souzeno, abych chodil tam, kde mě volají. Basta! povídám, poslouchat se musí a dost!“

„Jakpak takovou dálku dojdeš?“ otázal se Kubula. A strašidlo odpovědělo:

„Ty můj boubelatej medvěde, když nás někdo volá, letíme, jako kdybychom měli křídla. Než se obrátíš, jsme již deset tisíc mil! Ho, ho, ho, my strašidla jsme, synáčku, páni! To potom není šouračka po čtyřech, jako chodíš ty, nebo, s odpuštěním, lezenice po dvou.“ Barbucha ze sebe dělal kdovíco a opakoval, že musí a musí jít. Nu dobrá, Kubula vzkázal Lízince pěkné pozdravení a poprosil strašidlo, aby se chovalo v kovárně slušně a aby nehoukalo.

Jak už se to v pohádkách přiházívá, byl vám Barbucha za chvilíčku před řečenou kovárnou.

Místo, kde dodneška stojí Martinova kovárna, se jmenuje Houbyhoubičky. Nějaký šprýmař si je vymyslel již asi před tisícem let, neboť za času tohoto vypravování je znal kdejaký usmrkánek. Strašidlo chtělo zabušit na dveře a řádně zaskučet tak, aby to projelo všemi kostmi. Panebože, dobře, že mlčel, to by se byl kovář Martin dopálil.

„Vem to kulíšek,“ povídá Barbucha, „houkat nesmím, skučet nesmím, tlouci nesmím, co mám dělat? To aby dělal strašidlo nějaký pan páter!“

Nu, postýskl si hubáč všelijak. Konečně se však učinil tenoučký, jako je kozí chloupek, a protáhl se jakousi škvírou do světnice, kde spala Lízinka.

Lízinka ho přivítala a povídá: „Barbучo, měla jsem si něco vymyslet, a víš-li pak, že už to mám? Vymyslela jsem si, že tě zavolám a že pošlu Kubulovi psaníčko, aby neměl strach. Chci mu napsat, jak ho mám ráda.“

„Milá holka,“ odpovědělo strašidlo, „kdepak takový medvěd! Chodí po světě a zná děti habaděj. Byl jsem s ním dneska celý den, ale ani jednou si na tebe nevzpomněl.“

Líze to bylo líto. Vstala na postýlce a řekla: „Ty třeba nemluvíš pravdu. Napíšeš mu přece psaníčko.“ Potom vzala kus papíru, nalinkovala si jej a dala se do práce.

Milý Kubulo, kdypak se k nám vrátíš? Barbucha mě straší, že už nikdá nepříjdeš, ale dočista nic nedám na strašáky. Dnes jsme měli k obědu buchty. Schovala jsem ti tři. Ale z té třetí jsem si ulomila půlku. Jsou moc dobré a nemohla jsem to vydržet. Pošli mi také psaníčko. Jestli tě Barbucha moc zlobí, tak mu řekni, že mu náš tatínek nařeže. Dnes jsme se klouzali na Pašeráku, moc dobře nám to šlo, jenže jsem si odřela koleno. Maminka povídala, že jsem husa, a tatínek řekl, že to nic nedělá. Tak se měj dobře a honem sem přijď! Tvá Lízinka.

Sotva byla se psaním hotova, popadla buchty i psaníčko a svázala to všechno do uzlíku. „Neztrať,“ řekla na rozloučenou, „neztrať to! A teď hajdy za Kubulou; jaképak s tebou řeči, když ubližuješ medvědům.“

Strašidlo si pomyslilo, že je Lízinka nezpůsobná a že se takhle nemá s nikým mluvit.

Má a nemá, prosím vás, na strašidla se musí přísně, nebo vám něco vyvedou.

Barbucha se vracel z Houbyhoubiček cestou, kterou ráno přišel s medvěďákem. To byla svízeľ. Nožičky měl krátké a jako pára. Chuděra, jen tak, že se belhal. Raneček s buchtami měl uvázaný na krku. Bylo to na něho těžké a každou chvíli si musil odpočinout. Šel asi hodinu a tu

vám najednou cítí, jak se vznesl do povětří. Zaznělo mu v uších a frrr! už byl ve Vařečkách a Hrnčích.

Kuba a Kubula na něho čekali.

„Vy jste mi pěkní kamarádi!“ povídá strašidlo, „proč jste mě nechali tak dlouho v závějích, he, co jste měli tak pilného na práci, že jste si na mě nevzpomněli?“

Medvěd a medvěďář musili strašidlo odprosit. Potom se usmířilo a rozvázalo uzlíček. To bylo něco! to jim to chutnalo. Když se najedli, přečtl si Kubula psaní, a jak byl se čtením hotov, začal se drbat za ušima.

„Jak to, Kubo, vymňouknu, když neumím psát? Číst jsem se naučil jako nic, ale se psaním to je kříž! Nemám na to drápky.“

„Nu, a co je s Lízinkou?“ otázal se Barbucha; „vzpomněl sis na ni, nebo ne?“

„Namouduchu,“ odpověděl medvídek, „já mám krátkou paměť! Nevzpomněl jsem si, až když jsi odcházel, ale celý den mě něco tlačilo v bříšku.“

„Ach, ach, ach,“ řekl nato Kuba Kubikula, „ty chlupáči, všechno zapomeneš! Vždyť jsi o ní mluvil.“

„Sláva! Sláva!“ vykřikl medvěd. Vykřikl to tak silně, že se ve vedlejším domě vzbudil pekařský mistr. Zaťukal na stěnu holí a myslil, že bude mít pokoj. Ale kde, Kubula skákal a výskal a nebyl k utišení. Snad ho tak pobláznily Martinovy buchtý, nebo byl blázen již od medvědího pána-boha? Kuba ho nakonec přetáhl řemenem. Jinak to nešlo. Aby měl pokoj, vzal raději Kuba Kubikula jakýsi útržek papíru a dal se s medvědem do psaní. Vedl mu tlapku, a tak vám vznikaly hrůzyplné klikyháky, v nichž se nevyzná ani čertovský pan učitel. Ani poslední žáček v pekle by nevyhotovil takovou čmáranici. Písmo a vypadalo jako košík, e jako rybička; každé se něčemu podobalo, ale ani jedinké se nepodobalo správné písmeně a vzorkům, jež má na mysli pan školní inspektor. Drápalové to nadrápali až běda. Chtěli napsati: Drahá Lízo, jsme ve Vařečkách a Hrnčích u pana purkmistra a máme se moc dobře. Děkuje ti za buchtý, přišly právě vhod. Radní páni nás nutí,

abychom u nich zůstali, ale žádný strach, my se už ohlížíme, kde nechal tesař díru. Měj se hezky, Lízinko, a na shledanou!

Barbucha se divil, že jeho přátelé píší tak nepravdivé nesmysly.

„Ach, ty můj hlupáčku,“ řekl mu Kubula, „snad bys nechtěl, abychom Líze naháněli strach a psali, že nás zavřeli do šatlavy? Kdepak! Ty si straš po libosti, ale pro mě a pro Kubu se takové věci nehodí.“

Potom se dal do skládání svého papírku, a sotva byl hotov, chtěl, aby se mátoha dala znovu na cestu.

„Nevykrucuj se, ty zatrapečená kůže,“ řekl mu, když se zdráhal, „jdi, jdi, jdi! Prokazujeme ti zajisté znamenitou čest, že tě posíláme, panečku, takové poselství vydá za všechnu tvoji neužitou práci a vynese ti kopu koláčů.“

Sotva Kubula pronesl tato nerozvážná slova, padlo strašidlo na zadeček a jeho tělíčko zřídlo.

„Ach, ty nevděčnicku nevděčná,“ pravilo popotahující nosem, „cožpak nevíš, že se rozplynu a že bude po mně veta, až se přestaneš bát? Teď jsem, skrze vnuknutí všelijakých pohádek, viditelný každému darebovi, který má příčinu, aby se bál, ale co potom, he? Což jestli ze mě nezbude ani nudlička?“

Na světě vládne jedno prožlукlé pravidlo a od tohoto pravidla není úchylky, ledaže nám ji vpraví pán nového pořádku. To zatrachtilé pravidlo zní velmi známě: Lidé se nejlépe pohádají, když jsou postaveni v nouzi. Tehdy je to to pravé, tehdy je čas spustiti basama a remtete.

Jsmeli-li zavření, nevážíme právě svých slov, toť se ví, že těsný byt je místo hádek a že není těsnějšího bytu nad vězení. Slovo dalo slovo, Barbucha nemlčel a Kuba Kubikula si také smočil. Byla z toho veliká hádanice a div ne rvačka. Čím déle se hádali, tím více Barbuchy ubývalo a nakonec se zmenšil o dobrou čtvrtinku. Byl maličký, jako jsou duchové kozí a ovčí, ba, co tak rozmlouváme, není již o mnoho větší než veveří potvůrka.

„Barbucha, mé drahé strašidélko!“ vykřikl Kubula znamenaje, že jeho přítel scípne na jeho nevíru a nevycválnost, „Barbucha, miláčku, zaraž ty úbytě, udělej, abys tloustl a byl s námi až do konce našich patálií!“

Kuba Kubikula připojil svůj hlas k hlasu medvědovu, a tak se jim podařilo způsobiti, že ono zhoubné ztrácení se naráz ustalo. To způsobila asi láska, neboť ta je silnější než strach. Barbucha byl teď tak veliký, jako je tchoří samec. Měl na to opravdu dopal, a jak by neměl! Nechoval se dost počestně a vybraně? Nebyl snad půvabný, ušlechtilý, mírný, tichý, hodňoučký a nezatajoval svůj smrad? Kdo mu může co vytknout? Nikdo, ale právě proto se ho nikdo nebojí. Medvěd a medvěďář mají Barbuchu rádi, ale, prosím vás, kdyby ho milovali sebevíc a kdyby to bylo strašidlo z hvězdné mlhy, jednoho dne jej lidé nebo medvědi vyštípou. Krátce, ani tehdy již nebyla vhodná doba pro strašidla a Barbucha měl věru čas, aby se ztratil.

„Milí přátelé,“ pravila mátoha, „děkuji vám, že jste mě zachovali při životě, ale prosím vás, neposílejte mě na cestu. Nemohu se za Lízinkou vydat dříve, než mě zavolá. Kdež bych teď, když jsem tak maličký, za ní došel.“

Kubula vzal chuděru do náruče a hýčkal ho prozpěvuje: Dadadadadadada. Potom, přivázav mu dopis na oháňku, položil jej do Kubovy čepice. Bylo právě sedm hodin ráno. Kohouti zpívali, husáci a kačeři křičeli, vrabci štěbetali, co píská, pískalo, a co chrochtá, chrochtalo a mělo se k světu a bylo náramně živé. Lidi z Vařeček a Hrnců byli již na nohou, ale naši přátelé spali ve vězení, měli nohu přes nohu a pod hlavou tlapky.

Tu vám zaharaší klíč v zámku, otevrou se dveře a vejdou jiní tři chlapíci: obecní slouha, rychtář a první radní toho slovutného města Vařečky a Hrnce.

„Ha, ha,“ praví rychtář Randa, „ti lumpové předstírají spánek a myslí si o nás, že jsme taková řululum, abychom jim uvěřili. Jářku, kmotře, přetáhni medvěda holí!“

Radní byl takový nezdvořák, že se pranic nerozmýšlel a již napřáhl. Ale v tom okamžení, v té pohnuté chvíli, se rozevře Kubulova čepice a randěrykrinděry! Barbucha vystrčí svou vosí hlavičku, promne si zrak, načechrá kouřové chloupky a hotoví se k letu za Lízou. Ta hodná holka právě vstala, a protože to byla dobračka od kosti, vzpomněla si hned na svoje přátele a zavolala strašidlo do Houby-houbiček.

Radní vám upustil leknutím hůl a zařval: „Jéjejeje!“

Strašidlu je to ovšem vhod. Ušklíblo se, přidrželo si ocásek s Kubulovým psaním a vesele jim odpovědělo: „Bar, bar, bar!“ Potom se vystrachalo na okno, a že poletí svou cestou. Ale, panečku! z přenáramného strachu rychtářova a ze strachu radního a ze strachu slouhova mu narostlo břicho, a tak se nemohlo bez námahy protáhnout mříží.

To není pro nás nic divného, neboť víme, že se strašidlo sytí strachem. Všichni pohádkáři, všichni staří dobří spisovatelé a všichni otcové vlasti nás tomu učí, avšak rychtáři a radní chodívají sto roků za opicemi a jakživi nevědí, zač je v Pardubicích perník. Před staletími dali jim lidé do ruky hůl a pánbůh jim nic nepřidal. To už je jejich přirozenost, že jdou na všechno s tou holí.

Bim, bim, bim! rychtář, radní a slouha se rozpřáhli a jeden přes druhého mazali do okna. Toť se ví, jak to vypadalo! Barbucha se dávno protáhl a letěl, jako létá skřivánek, k Lízinčině kovárně, zato okno bylo na tisíc kousků a jeden z břicháčů dostal od slouhy pořádnou přes prsty. Říká se, že to ten horlivec udělal nerad, ale potentát z Vařeček a Hrců tomu, mně se zdá, nevěřil.

Ať to bylo tak či onak, křičeli nad Kubou Kubikulou a nad štěňátkem Kubulou jako čerti. Nebylo jim slova rozumět.

„Urození pánové,“ povídá medvědář, „očpak se to hádáte? To, co jste viděli, je norimberský vlkodlak Churcha-barbuchurcha. No, pánbůh s vámi, jestli jste mu tak nějakou přišli, ten vám prožene lýtku!“

Ted' medvědář vykládal přehrozně věci a nahnal těm chlapíkům strachu habaděj. Vypravoval jim, že v noci Barbucha chodívá po všech drzounech, kteří o něm špatně mluvili a kteří mu nadali opic.

„Vždyť jsme jej drželi celou noc, aby si nezahrál s panem rychtářem. Milosti,“ řekl šibal, a jen taktak, že se zdržel smíchu, „ten by vám ofoukl nosík! Chci objasniti jeho safraportské záměry a ať jsem hlupák, jestliže nás nepropustíte! Ať jsem hlupák, propustíte-li nás bez pěkných dáreků! Chce vám hrýzti ucho a spořádati vaše vousiska! Má na to zuby, to mi věřte, jako dělané! Namoutě! Každý vlkodlak bývá mlsoun a nejmlsnější je na ušní chrupavku, která za zimní nepohody namrzne a stane se sladkou.“

Kubula znal dobře svého přítele a byl dost fikaný, aby porozuměl, kam míří. Jal se třásti a hudroval, jako když se bojí. „Ou, ou, ou, ou, dejte mi nějakou mastičku! Kurka-barbukurka mi pokousal ucho!“

Kubula byl štěně mazané všemi mastmi. Nemyslete si však, že na jeho řeči nebylo zhola nic, měl opravdu na levém boltci ranku, ano, ale utržil si ji ve rvačce, když se tahal s hafany a kočičkami o uzenici. Ted' se mu to hodí, ted' kvílí a nařiká jako vambeřický předřikavač.

Páni, rychtáři a jakbysnet i konšelé jsou nadáni prozíravostí a jejich koženky jsou podšity nedůvěrou. Zkoumají věci ze strany levé a pravé, kašlou, smrkají, neřikajíce tak ani tak, pokud nepromluví nějaký mluvka, aby ho okřikli a pronesli své: „Já tento, já netentotento!“

Vypovědětí takovou řeč je velmi zdlouhavé, a protože za nic nestojí, nechme jejich jazyk ležeti v hubě.

Milý Kuba a miláček Kubula se dostali do pevnějšího vězení, než byla šatlava vedle pece mistra Bohdana. Zavedli je do sklepa. Ach, býti ve sklepě je škaredé.

„Jářku, Kubo Kubikulo,“ povídá mědvěd, „to jsi si spískal ty! Proč vypravuješ takové třesky plesky?“

Medvědář to uznal a začal s prosíkem. Potom za pokutu

se uvolil medvídka vískat a činil to tak dlouho, až si ho usmířil.

Asi za hodinu si chudřasové vzpomněli zase na Lízinku a na svého poslíčka.

158

„Kéž by už přišel,“ řekl Kubíkula a jal se tak silně přemýšlet o Barbuchovi a naháněl si strach, až se z něho prášilo. Mátoha se však neobjevovala.

„Kubulo, Kubulo,“ prohodil po chvílce medvěďák, „z tebe se práší až běda, se mi zdá, že lžeš a že se Barbuchy už nebojíš!“

Sotva vám to řekl, padl na medvěda strach doopravdy. Trásl se, že již Barbuchu neuhlídá a že nedostane od Lízinky odpověď. Nejvíce se však bál, že mu strašidlo přijde na jeho předstíraný strach. V tomto trápení a svízeli si Kubíkula vedl do jisté míry nenáležitě. Kdož by nenalezl v jeho jednání záměr podvodný a obmyslný? Ha, ten medvídek si myslel, že je lépe po způsobu chudých prosebníků přehnati bídu tak příliš, až samu prosebníku naskočí husí kůže. Panebože, takovéto lhaní a prášení je samo pramenem dostatečných útrap. Vezmi řas tuhle kakraholtskou představitost! Člověk či medvídě se dá do lhaní a zalže se až po krk. Tu zčervená, tu zbledne, točí kloboukem, hryže si prstíček a namoutě, nejraději by se propadl až do horoucí skály! Co jsme již viděli ferinů a lhářů natahovati moldánky! Nemyslete si, že to na všechny prasklo, nikoliv! Dobrá polovina těch bečavých studentů řvala jenom proto, že se dopustili věci nepěkné a málem sprosté.

Medvídek měl také slzy na krajíčku. Již nabírá, již rozšklebil svoji tlamičku a již zvedá k očím tlapky. Bečí, jako bečívají poškoláci.

Pohádky propůjčily všelijakým strachům moc, aby vyvolaly z pekel, či z míst ještě hroznějších strašidla. Nu, to je toho, má-li někdo strach, zač to stojí? Za nic! Naštěstí byl Barbucha dobráček a měl Kubílu rád, měl ho rád, a to platí o něco více než strach! Medvěď plakal pro Barbuchu, dvakrát či třikrát se zajíkl, a dříve než si utřel nosík, stál Barbucha před ním.

„Krindapána, co to tady, mládenci, děláte,“ řekl a zostra se podíval na své přátele, „jak jste to zas o mně mluvili? Vždyť jsem pozbyl naráz celého ocasu. Co si to myslíte, vy šibeničníci, ha! Chcete mě zahubit?“

Kubula mu odpověděl nerozvažuje ani chvíli.

„Ty můj pajdo,“ řekl, „věci se strachem jsou náramně hloupě zařízeny. Jakkak se máme ve svých myslích obírat děsem, když se na tebe, ty filuto, těšíme. Pro nás strach a hrůza není. Vymysli si něco jiného, ale především sem dej Lízínčin dopis, který držíš v tlapce.“

Řka to, dal se medvěd do čtení.

Zatím strašidlo a Kuba Kubikula rozmlouvali, jak by si Barbucha dopomohl k slušnému zevnějšku. Víte, že z chuděry nezbývalo než hlava, břicho a něco kouřových chloupků. Radili se a nakonec se uradili, že se bude Barbucha krmit rychtářovým strachem.

Když byli však v nejlepším rozhovoru, přerušil je Kubula. „Helemese,“ povídal, „co nám ten opičák Barbucha nadrobil u Lízinky! My jsme jí psali, že se nám daří dobře, a ona odpovídá, že nám děti z Houbyhoubiček přijdou na pomoc a že nás vysvobodí! To znamená, ty strašidelný tlachale, že jsi jí všechno vyklopil a že jsi kápl božskou.“

„Kdepak, kdepak,“ odpověděla mátoha, „mohu za to, že tak čertovsky drápeš? Lízinka čtla psaní nahlas, stálo tam doslova toto:

Běda, Lízo! Jsme ve Vařečkách a Hrnčích u katana purkmistra a ten nás moc odře. Děkujeme ti za buchtu při popravě. Radní páni nás udí, abychom skomírali. Mám řádný strach. Už se blíží někdo se sekyrou. Přijď sem pěšky, Lízinko, nás hledat.“

„Ach, ach, ach,“ spustil Kubula, když to strašidlo dopovědělo, „já že jsem něco takového napsal? Kubo Kubikulo, to jsi mi vedl prašpatně drápky! Taková tlachanina! Nu, panebože, teď jsme v louži!“

Medvědář se jal přecházeti z kouta do kouta. Zlobilo ho,

že všechny nezdary jsou spojovány s jeho dovedností, a jal se proto činiti Kubulovi výčitky. Konečně přestali, aby se poradili, co si počnou.

„Což ty jsi to Lízince nevymlouval?“ otázal se opět Kuba.

„Nevěřila mi, ani co se za nehet vejde,“ odpovědělo strašidlo, „nevěřila mi, a ať všecek zkouřovatím, jestliže teď nejde v čele pěti či šesti bláznivých holek natlouci panu rychtářovi a otevřítí dveře této špeluňky.“

„Honem, honem, dejme hlavy dohromady,“ vykřikl Kubula, „mně se z toho potí jazyk, a jako že jsem chlupatý, větřím neštěstí. To by tak scházelo, aby Líza provedla nějakou nepředložitost. Martinovi by se chytili stropu. A ve škole! Jemine, na takové věci jsou náramně tklivé káranice a nakonec holka slízne dvojku z mravného chování.“

Kuba Kubikula se zatím rozmyslil a řekl: „Nemaluj čerta na zeď a poslouchej! Pošleme Barbuchu k panu rychtářovi. Ať houká a brouká, ať křičí a piští, ať halasí a tartasí, ať skučí a bučí, ať dělá, co umí, a ať ho straší ze všech svých sil. Byl by v tom čas, aby ten chlapík nás nepoprosil o pomoc proti strašidlu. Vždyť ví, že s námi chodí jako psiček. Nuže, žádné třesky plesky, mládenci, již jsme si odpočinuli dost a teď je načas, abychom se dostali z díry. Přivedeme Lízinku domů a nějaké to vymluvení již sneseme.“

Barbucha se trošku bál, že ho ve Vařečkách a Hrncích každý vidí. Čtvrtí byli-li tam samí darebové, kteří mají nečisté svědomí, ale bylo to pravda! V těch končinách si na strašidlo ukazovali prstem.

„Nedej pánbůh, aby si na mě uspořádali štvanici,“ řekl Barbucha, „půjdu k rychtářovi, raději až se setmí.“

„Ne, ne,“ děl nato medvědář, „kdo ví co by se do té doby nesemlelo; jdi hned! Bude tě vidět jenom ten, kdo se tě bojí, a kdo se bude bát, toho přece nenapadne, aby ti krákal uši.“

„To se ti povedlo,“ odsekl běs; „cožpak mě rychtář nenapálil holí? He, kdyby se mě nebál, nebyl by mě viděl, a když se mě bál, neměl mě tlouci.“

„To jsou omyly pohádek,“ odpověděl Kuba Kubíkula a svlékl si košili. „Vejdeš k němu jako nádherné strašidlo, jemuž se ničeho nedostává,“ děl po chvíli práce, „několika láty ti spíchnu roztomilý rubášek. Dám ti medvědovou rolničku, abys v příhodné chvíli zvonil, ba nezapomněl jsem ani na pěknou louč, kterou si hravě rozžehneš.“

Tu se dal Kuba do chechtotu a smál se, až mu povolovaly knoflíky. Smějíce se a žertujíce, vyfintili vám ti dva Barbuchu opravdu k prasknutí. Zdrhli mu košilku u krku, převázali ji v pase a pokryli ji hrůzyplnými kresbami hnátů a sov a lebek a jiných strašných věcí. Věru jediná z nich dostačí, aby kterémukoliv rychtáři ulétly vousy. Bylo to dokonale a švihácké strašidlo; škoda, že byl tak maličký. Ale Barbucha se nedal tak snadno získat, a měl přece jenom pochybnost.

„Pan rychtář Randa mě poprvé natřel, jářku, proč se mne podruhé polekal?“

„Proto, proto, proto!“ odpověděl Kuba; „polekal se tě, protože si to zatím rozvážil, protože vařbuchtovatí hodinu od hodiny, protože bez zjevné a dobré příčiny zavřel do šatlavy hodného medvídku a ještě hodnějšího medvědáře, protože má špatné svědomí, protože je osel a konečně, protože to zasluhuje!“

„To mi dostačí,“ děl Barbucha. Svázal si rubáš do ranečku, vzal louč, zavěsil si rolničku na krček, dal sbohem a vyšel.

Rychtářův dům stál na návsi rozkročen jako nestyda. Byl bachratý a měl zježenou střechu. Před zápražím skákal psíček uvázaný na řetězu. Podobalo se, že ten psíček je jako hodinky, a jeho řetěz byl jako řetízek od hodinek. Takhle skáčou pejsci, které kakabuský hospodář trápí u boudy, a takhle vytahuje tlustý ješita hodinky z kapsy. Nu, dobrá, my víme, že máte žírná pole, dům a psa, ale víme také, že nejste právě nejhodnější. Víme, že jste přihlouplý, urputný a nafoukaný. Však vás neubude, když vám strašidlo nažene trochu strachu, ba naopak, bude vám to zdravé!

Barbucha se zpolehounka spustil z okna, a ohlížeje se na všechny strany, kradl se k označenému domu. Našlapoval jako na horkou plotnu, zvedal hlavičku, a kdykoli zahlédl, že někdo přichází, přitiskl se k zemi a ležel jako pouhopouhý vích. Asi o polednách dostihl rychtářova dvora. Kterási jeho děvečka sypala právě slepicím; tu se jí přিপletl do sukně a vešel, chráněn jejím stínem.

Rychtářova světnice byla veliká a řádná. Stála v ní pícka, stůl a důkladné lavice. Barbucha si vyhledal skryté a nejteplejší místo. Vylezl na bidlo, přes něž byla přehozena plena. Čekal, a protože měl dlouhou chvíli, díval se na děti a naslouchal jejich hrám. Ach, Randa měl roztomilé dětičky a nejroztomilejší z nich bylo batolátko, všechno růžové a trochu ušmourané od stálého smýkání se po zadečku. Šmejdilo sem tam, až mu vlála košílka. Barbucha se na ně usmíval. Chvilíčku to vydržel být zticha, ale když ostatní děti vyrazily ze dveří za svou hrou, jal se pacholátku zvoniť pro vyrazení na svůj zvoneček. Slezl z bidla a hopsal před ním a vyváděl všelijaké kašpařiny, až se rozesmálo. Hnal svoji nepředloženost ještě dále a dočista by byl zapomněl, že má strašit. Tu však vcházela do sňíčky hospodář; bylo slyšet, jak si čistí boty a jak hromuje. S Barbuchou to trhlo. Jen taktak, že vylezl na své místočko. Horempádem si navlékl Kubovu košili a chtěl začít se strašením. Ale jeho nové přítelkyni se nelíbilo, že jí tak utekl, a dala se do pláče. Ach, jémine, ta vřískala! Hospodář si ji vzal na kolena a trošku ji hýčkal. Nic naplat! Ne a ne vám přestat. Otvírala pusinku jako malá kukačka a křičela a křičela a křičela! Snad měl rychtář moc starostí, ale i kdyby je neměl, každého tátu přejde trpělivost, když dítě takhle bečí. Milý rychtář tedy našupal své dceři přes zadeček. Dal Marjance jen jednu nebo dvě, ale měl jí raději odpustit; to vám byl ryk, až zaléhaly uši! Mamince to nebylo vhod; byla by to spořádala lépe, ale neřekla nic a nesla na stůl. Pantáta se při jídle kabonil a ten rozbrečeneček se nemohl utišíti.

Takový oběd za mnoho nestojí. A nestál ani tehdy; Pane, to to dopadlo! Barbucha začal právě po polévce zvonit a pantáta spustil: „Kdo to zvoní? I vy rozjívenci, nebudete ani při jídle zticha, aby vás káně!“

Děti se dívaly jedno na druhé, nikdo nic nedělá a zvonek zní a zní. Nejstarší vám dostal pohlakev, ale bláznivý zvonek neumlká. Co to je? Ty můj světe, strašidlo! Pantáta seděl právě proti pícece, a jak se rozhlíží, kde asi vězí ten prožluklý zvoník, spatří Barbuchu! Visel za přední tlapky a košík mu splývá dva lokte dolů. To byla podívaná, pantáta dopadl na židli jako zdřevěnělý. Byl strach, aby se mu něco nestalo. Ve chvílce se zpotil, jako když spadne do rybníka. Děti mají pro strach uděláno, a přece piští, když to na ně trhne. Myslete si, co zkusí potom velký člověk. To aby utíkal dvacet mil!

Rychtář si zakryl oči a levičkou ukazoval na strašidlo. Jekal vám hrůzou a zuby mu drkotaly drdrdrdrdr.

A Barbucha vám říkal stejně rychle barbarbar!

Za chvílku byla světnice, jako když ji vymete. Panímáma ječela, služky ječely, děti z toho nářku zhlouply a začaly také ječet. Pantáta hledal podávky, aby se měl čím bránit, ale nemohl je nalézt. Stály před ním a on je, chuděra stará, pro strach neviděl.

Barbucha zůstal ve světnici sám s maličkou Marjánkou. Kousali každý z jedné strany buchtu a měli se dobře.

„Božítku,“ vykřikla maminka, „vždyť my jsme nechali našeho baculáče uvnitř!“

Děvečky vám ji držely za sukni, ale kdepak, panímáma se jim vytrhla. Na nic nedá a šla by pro svoji uličnici třeba do pekel!

Vrátila se a tu vidí, jak si ti dva hrají. Přišlo jí to opravdu k smíchu a dala jim po hubičce. Namoutě, bylo hned po strachu. Jak ale vlepila strašidlu tu hubičku, chuděra vám zřídil o dobrou polovičku a podruhé se mu utrhla oháňka.

„No, to jste mi dala, panímámo,“ povídá, „už jsem byl

jako pořádný pes a měl jsem síly nazbyt a teď se zas sotva vleču. Prosím vás, schovejte mě někam do koše, já bych nedošel.“

Milá maminka kroutí nad Barbuchou hlavou a neví, co si počít. Zdá se jí, že by to měla udělat, ale prosím vás, pantáta je pantáta. Nebude přece před svým mužem schovávat strašidla.

„Čípak ty jsi?“ povídá, místo aby mu odpověděla.

„Já jsem jen tak z hlavy,“ řekl Barbucha a bylo mu opravdu smutno.

Ale vtom již hospodář pootevřel dveře a vidí Barbuchu, jak nabírá. Vjela do něho naráz přenáramná odvaha a hned šlapal na celou šlapku a dupal, nu, jak dupají rychtáři. Barbucha ještě vrněl, že nezná než medvěda s medvěďárem, a pantáta byl už u něho. Vzal ho za uši a zvedl nešťastníka jako zajíčka.

„Co ty,“ povídá, „opice medvěďářská, mě budeš chodit strašit, já tě naučím!“

Namluvil toho kopu, a protože vykládal nejraději o sobě, bylo v jeho řeči plno: já, můj, mě a tak až do omrzení.

Barbucha se třepal v jeho ruce a připravoval si svá slavná žihadla. Chtěl mu jich pár vsolit, ale dal mu sotva jedno. Štěstí, že byl rychtář takový sroula; jak je dostal, pustil bracha Barbušáka a jal se bédovati, že má ruku pryč. Děti a panímáma držely, toť se ví, s tatínkem, ale ta nejmenší holčička byla ráda, že má zase svého chlupatce v klíně, a objímala jej, div nepřišel o hlavu.

Barbucha se jí stulil do náruče a držel se, co měl síly.

A teď přišlo to pravé. Jak se tak objímali a tiskli se k sobě, zavolal na Barbuchu Kuba Kubikula. Volal velmi silně a Kubula volal zároveň s ním, a ještě silněji. Co teď? Strašidlo se nepustilo a Marjánka držela rovněž pevně. Než byste napočítli jedna, dvě, tři, vzneslo se strašidlo s děťátkem a děťátko se strašidlem. Fr! a byly ze dveří.

Teď bylo u rychtářů boží dopuštění. Naříkali a kleli jen což. Maminka si však utřela slzičky a hajdy ven, hajdy za zatracenou Marjánkou.

Ale děťátku se vedlo dobře a naši přátelé byli šťastni, že je u nich. Kuba Kubikula se napřed hněval a řekl Barbuchovi, co si myslí o strašidlech, která děti unášejí.

„Víš-li pak, že se může nastudit? Nu, ty si to odskáčeš, jestli dostane horečku!“

Aby nebylo maličké zima, musil si ji vzít medvěd na klín a dýchal jí za krček. Smála se, ale Kubulovy blechy jí přece jenom nedaly pokoj.

Barbucha potom vypravoval svým kamarádům, co a jak se přihodilo.

„Nu, což se budeme na tebe hněvat,“ řekl Kuba, když strašidlo skončilo; „jaká pomoc, jsi již takový hlupáček a všetečka; kdybys byl nechal děti na pokoji, mohlo být lépe. My se již nějak dostaneme z bryndy, ale co bude, je-minkote, s Marjánkou? Já vím, že rychtář a rychtářka mají náramnou starost. To, kluci, nejde, takhle je trápit. Měl jsi starému dát o nějaké žihadlo víc, ale odnést holčičku, to se mi nezdá.“

„Mně také ne,“ řekl nato medvěd; „kdybychom měli mlíčko, to by byla jiná, ale co jí dáme, až bude mít hlad?“

Marjánka zatím u medvěda usnula. Kubulu vám už bolely záda od sezení, ale nesměl se ani hnout. Štípaly ho blešky, ale nemohl se poškrábat. Seděl jako zařezaný, brněla ho levá tlapka, bylo mu nanic, a přece zůstal sedět! Kuba Kubikula se díval na své kamarády a viděl s povděkem, že jsou to dobráčkové.

Co je to všechno platné, řekl si, stoje nad těmito zvířátky, ať jsme hodní či špatní, ať jsme, jací jsme, rychtář nás nepustí, aniž by nám nenasekal. Co to do nás vjelo, že jsme se mu posmívali? Proč jsme vráželi do mostních trámů, až se zřítily na zem? Proč se Barbucha obořil na rychtáře? Ďas ví, kdo nám tohle všechno nakukal. Čert to vem, čert to vem!

Kuba volal na pomoc čerta a ďábla, ale nikdo se neukazoval. Bylo třeba, aby si poradil sám. Přemýšlel a najednou se pleskl do čela řka: „Už to mám!“ Tu vylezl k zamřížovanému oknu a jal se překrásně zpívat písničku: *Znám já je-*

den krásný zámek nedaleko Jičína. Dal si hlavu na stranu a zpíval, až se zelenaly hory.

V tu chvíli šel mimo vězení pan farář. Slyšel to zpívání a honem si zakryl uši a honem utíkal jako s keserem.

Potom šel mimo sedláček a mrkl na Kubulu a udělal dlouhý nos směrem k radnici.

To ovšem našim přátelům nepomohlo, ale vposled šly mimo dvě chalupnice a babka s košťaty. Zastavily se a chvíličku poslouchaly Kubův zpěv. Potom si sedla nejstarší babka na bobeček, podívala se medvěďáři do tváře a povídá:

„A heleme, to je Kuba Kubikula. Co jsi vyvedl, medvěďáři, že tě vsadili do špeluňky?“

„Rozhněval jsem rychtáře,“ odpověděl vězeň.

„Běda, běda; to si posedíš, jestli se rychtář hněvá,“ pravila opět babička.

Tu se jal Kuba vypravovati to, co si byl usmyslil. Řekl, že je kouzelník a že vládne hrůzyplnou mocí. „Mám,“ řekl, „smečku lític medvěďích a smečku lític kočičích, a kdykoliv na ně písknu, jsou mi ku pomoci se svými drápy a zuby a žihadly a oháňkami a ohni. Pane na nebi, s nimi bych sepral devět pluků rychtářů a ještě Belzebuba. Lidičky, babičky, chtěl jsem tomu vašemu ctihodnému chlapíkovi jen tak namátkou ukázati, co jsem zač a co zmohu. Víte, co jsem způsobil? Poslal jsem na něho veverčí mátohu, která se učí u mých lític slabikáři. Zmínil jsem se jí o rychtářově holčičce Marjance. Panečku, jen to břinklo a mátoha mně ji přinesla. Tady je. Prosím vás, zabalte ji pěkně do šátku a doneste ji mamince zpátky. Že ji pozdravuji, ale tomu starému řekněte, aby si se mnou nehrál, nebo, hudry huhudry, se dáme s Barbuchou do toho!“

Když to Kuba řekl, prostrčil malou Marjánku mřížovím a vysadil na okno medvěda i strašidlo. Chasníci se dali do mručení a Barbucha koulel očima. Bylo to nádherné a babičky pocítily tolik strachu, kolik měly místa ve své hlavě.

„To jsme si nikdy nepomyslíly,“ říkaly upalující k rychtářovu statku, „co je to za ptáčka! Kakraholtští chlapi, člověk nikdy neví, co se v nich skrývá!“

Na návsi potkaly Marjánčinu maminku. To bylo radosti, že opět má svého baculáče!

„Muži,“ řekla rychtářka, když uložila holčičku do peřin, „nevím, co máš s Kubou Kubikulou, ale dej si pozor! Ukázal nám již, co umí. Pomáhají mu zlí duchové. Pánbůh s námi a zlé pryč! Baby povídají, že má strašidel plný sklep, a my jsme na vlastní oči jedno viděli. Dej si zajít chuť! Kdyby tě, člověče, proháněl tak jako dnes a včera, jsi za týden na prkně.“

„A tento,“ odpověděl rychtář, „něco na tom je, ale já jsem se zařekl, že je nepustím, a tak je musím potrestat, kdyby se dělo co dělo! Ve tři hodiny je u nás na rychtě soud, však já se jen tak nedám.“

Zatím Kuba Kubikula nepřestal ve svém zpívání a zpíval a zpíval. K oknu šatlavy se sešla hromada dětí a plno hodných lidiček, kteří se včera tak dobře bavili na rychtářův vrub. Někteří Kubu litovali a jenom několik málo nevrlych dědečků bylo jiného mínění. „Patří mu to,“ říkali, „proč čaruje. Proč nám rozbil most! Znali jsme jeho tátu, byl to počestný medvěďák a nikdy jsme ho nezavřeli, protože si hleděl svého. Už je to tak, už to nebude jiné; mladý pán se nepovedl, není v něm kusa dobrého a má spolek se strašidly.“

Sem tam utrousil někdo z toho shromáždění špetičku strachu a po těch drobtech vám Barbucha jel jako divý. Za chvíli se spravil a byl tlustoučký a silný jako pořádný psíček. Měl to také Kuba v plánu? Snad ano; smál se aspoň z plna hrdla, a kdykoliv strašidlo povyroستlo, plácal je po zadečku říkáje: „Jen houšť, jen houšť!“ Kubula se přitom měl rovněž dobře; vystrkoval tlapičky a slízl leckterý koláč a mnoho krajíců se sádlem. Hudroval, tahal holky za sukně a kluky za kalhoty; byla s ním psina a namoutě,

že nescházelo dobré vůle pustit všechny provinilce na svobodu!

Mezi diváky se však potloukal dráb a měl, jak se říká, oči na stopkách. Kratochvíle a všelijaká vyražení trvala až do třetí hodiny. Tu však přišel obecní hubeník a jal se bubnovati, svolávaje radu a soud.

Když soud, tak soud! Jakáž pomoc. Obžalovaní měli býti spoutáni. Kuba Kubíkula se nebránil, ale medvědovi a strašidlu to nebylo jedno. Ti se ošivali, ti ohrnovali nosy! Ale nic naplat, přišel rychtář, zavolali na pomoc kostelníka a svázali ty dva drobečky, jako nedlouho potom loupežníka Babinského.

Šli k rychtě. Dědkové, výrostci, děti s vlhkým nosíkem, baby, mužští v nejlepších letech, mladé, mladičké i přistárlé ženské, nevinátka, darebové, jeden nebojsa a patnáct strašpytlů, krátce celá vesnice, jak leží a běží, celá vesnice i s psíčky, kteří mají zatočenou oháňku, i s těmi, kteří ji drží vzhůru, i s těmi, kteří ji mají, žel, uťatou. Šli nekvapíce a poslední ze všech kráčel kocour pošvihávaje ocasem z boku na bok. Rychtářka spráskla rukama nad hlavou, když je viděla, a řekla velmi výmluvně, že je rychtář osel a radní že jsou oslové.

„Copak se takový zástup vejde do světnice!“ povídá a přirazí jim dveře před nosem. „Jděte si se svými hloupstvi na náves.“

Lidé ve Vařečkách a Hrcích říkali, že nebyla nikdy předtím ani přísná, ani zvlášť hubatá a že se dnes osopila na rychtáře jen proto, že držela Kubovi a jeho strašidlu palec.

Tehdy byla rychtářka opravdu nesvá. Bála se o Marjánku a nedala ji z ruky. Když soud odváděl medvědáře a jeho zvířata, vyšla s ní na zápraží, a tak se stalo, že maličká uviděla Barbuchu. Jak ho zhlédla, dala se do křiku a natahovala po něm ručičky. Ach, jakkoliv neuměla doposud mluvit, dala tak výrazně najevo svoji vůli jíti za ním, že jí to paní nemohla odepřít.

Soudcové a obžalovaní a zástup šel a šel, až se zastavil uprostřed návsi. Ale uprostřed návsi byl rybník. Zastavili se tedy na zamrzlém rybníce.

Rychtář Randa si na hovory a na veřejné řeči právě nepotrpěl, a tak měl slovo starý Burdaburděra. Ach ouvej, to byl předřikavač na poutích a metr na kluky a metr na poutníčky! Ta stará liška měla přenáramnou hlavu, větší než dvě měchuřiny a dva hrášky. Když Burdaburděra mluví, vstrčí si bradu do šátku na krku a přivře oči. Hle, již to provedl, již se naplnila všechna pravidla, již má pravičku za řadry a druhou rukou se drbe za ušima.

„Pěkně vás vítám do rady, sousedé, sedněte si, jak můžete, ale protože jsme na zamrzlém rybníce, tak vám to neradím. Abych tak řekl, mám vám říci, že mi řekl rychtář, abych řekl, že se teď děje po vsích zhouba a spuštění lidu. Že sem zavítal medvědář a že ho rychtář viděl tropiti se strašidly neúctu k ouřadu, když dostal dvě žihadla, jen to vrzlo, až zpuchnul, jen to vrzlo, jako potáč. To není pro smích, kdo neví, jak to bolí, ať se tomu nediví, že je to bolest jako píchnutí šídlem. Kdyby to bylo do zadnice, ale do huby je to dvakrát takové! Povídal rychtář, že my si to nemůžeme poshovět, jako mít s tím trpělivost, aby našeho rychtáře strašidlo zranilo do huby, když jsou strašidla zakázána. Vono o všechno pryč chodí po vsi a nemá to být! A most se taky nesmí kazit, ani žďuchat do sloupku, aby to všechno skeclo na zem a rychtář dřepl, až mu sletěla čepice. A pro smích také bylo moc lidí zavřenejch, až se z nich kouřilo, a pro vysmívání. Protože to není všechno, když někdo klopejtne anebo si sedne vedle. To nemusí bejt zrovna blázen nebo trumbera. Jako je náš rychtář v tom taky nevinně. Protože, co von dělal, když je spravedlivej a dává dobrej příklad hlavně dětem: A ty děti jsou samé skotačení a nezdoba, ale napást krávu a nasekat kopřivy, anebo něco přinést, to je řečí a pitomejch vejmluv a člověk se dopálí. A to já vám povídám, že se potom neznám a že vám jich

nabouchám na chrám páně svatýho Bouchala. Jednu sem a jednu tam, na to já už nekoukám! To já jsem zase tento-nonc tento-noncovatej.“

„Dost, dost, dost, strýče, co jste se tak rozjel,“ křičeli na předřikavače sedláci, „nechte toho, nebo na naši kuši přijdeme o uši.“

Jedni se řehtali a druzí byli dojatí tak vzácnou výmluvností a říkali si plácající se do stehů, že to ten chlapík někam dotáhne. Škoda, že žil Burdaburděra tak dávno, byla by s ním dnes pěkná vyražená v zemědělském rozhlase od dvanácté do třinácté.

Když skončil, nerozhostilo se ticho, jak byste očekávali, ale nastal přenáramný hluk a křik a tleskání. Malí kluci křičeli: Hurá, a vem to, strýče, ještě jednou, začni od začátku a pěkně od podlahy. Holky ječely, maminky škytaly, tátové se dali do kašle a všem bylo tůze veselo.

Tu se Kuba Kubíkula rozhlédl po vzácném shromáždění a shledav, že je jen maličko těch, kteří si zachovali vážnost, a že se nekaboní, leda nějaká vyzuna a soused se zkaženými játry, mrkl na Kubulu a náš drahoušek mu dobře porozuměl. Jal se provádět kejkle a dělal *broučka a poustevníka* a vše, co rozkmitá bránici tak, že se lidé chechtají, až padnou na záda. Zvonil svými pouty a Kuba rovněž zvonil pouty. Jeden se pohyboval vpřed a druhý dozadu. Skákali proti sobě, uchvacovali se v pase, kvičeli, rejčili, metali kotrmelce, vrtěli se jako na obrtlíku, otáčeli se neslýchanou rychlostí kolem vlastní osy, křepčili, funěli a skotačili. Břink, najednou vám letí Kubulův řetízek k nohám pana rychtáře a břink! Želízka medvědářova dopadnou kamsi do sněhu.

Jaképak soudy, jaképak tahanice s těmito veselými chlápíky, pusťte je, ať jdou spánembohem či ke všem čertům!

Bah, to se snadno řekne, ale co udělá rychtář?

Ukazuje drábovi, aby tentočky chytil medvěda i medvědáře. A dráb poslechne. Již letí, jako v čítankách létal Jaro-

slav ze Štemberka na Tatary. Plane mu nos a vlají mu šosy. Jak si to šupajdí, jak si to hrne! Pánbůh s námi, kdyby se mu to tak povedlo!

Což však nebyli naši přátelé tři? Což je Barbucha takový budižkničemu, aby se díval na tu honičku jako omoklý kohoutek? Ha, což se nevyzná v tlačenicí?

Ó ano, ano, ano! Plivl si na tlapky, vyvlékl se z pout a horempádem za panem drábem. Ten mu foukne žihadlo, ten mu je vsolí! Jak ho dohonil, nastal tanec. Dráb a Barbucha byli v jednom klubíčku. Strašidlo se dopálilo a z toho vzešel čmoud a zápach přihořívajícího lesa. Jen taktak, že tato okolnost nezkazila Kubulovi dobrý rozmar. Divákům toho bylo také již trochu mnoho, neboť dvě paňmaminky onemocněly ze smíchu, a baba zařikavačka nahnala všem strach řkouc, že smějící se tak nemírně, přetrhly si smíchovou žilku. Několik rozšafných lidiček pozdvihlo hlavy a bylo dobře slyšeti, jak opakují:

„Tohle je mi nějaký soud! Kozla starého, kde jsou ty časy, kdy jsme si věc vyrovnali pořádným štulcem sami. Ano, ano, náš rychtář stojí za babku a nebýt Burdyburděry, tak se věru ani nehne.“

To říkali ovšem lidé z Vařeček. Naštěstí byli sousedé z druhého břehu řeky Kachničky jiného mínění a jali se je opravovati, pokřikující vhodná úsloví, jako jsou tato: Až ráno, až pojede Praha kolem, až se na to vyspíme, až na-prší a uschne!

Vedle toho hulákali říkačky méně vhodné, ale z těch se nezachovala leč jediná a ta zní takto: Dejte si Burduburděru za sklo.

Za tohoto poplašného volání se shromáždění rozdělilo na dva tábory. Obyvatelé Vařeček se shlukli na levém břehu rybníka, a ti, kdož sídlili v Hrnčích, se srazili na břehu pravém, blíže k vrbinám. Někáký pošetilec, aby ho husa koplá, uhnětl sněhovou kouli. Stalo se to zajisté ze špatného vnuknutí, ale jakkoliv bylo vnuknutí špatné, koule přece

zasáhla svůj cíl velmi dobře. Předřikavač ji dostal rovnou do nosu. Teď se vám rozpoutal boj a takového boje není pamětníka. Koule fičely a pleskaly a sypaly se, až se vyrobil mráz dvakrát takový, než byl předtím. Vzápětí však stoupla rtuť v teploměrech a dostavilo se nenadálé oteplení, neboť třením a rázy vzniká teplo.

Možná, že by se byli občané z Vařeček a občané z Hrců utopili, neboť led na rybníce již praskal. Možná, že by se byli zasypali sněhem a všichni bídne zahynuli zadušením či nedostatkem potravy, ale Barbucha, Kubula a Kuba Kubikula našli překrásnou klouzačku, jež vedla napříč rybníka. Tuto podivuhodnou dráhu vytvořila v libezné shodě děťátka z Vařeček i z Hrců a užívala ji všechna okolní mládež. Byla to klouzačka nad klouzačky. Kubula jel toho večera po ní první, ale jel s takovou dovedností v dřepu a po jedné tlapce, že se zmocnila libost všech, kdo na něho patřili. Medvěďáři to již tak nešlo a Barbucha se natáhl, neboť jeho nohy byly kouřové a příliš si zachovaly vlastnosti ohně. Rozhřívaly led. Tak se stalo, že pozornost bojovníků byla rozptýlena a že si leželi v pačesech už jen ti, kdož měli vlastní účet. Tito ukrutníci stáli již po pás v hromadách sněhu, kouleli očima a křičeli jako ďasí:

„Fikni mu ji! Přišij mu jednu za ucho! Zalep mu pusinku! Sekni mu ji za krk!“

Kubula chtěl ony nerozváživce upoutati svým uměním a kroužil na klouzačce jako blázínek. Nad ním se klenulo kulobití podobno dvanácteronásobné duze. Ach, ach, ach! To to bylo krásné! Ale právě v nejlepším se příkradl za Kubulu dráb a chňap! držel ho za kožíšek.

Proč jste, kluci, včas neutekli? Teď začne rychtář znova a kdoví jak to dopadne.

Dobře! V tu chvíličku přišla právě Lízinka z Houbyhoubiček. Lízinka a s ní dva její bratříčkové a starší sestřička Apolenka.

Kde se tu vzali?

Božínku, kde by se vzali? Což Lízinka nemyslela již od rána na své kamarády? Sotva Barbucha odešel, trápila maminku, aby jí dovolila jít do Vařeček a Hrců za medvědem. Kovářka, toť se ví, řekla, že ne, ale když viděla Lízu, jak větší hlavu a jak je jí do pláče, nakonec povolila.

„Víte co, děti,“ řekla, když položily lžice, „dojdete mi do Vařeček a Hrců nakupovat. Potřebujeme trošičku cukru a trošičku mouky. Až nakoupíte, můžete se podívat po našem nocleháři.“

Děti byly hned na nohách a hned ve větru. Sotva se s maminkou rozloučily.

Do Vařeček a Hrců je z Houbyhoubiček krásná cesta.

Jakže? Vždyť Kuba Kubíkula šel houštinou a stráněmi, kudy ho čert nesl. Což to tady v kraji nezná?

Zná to, zná cestu velmi dobře, ale Kubula ráčí choditi jen po lesích.

Když došly děti k rybníku, obrátilo se právě medvědovo štěstí a urputný dráb jej chytil za rameno. Líza se lekla, otevřela pěstičku se čtyrákem a peníz se zakutálel do sněhu. Vzápětí tudy přešli nějací lidé a zašlapali jej. Líza toho ani nezpozorovala. Vstoupila na led, a klouzajíc se a utíkajíc, křičela na Kubulu a jeho soudruhy:

„Medvěde, ty chlupáči, to jsem já! Jdeme vás vysvobodit. Apolena a naši kluci jsou se mnou a mají pod kabátem šavli!“

V drábovi to hrklo, když uslyšel o šavli. Ale nic naplat, byl to dráb a ten musí poslouchat, třeba mu šlo o hlavu. Líza si jej změřila a spustila na něho hned hurtem:

„Strejčku, co z toho máte, že nechcete pustit medvídku proběhnout? Nedělejte to! Naši kluci chodí s vašimi do školy a já sedím s vaší Bětou v jedné lavici.“ Zatím se přisoural Toník a za Toníkem málem celá škola.

„Kdybyste viděl,“ povídá opět Líza, „jak umí Kubula dělat broučka! Jemine, to je krása! Já vám ukážu, jak to dělá, chcete?“

Řkouc to, jala se Lízinka otáčeti na ledě, přikrčila se, broukala a napodobila vše, co před chvíličkou dělal medvěd. To vám bylo smíchu! Líza nic nedovedla! Nešika, sotvaže se obrátila, již ležela na zemi. A sotva vstala, bác! je znovu na hromadě. Dráb se trošičku ušklíbl, věru, zdržoval se dost dlouho, ale nakonec ho to přece přemohlo a chechtal se, až změnil dvakrát barvu. Tu vytáhli kovářovi kluci své dřevěné šavle a zničehonic začali píchat drába do břicha. Píchy, píchy, píchy! Naštěstí byl ten strejdula lechtivý a nic jej neuvádělo tak do vytržení a nic mu nepůsobilo takovou rozkoš jako mírné řašky a žďuchance do mezižebří. Rozřehtal se, až mu tekly slzy, a křičel: „Už dost, už dost, už dost!“ Ten chlapík měl tak silný hlas, že se to rozléhalo až k pohraničním horám.

Rychtářovi bylo po chvílce nápadné, proč se dráb dal do smíchu a proč tak huláká. Nechal pranice a šel se podívat, co se děje. Za rychtářem odběhl předříkavač Burdaburděra a za nimi se začali trousit jejich přívrženci a vyznavači jejich rozumu. Sbíhali na led a za chvíli vám nebyla ve vojště rychtářském ani živá duše a ve vojště mudrce Burdyburděry nezůstala ani noha.

Jak se říkává, boj byl dobojován, či nebyl dobojován, ale zrušen a zapomenut. Občané si asi řekli, že je sice dobré pohnouti údy ve veselé rvanici, ale že je bláhové nepřestati v pravý čas. Bylo jim pěkně teplo a kouřilo se jim z hlavy, proč by, prosím vás, se dále ostřelovali sněhovými koulemi? Nechali toho a učinili věru dobře, neboť je čekala podívaná nad jiné líbeznější a veselejší.

Líza a Kubula, kovářovi kluci s Kubou Kubikulou a Barbucha ve společnosti maličkého psíčka, jenž se s ním spřátelil, vyváděli na ledě takové povedené kousky, že těm, kdo je viděli, usedalo libostí srdce. Začalo to obyčejnou honičkou, ale dříve než se všichni vystřídali, začla Lízinka sypat z rukávu všelijaké výmysly a všelijaké třesky plesky. Ti ostatní se chovali podle toho, co právě říkala, a tak vám

vzniklo jakési divadlo, v němž sice nebylo za mák rozumu, ale v němž zato bylo plno smíchu. Podobalo se, že někdo dal drábovi na tabák. Či je vám snazší uvěřiti, že víla z pohádky mu obrátila mysl a vdmychla mu dobré mínění o dětech a o medvědech?

Snad ano, snad ne, avšak ti, kteří viděli, jak je proměněný a jak dokonale se nepodobá sám sobě, věřili, že se obrátil jen pro sám půvab malých dětí a malých štěňátek.

Kluci jej píchali do žeber a do zadnice a on se chechtal! Krindapána, ti by si to jindy slízli! A vidíte, dnes je tady rychtář, dívá se na něho celá vesnice, ale milý dráb nehne ani prstem, ba dělá sám všelijaké šprýmy.

Zdá se, že si Lízinka vymyslela prastarou hru. Medvěd Kubula je jako zakletá princezna, dráb je zlý čaroděj a opět drak, neboť propáníčka, děti nejsou tak maloduché, aby nevěděly, že nesejde na drobné nesrovnalosti, jestliže si chceme hrát.

Na Barbuchu se nedostala slušná úloha, a tak se musil spokojiti s chuděrou žebráčkem všude tam, kde se nehodilo do hry strašidlo. Kluci kovářovi hráli rytíře a to se jim nesmírně hodilo, neboť měli šavle, a přece jen si trochu zchladili žáhu.

Lízinka napovídala všem, co mají říci; ach, té holce jela pusinka! Zato medvěd a kluci, jděte s takovými herci! Mluví, jako kdyby měli pod jazykem ořech! Avšak čím je divadlo méně dokonalé a čím jsou kluci medvědovitější a čím je Kubula klukovštější, tím více se věc líbí divákům. Řehtaří se. Pantátové z Vařeček mají hlavy na ramenech pantátů z Hrců. Pomíchali se jako hrách a popel v ošatce Popelčiny, tisknou si ruce, běhrou se kolem pasu, žďuchají do sebe a říkají si: „To jsou vybrané nesmysly, starouši, he?“

„Nu toť,“ odpovídá druhý, utíraje si vousiska plná jinovatky, „nu toť, ale že to těm fakanům sluší, co?“

„Namouduši a na psí uši, podívejte se, jak Lízinka otvírá krásně hubu. A ten culíček a ty červené prstíčky!“

V takovýchto hovorech utíkal čas.

Již nadešel soumrak. Všichni, kdo byli na rybníce, se smáli. Ovšem rychtář se ještě ošíval, nebylo mu dost dobré, aby se spokojil tak laciným výkupným a přijal na místě soudu špetičku veselosti.

Tu k němu přišli dva sedláci a dva chalupníci, dvě baby a dvě mladé holky, dva oráči a dva kramáři, jeden hostinský a kostelník v zastoupení duchovenstva, a ti lidé k němu mluvili, vkládajíce do svých řečí prostomyslnou moudrost.

„Milý rychtáři,“ pravili, „vidíme, že se škaredíš a že se ti nechce smát. My víme, že je to náramně těžká věc býti rychtářem a že se neobejdeš bez přísnosti, ale, můj ty Ton-do kolenatej, obejdi ji protentokrát! Nech toho práva, nech té důstojnosti, svlékni to a my ti z těch vzácných vlastností naděláme strašáků, nebo je rozřežeme do řezanky, nebo jimi nakrmíme husáky. My jsme se ti, brachu, posmívali a ty jsi byl takové dobrotisko, že jsi to nepoznal. Táto, táto, Vařečky a Hrnce se vždycky dobře shodly. Sedl jsi nám na lep. Chodil jsi po mostě pro naše vyražení. Ach, ouvej, předstírali jsme lítost, když jsi se vzdaloval od našeho břehu a když jsi odcházel z Vařeček, činili sousedé totéž, co jsme dříve činili my. To bývala krásná poledne a ještě teď nás bolí břicho od smíchu. Ale nic ve zlém, pantáto; začneme dělat dobrotu, bude zas dobře! Ten sakulentský most vám děti shodily, hoď tu rychtářskou čepici za ním na led. Dej medvěďáři spropitné a Kubulovi králíka. Na naši duši, ti kluci jsou dočista hodní a neudělali nic zlého.“

Rychtář se zapýřil, když to slyšel, a bylo mu tak nevýslovně hanba, že nevěděl, kam má dát oči. Červenal se, a tu k němu přišly jeho dětičky, nesouce v náruči maličkou Marjánku. Marjánka držela v ruce řetízek a na řetízku byl uvázan Kubula a s Kubulou se vedla Lízinka a za Lízinkou šel Barbucha a za Barbuchou dvacet kluků a dvacet tři holek a tolikéž dědečků a tolikéž babiček. Marjánka natahovala na medvěda ruce a na tátu rovněž. Co měl rychtář dělat? Trochu se upejpal, ale nakonec povídá:

„Nu, zdrávi se smáli, zdrávi zvážněli. Jsem s vámi zajedno. Chochocho, chichichi, dlouho se vám to dařilo, ale už se vám to nepodaří. Teď si dám dobrý pozor, vy filutové!“

K té slávě se připletla paní rychtářka a dala pantátovi za to slibování a za to, že všem odpustil, pěknou hubičku.

To bylo krásné, to bylo jistě v pořádku, ale najednou zčistajasna se Lízinka rozplakala a pláče a naříká a pláče. Podobalo se, že se dal právě o půlnoci do zpěvu kohout, či líbí-li se vám lépe sýček než kokrháč, že v pravé poledne spustil kulich. Chudinečka Líza, vzpomněla si, že jde do Vařeček a Hrců nakupovat, a sháněla se po penězích. Žel, čtyrák byl v prachu. Sousedé, kteří stáli nejbliže, vzali holčičku za ruku a utírali jí slzičky.

„Neplač, miláčku, přestaň, jářku, že si vyvrátíš nosíček!“

Dali jí kopu dobrých rad. Jakýsi rozšafa se nad tím zamyslel a povídá: „Což o to, rada sem a rada tam, ale tobě jde přec o čtyrák! Zde je, zde je! Vysolil jsem jej, protože se bez něho obejdu snáze než ty.“

Řka to, vzal do zaječích a byl by upláchl. Kubula se však za ním pustil, dohonil ho a skočil mu na záda, a přidržuje se knoflíků nad šosy, vylezl mu na krk. Lidé drazí, to vám bylo díků a olizování. Kubula sázel sedlákovu hubičku za hubičkou a mlaskal přitom jako tatrmánkové, kteří jí dávají ručičkama. Sedlák toho měl brzy dost a setřásl medvěda na zem.

Nu, ať ho shodil, dobrý příklad byl dán, a Kuba Kubikula se shání již po misce. Snad se utrhne ještě někomu ruka.

Dejte se, pánové, oblomit, zatřeste měšcem, klopte nějaký ten čtyráček, nebo dvouček, nebo troniček, nebo, propánaboha, aspoň buchtu!

Ale ano, s těmi lidmi je dobré pořízení. Kde je jaký pantáta, každý se ošívá, každý se šacuje a každý vyloví ze svého váčku nějaký měďáček. Zaplaťpánbůh, že už je jich plná miska, a rychtář k nim ještě přidává dva stříbrňáky. Byla to hrůza peněz, ale Líza nepřestávala plakat a chtěla svůj čtyrák.

„Nechte si,“ povídá, „co je vaše, a pomozte mi hledat, co jsem ztratila.“

A krindapána, to se to hraje, to se to poplakává, to se to vypravuje, vždyť je už večer!

Maminky mají strach a tátové se dívají na hodiny. Honem domů, honem k večeři, nebo si pro vás přijdou s metlou!

Již jsou na cestě, již jsou v Houbyhoubičkách, již jsou u rybníka.

Nášemu vypravování jest se však starati jenom o kováře a o kovářku. Nuže, sem s ním, kdepak je?

Stojí na hrázi a pošvihává si proutkem po holínkách. Vidí Kubu Kubikulu, medvěda a plačící Lízu, vyptá se, co a jak, a jde k nim.

„Milí sousedé,“ pravil, obrácen k strýcům a tetám, „vemte si své penízky pěkně zpátky. My u nás nejsme tak pyšní, abychom nevzali o koledě nebo na svůj svátek nějaký dáreček, ale proč dáváte dětem peníze? Nechte si to!“

„Dobrá, dobrá,“ odpověděl rychtář; „Nedáváme Líze ani zlámanou grešli, miska je Kubulova!“

Kovář se uklonil na znamení, že je vše v pořádku, a chtěl si odvést Lízu domů. To ovšem nešlo jen tak zhora. Kubula to zpozoroval a vrhl se holčičce skokem kolem krku. Hrnul se jako velká voda a převrhl misku s penězi. Rychtář s drábem a s kovářovými kluky měli hezkou chvíli co dělat, než je sesbírali. Dráb bručel, ale nikdo na to nedal. Lidé se dívali na děti a na medvěda a na strašidlo a bylo jim trochu líto, že má příhoda tak smutný konec.

Rozloučení a opět rozloučení! To to na ně trhlo.

Kubula štkal a Barbucha vřeštěl, Líza objímala medvěda a Marjánka divže neudusila strašidlo, a tak, co konala první dvojice horlivě, konala druhá dvakrát horlivěji.

Tklivé výjevy jdou lidem mnohem méně pod vousy než veselí a smích, a tak se začli sousedé rozcházet. Někteří říkali, že to není zdravé líbat se se zvířaty a že se zašlo příliš daleko. Snad měli pravdu, ale dětem by se mnohem lépe líbilo, aby se Kuba Kubikula i s medvědem vrátil do Houbyhoubiček.

A stalo se to! Rychtář se sám za to přimlouval.

„Járku,“ povídá kovářovi, „co je od sebe rozháníš? Co tě na tom pálí? Z medvěda bude jednou pořádný člověk. Mluví, jako když tiskne, a v tlapkách má takový cit, že by od hodiny mohl navlékat krejčímu jehly. Dej ho do školy! Ať z něho něco je!“ „A kampak dáme Kubu?“ otázal se mistr.

„Kuba,“ řekl rychtář, „má nejvyšší čas, aby se vyučil pořádnému řemeslu, jinak nám zkysne u té tulácké živnosti a zemře se řetízkem v ruce jako jeho táta.“

Všichni rychtáři mají od přírody píšku na tuláčky; odpustíte chlapíkovi z Vařeček a Hrců, že tak špatně mluvil o stavu, který se dětem líbí více než stav prokuristů či odborových přednostů. Odpustíte mu to a poslechněte si, co povídá dále:

„Koupíme mu pár řádných bot, něco může nosit po tvých dětech a něco po našem Honzovi. Božíčku, na nějaké záplatě přece nesejde. Nu, nemám pravdu?“

„Ale máte, máte!“ odpovídá kovář, „jenže se vám Kuba Kubíkula do těch kalhot nevejde. Je mu, panečku, osmnáct let!“

„Eh,“ děl opět rychtář, „kdopak mluví o Kubovi; cožpak neříkám za každým druhým slovem Kubula?“

Ó jemine, ó jemine! Ti kluci měli tak podobná jména, aby se v tom čert vyznal! Ale nakonec si přece tátové porozuměli. Kuba Kubíkula se vyučí kovářství a Kubula bude chodit do školy. Basta!

A teď, děti, hajdy domů! Mistr vzal medvěda a svoji holčičku za ruce a chtěl odejít. Sotva však udělal krok, dal se do pláče Barbucha a medvěd s medvěďárem, že od něho nepůjdou a nepůjdou.

„Mistře a rychtáři,“ pravilo medvědí strašidlo, „přišel jsem na svět narychlo. Moji přátelé mě udělali jen tak halabala ze strachu a z výmyslů. To není žádný život; podívejte se na ty nohy a na moje kouřové chloupky! No, mohu v tom chodit? Prosím vás, pošlete mě do nějaké nemocnice

nebo do školy pro strašidla, ať je ze mne také něco slušného.“

„A to se podívejme,“ odpověděl nato Kuba Kubíkula, „ty nevděčníku nevděčná, my jsme si tě vymyslili a ty teď s námi nechceš nic mít?“

„Nechci nic mít se strašením. Kdopak na to dnes dá svého kluka? Co je to za řemeslo? Ještě za sto let se mi budou děti smát.“

Barbucha opakoval tak dlouho, že chce, aby jej přejináčili, až zavolali Burduburděru, o němž se vypravuje, že uměl trochu čarovat. Burduburděra slíbil, že udělá, co bude moci. Rychtář mu za to dal stříbrňák. Potom se všichni s Barbuchou rozloučili a pomohli jej svázat do kapesníku. Marjánka křičela až hrůza.

Co nám na světě zbývá, když je nám smutno? Spustíme tureckou a při té hudbě nám okřeje srdce. Jen víc, jen víc, Marjánko!

Naši přátelé došli do Houbyhoubiček již za první tmy a vypravovali si lepší věci, než jsou pohádky o strašidlech. Měli se rádi. Kubíkula chodil do školy, dostal kalhoty, ale dříve byl umyt a vykoupán a vydrhnut a vypařen a vydrbán a vymydlen a vyvískán a vyčesán. To bylo trápení! Lízinka si musila zavázat uši. Kubíkula nárek ji měl k tomu, aby plakala zároveň s ním.

Na druhý týden šel kovářský učedník Kuba Kubíkula do Vařeček a Hrnčů, aby vzal míru na most. Sousédky si řekli, že vystaví něco pořádného, žádnou rachotinu, kterou by mohl kdejaký kluk shodit, ale most nad mosty, most jako řemen, most ze železa! Takovýhle! Pane, to bude pro mistra dobrá práce, na to věru potřebuje učedníka. Když Kuba přišel k řece Kachničce, dal se hned do práce. Měřil, a když doměřil, shledal, že bude stavba dlouhá devadesát jeden loket, sedm stop, tři palce a devět vlásků. Byl rád, že to tak dobře ví, a opakoval si ta čísla, aby je nezapomněl. Najednou však se mu šustne něco u nohy a náramně rychle to spustí: „Bar, bar, bar!“

Můj ty světe, to je Barbucha! Barbucha, který se stal přízní předřikavačů a zařikavačů psíkem pudlíkem.

Učedník jej hned nepoznal, neboť Barbucha byl prvý pes svého druhu. Před ním se vědělo starého čerta o pudlech, a tak není divu, že se i trošičku polekal. Lekl se a zapomněl, kolik naměřil loket a kolik vlásků. Z toho shledání byla ovšem veliká radost. Barbucha se dal do řeči a vyložil, co a jak. Mluvil, či štěkal? Lidičky, to vám byl hlas, to bylo vypravování! Kuba Kubikula rozuměl sotva desátému slovu. Teprve když se ti dva vrátili do Houbyhoubiček a když si vzala Líza Barbuchu na klín, teprve tehdy se dozvěděli příhody, které strašidlo potkaly. Jakže? dozvěděli? Ach nikoli, jen tak na půl úst, jen zpola, jen z malé části. Barbuchovi nikdo jasně nerozuměl, jen malé děti, a ty jsou pleskalové a semelou páté přes deváté.

Burdaburděra prý rozkázal strašidlu, aby dýchalo do sáčku od mouky, a když byl plný jeho strašidelného dechu a když byl napěchován jako balónek, spálil jej nad ohněm. Potom prý zarazil Barbuchovi doprostřed čela psí chloupek. Někteří nevěřící Tomášové vykládají, že je to práce navýsost obtížná, ba nemožná. Líza však tomu věřila. Proč ne? Vezměte zvířecí chloupek a do druhé ruky špendlíček právě za hrot. Nyní si odhadněte přesný střed čela. Jestliže jste to vykonali dobře, není nic snazšího, než několikerým přiklepnutím špendlíkovou hlavičkou na horní koneček chloupku vpraviti jej do vnitra lbi. Počínajíce si takto, můžete snadninko proměnití kočku na psíka, či kobyliku na oslici. Nesejde na ničem, leč abyste měli po ruce chloupek toho zvířátka, v něž chcete druhého tvora proměnití, a abyste si vedli tak jako Burdaburděra.

Barbucha takto proměněný si však přece zachoval své náklonnosti. Běhal za Lízou a za Kubou a za Marjánkou a za Kubulou. Byl chuděra věčně na cestách. Tu uháněl do Houbyhoubiček, tu do Vařeček a Hrců. Divže nepřišel o nožičky. Kéž by to byl raději nečinil! Odtud jsou všichni pudlové, jejichž plemeno a rod od něho pochází, toulaví.

To je konec pohádky o vymyšleném strašidlu.

Nenene, není!

Jakpak se Kubula učil?

Ale nestálo to za mnoho, měl trojku ze psaní.

A co je s tou povídačkou o Míšovi, který ztratil své chloupky? To jsou náramné nesmysly, jdětež, kdopak by tomu věřil!

Kolem roku 1900 v pozdním listopadu, když se již tvořil na řece okrajový led, přijela k nám nová slečna. Vzpomínám si, že se matce dostávalo čas od času podobných pomocnic. Byly to stárnoucí dívky nadmíru dbalé rozdílu, který je mezi pracující slečnou a služtičkou. Ta, k níž se vztahuje vypravování, se jmenovala Františka. Byla neobyčejně veliká a smutná. Myslím, že se jí všechny děti bály. Naše matka neměla ani chuti, ani času na něžnost i jistě se nevyptávala, co jí mrzí. Mívala plné ruce práce a snad jí bylo vhod, že slečna nemluvívá. My děti jsme na Františku jen pokukovaly, o přátelství nebylo ani řeči. Otec i vlastní domácí lidé zachovávali stejnou zdrženlivost, a tak mezi námi Františka žila jako cizinka. Matka nerada viděla, že se slečně vyhýbáme, aby tu křivdu napravila, obracela se k ní častěji, než měla ve zvyku. Přála jí, i když se ukázalo, že je slečna učiněné budižkničemu. Františka byla těžkomyslná. Stávala se svislýma rukama a všichni o ní říkali, že v tu chvíli nevidí a neslyší. Po celé dny si nikoho ani nevšimla; toť se ví, že jsme na ni měli všichni pífku, matka jí však držela palec. Je to tím podivnější, že jindy bývala přísná a každé naše opomenutí přičtla bez rozpaků na vrub lenosti. Ba věru, slízli jsme často výprask za menší provinění, než byla netečnost slečny Františky.

Podobné přátelství a podobná svízel s Františkou trvala asi tři týdny. Jednou, a to již byl pořádný mráz, ji přinesli chlapi poloutopenou. Sotva dýchala. Viděli jsme, jak vcházejí na dvůr. Bůhví z jakého důvodu ji zvedli do výše ramen. Zdálo se, že je její tělo již ztuhlé. Sukně a vlasy jí splývaly v záhybech a ve vlnách, jež udržoval mráz. Jal nás náramný strach a rozlítili jsme se, jako když střelí do vrabců. Utekli jsme do kruhové cihelny. Za chvíli za námi přišli

lodníci, kteří slečnu vytáhli z vody. Měli na ni teď dvojnásobný dopal. „Sakramentská duše,“ pravil jeden z nich, rozkročuje se nad proudem horkého vzduchu, jenž stoupal z diráku, „myslil jsem, že je to zajíc, protože právě před chvílí někdo střílel ve Voplotišti. Myslil jsem, že si to nějaký ušák naměřil přes řeku. Kdybych byl věděl, že je to to strašidlo, nesmočil bych si ani ruku!“

Zatím přivedli slečnu k sobě. Velmi se prý matce omlouvala a chtěla hned vstávat. Bylo s ní těžko něco pořídit, a k tomu se ještě ženské vytrácely vařit večeři. Matka ji sama držela pod peřinou až do noci a od noci do rána.

Slečna Františka se vystonala, ale ani potom nepřestala mysliti na smrt. Byla všem na obtíž, ale matka ji nechtěla pustit z domu a čekala, že se uzdraví. Teprve po delším čase odvezli slečnu do Prahy. Skončila kdesi v ústavu pro choromyslné.

Od dob Františčina pobytu u nás jsme se domnívali, že matka neměří všem stejně, a považovali jsme věc za zřejmé bezpráví a za křivdu.

Nic není jímavějšího a nic tak nerozechvěje diváky jako pohled na šibenici. Za starších časů nebývalo o podobné divadlo nouze a ten, komu byla souzena oprátka, vesele umíral obklopen zástupem sličných paní a vzácných pánů.

Naneštěstí jsou však soudní dvory odpradáвна těsné a tak již za starých časů nebylo při exekucích dost místa pro chudé lidi. Ti zůstávali před ohradou a tropili si z panstva šašky.

„Podívejte se, sousede,“ říkal prý za podobné příležitosti jeden chudšas druhému, „ještě stále je daleko méně šibalů, kteří skončili na šibenici, než těch, kteří baží spatřit na tom místě někoho jiného.“

Podobné poznámky poslouchaly zvláště dámy s nechutí a raději než by se setkaly se sprostáky, kteří vedou hanebné řeči, vstávaly již časně zrána a snažily se proklouznout k soudu postranními vrátky. Z té příčiny byly pak nuceny tlačit se na popravičím místě o celé hodiny dříve, než si kat připravil žebřík.

Někdy pálilo slunce a jindy byla taková čina, že by člověk psa nevyhnal, ale paním, o nichž je řeč, to pranic nevadilo. Krátily si dlouhou chvíli štěbetáním a buď s košilí přilepenou potem na záda, buď promočeny do poslední nitky lijavci setrvaly na popravišti až do konce. Nebylo jim obtížné snášeti nepohodu a nezdráhaly se zaplatit za vstupenky částku, která se platívá za jalovici či za klobouk se pštrosím pérem.

Od těch dob se mnoho změnilo. Soudní dvory dělají dnes s lístky drahotu a zjemnělý způsob života roztrásl katovy ruce. Upadá do rozpaků a v rozhodném okamžiku mu bývá nanic. Tak dokonale se zbřidilo popravičís řemeslo!

Dá-li se však mluvit o úpadku pacholků, kteří utahují

smyčku kolem hrdla odsouzencova, nemůže býti řeči o tom, že by stará lidská záliba dívat se na smrt brala podobnou úhonu. Žádný strach! Ta kypí stejnou silou, ba co více: je mocnější! Tříska z šibenice či provaz oběšencův jdou dnes tak na dračku, že se o tom starým pamětníkům ani nesnilo.

I zdá se mi, že není bláznivé, věřím-li v úspěch filmové hry, v jejímž čele by se tměl stín popravčího nástroje. Domnívám se to tím spíše, že jsem se odhodlal přidržeti se líbezného vkusu pánů, kteří rozhodují o filmových věcech, a že chci do své hry vrazit dětský pláč a celé desítky metrů, které budou předvádět mateřské city, péči drsného otčima a vposled milování švarných dvojic, jimž brání zlý osud v lásce. Pánům a bohatcům dám v řečené hře zakusiti hořkého chlebička chudoby, ale vnuknu jim za to velkodušnost a vštípím jim takt tak pronikavý, že by v tom byl kozel, kdyby snad náhodou zůstalo na galeriích jedno oko suché. Jen si představte, že mým kusem projde *král* a že mu bude snášeti všechny ústrky malého školáka, který byl dán na ševcovinu!

Pokud jde o zápletku, počítám, že mi něco napadne, ale již teď mohu slíbit, že ji ukuji z ryzího kovu kalendářů a poštovních knížek. Tentokrát si vypočítám i záliby vzdělanců a půjdu na svou věc od lesa. Ve světě se říká, že zákazník je náš pán; mohu tedy dělat něco jiného, než co se mu líbí? Mohu svým vládcům odpírat třídní stanovisko? Kdežpak! Přimísil jsem je ke všem příhodám.

A stejně chci podle rozumu chlapíků z tábora malého měšťanstva rozpojit věci dobré od věcí zlých tak, aby stály proti sobě. I začerním postavy v polostínu a tam, kam má dopadat špetička světla, vyliji takovou zář, že jim naskočí husí kůže.

Dále pak slibuji, že každého klučinu, o němž se zmíním, učiním hrdinou nikoli podle pravdy skutečné, ale podle pořádku knih salátových.

Vposled (abych byl zevrubný) se zavazuji, že se zřeknu zdrželivosti. Popustím uzdu svým citům a ještě jim k tomu

vpálím do slabin ostruhy. Jářku, ty herky mají srdce; proč by tedy neběžely o krejcarový závod?

Dejte se tedy do čtení s překypující vírou, že se mi podařilo sestavit hru tak jednoznačnou a tak prostřední, aby nezmátla ani nejhlupáčtějšího kritika. Vždyť ji, bože milý, ušiji podle míry starších škol a budu přitom hledět, aby všichni přišli na své. Vezmou-li pak herci věc od podlahy, získáme slávy až do aleluja!

187

Představte si, že zároveň s předmluvou se blíží k svému konci i titulky filmu, ale dříve než obrátíme list, popřejte sluchu několika taktům, z nichž zaznívá motiv Marscellaisy. Sotva pak postřehnete, oč jde, již se roztmívá obraz, který vámi oťrese až do hloubi duše: Proti večernímu nebi, které je skrznaskrz francouzské, se rýsuje trámová gilotiny!

Každému dá rozum, že jsme v Paříži a každý uhádne, že se děj odehrává za Velké revoluce. Když jsme tedy určili čas a místo, sledujme, co má řečená gilotina za lubem:

Její nůž se vznáší výš a výš. Je ticho a člověk neslyší než posmrkávání a nevýznamný kašel proletariátu z prvních řad. Zatím dostupuje ocel určitého místa a zastavuje se, aby po zlomku vteřiny spadla dolů.

Ze srdce rád bych ukázal, jak ta šelma umí pěkně rubat hlavy, ale ohledy na dramatickou gradaci mě nutí, abych vzal věc z jiného konce. Změňte tedy zároveň s kamerou úhel a popatřte na veliký zástup, který uskakuje před stříkancem krve. Popatřte na ty krejčíky, rybářky, huňaté kožišníky a na všechny ty povaleče s očima navrch hlavy. Ti dobří chlapíci účtují se svým králem a jsou okouzleni barvou jeho krve. Jeden je kupodivu nosatý, druhý má lebku jako vejce, třetímu chybí v řadě nerovných zoubků špičák, šestý má hrb a tak to běží dál.

Když jste si povšimli, jak se ti ubožáci pleskají do stehů a jak v divokých poskocích vyjadřují radost i okouzlení, které se jich zmocnilo, dolehnou vám v sluch výkřiky. Nesrozumitelný hukot, jenž do té chvíle vzrůstal, vchází nyní v táhlé volání, za něhož by měla lidem tuhnout krev. Rozběsněný zástup si žádá pomsty a řve: „Ať žije gilotina!“

Jest na mně, abych připomněl, že se sklání večer. Uhadujete tedy, že pan Kvíčala, který po více než deset let slouží ve filmových dílnách jako znamenitý osvětlovač, zapnul svou nízkou lampu a ostošest pere z boků do scény, aby vrhl *tragický* stín na *oprýskanou* zeď. Suknice, cáry a zedrané pláště se pak vlní v kalužinkách světla, neboť jeho zdroje jsou rozestaveny tak, aby záblesky jasu a stín se střídaly až do hloubi scény. Toť se zná, že údové zástupu jsou natřeni jemně olejem a že se lesknou tak říkajíc zlověstně.

Pokud jde o pohyb, bylo již naznačeno, že je prudký — nemám však na mysli žádné hopsání stůj co stůj. Ne! Postavil bych k čiperným holčínám a k rozjařeným chasníkům staré vysloužilé statisty, jejichž mráкотný stav by nám dopomohl k účinu svým kontrastem.

Tedř, jak se domnívám, uplynulo již dost času, aby se obecenstvo rozkoukalo a mohlo si z našich aktérů vybrat dva či tři hrdiny. Text, který čtete, má jakési záměry vzhledem k chlapíkovi jménem Simon. Je to chudý švec. Pomlčím, abych nepředbíhal, o Simonově povaze, i odkazuji vás v té věci na jeho zevnějšek a na sled obrazů.

Tatík Simon (a chtěl bych se vsadit, že poznáváte budoucího vychovatele králevicova) jest chlap jako tyčka. Má opičí čelo, varhánkovitou tvář a hubinku, v níž není poctivého tesáku. Vede si vznešeně, chodí z místa na místo a kam přijde, všude zjednává pořádek. Skoro bych řekl, že věří na jakési poslání, které by mu Paříž měla svěřiti.

Když mistr Simon napomene lehkomyšlného gardistu a když vsolí pohlavek uličníkovi, který se rozplakal při pohledu na gilotinu, zjedná si tolik vážnosti, že se k němu můžeme přiblížit s kamerou a sledovat jeho počínání zblízka.

V té chvíli přichází Simon k stánku výčepníkovu. Džbánek je za čtyrák a mistr má zřejmě žízeň. Zvoní tedy svou mušketou o sklenice, ale nic naplat, pan vinárník má oči jenom pro gilotinu a nedbá o obchod. Když našeho mistra konečně zahlédne, dá se — aniž by myslel na pozdravení — do křiku:

„Hola, občane Simone, copak těm hasičům říkáš? Chtěl bych se vsadit, že pana králevice neodsoudí! Chtěl bych se vsadit, že jsou podplaceni!“

„Jen ne tak zprudka,“ odpověděl nato příštipkář, „porota nestojí sice zanic, ale co se tkne peněz, pah! šlechtici nemají už dávno ani vindry a sám pan král zemřel jako žebrák.“

„Tím lépe,“ řekl opět výčepník, „ale jestliže porota toho utřinosu osvobodí, bude to chyba. Jářku, takovým panáčkům patří useknout hlavu!“ Atd . . . atd . . .

Ve vsi, která se nazývá Ataún, žil farář jménem Gudari. Byl chudý jako kostelní myš a kromě malé vinice, kromě osla a deseti knih neměl prazádného majetku. Knihy, o nichž je řeč, byly rozdrbané, osel napadal na nohu a vinice byla obrácena málem na sever. Ležela na táhlé výšince před vsí, a kdykoli farář vyhlédl oknem, mohl spatřit její zídky a stupně. Mezi Ataúnem a vinicí táhla se údolí a plynula řeka Argenuza. Vesnice sama stála pak na hřebenu jedné z posledních vln, jimiž se astrayské hory svažují do kraje toloského. Je to končina horníků a dolů, kde kněžím nikdy nekvetla pšenice, ale náš farář, ač přistárlý a chudý, byl přece spokojen. Sloužil svaté mše, zpíval či odříkával hodinky, ve volných chvílích léčil osly a potom si rád zašel na trochu řeči. Říká se, že kromě této slabosti neměl jiné, a tak — jak se zdá — nebyl jeho účet v nebesích příliš tvrdý.

Pokud jde o postavu, byl náš farář hromotluk, držel se navzdory své šedesátce zpříma, měl mohutný nos, tvář námořníkovu a svalnatou paži. Krátce, když se přidružil k sedlákovi, který — nástroje na rameni a metlu v ruce — šel s oslíkem na své políčko, nepoznal člověk, kdo je pán a kdo je chudás.

Bylo řečeno, že Gudari dovedl léčit osly; to znamená, že se jim (jak se říká) opravdu uměl podívat na zuby. Vyznal se v tom lépe než pět zvěrolékařů, a tak se stávalo, že jeho chudý dvůr byl často pln vzdychajících hostí. Jednomu nesloužilo trávení, druhý měl v nepořádku kopýtko, třetímu odřelo sedlo bok a všichni ti chudásové obraceli hlavu po panu Gudarim a všichni mu hýkali na pozdrav. Odpovídal jim trochu zhurta a naoko nakvašen je pleskal po hýždích. „Ach ty klacku, táhni mi z očí, jdi k šípku,“ křičel na své

nemocné, ale nakonec přece jen sáhl do brašny a rozdával pročišťovací prostředky a arnyku či mast, které se říká mast vojenská.

Aby zprávy o faráři Gudarovi byly úplné, spěchám říci, že kněz měl ve své vesnici bezpočet osadníků, kteří byli vlašni ve věcech náboženských. Nemálo bylo pak i těch, kdo se přiklonili k učení socialistickému. Ta skutečnost faráře trápila.

„Slyším a poznávám, že to s vámi jde od deseti k pěti,“ říkal těm chlapíkům, „kdypak jste byli naposled na kázání?“

„A hrome, to již opravdu nevíme,“ odpovídali, „je to již tak dávno!“

„Tu to máme,“ pravil opět kněz, „nikdo z vás nedovede již říci větu bez klení. Cítím, že čpíte peklem!“ Řka to, přidal kněz do kroku a kráčel se svými ovečkami kus cesty, až k horám či dolům, neboť lidé, o něž mu šlo, byli horníci. Dovedete si zajisté představit, jak se věc cestou vyvíjela: slovo dalo slovo, za chvíli přeskočila řeč na osly, z oslů na nemoci, z nemoci na pohromy v rodinách, odtud na věci veřejné, na starost, která člověka tak souží, a vposled na veselé příběhy, jichž je tak málo. Když pak horníci stanuli před koncem své cesty, otřel si kněz čelo dlaní a řekl na rozloučenou: „Vy prachaso, vy staří lišáci, když vás tak poslouchám, skoro se mi zdá, že to s tím starým Agire není tak zlé. Jářku, pokud je nenapravitelný hříšník dobrým tátou a pokud má ždíbec srdce pro to ostatní, zbývá mi naděje.“

Za podobné pohody a za podobných svárů plynula léta. Dělníci i kněz jedli svůj chudý chléb a stárli. Jednoho dne však vzplanula vzpoura a barevní a cizí vojáci zvedli válku o svobodu španělskou. Baskické kraje byly zaplaveny dobrodružným vojskem, jehož každá setnina mluvila rozdílnou řečí. Ataún vzplanula ohněm již za prvé noci. Horníci byli hnáni k dolům (neboť generál pilně dbal, aby těžba vzácných kovů nebyla přerušena), rozptýlená stáda oslíků se rozprchla do hor, ženy stály nad spáleništi, malá děťátka

s dlaní pod hlavou na holé zemi, a lýtice bily do svých bubnů.

Ataún byla srovnána se zemí a kromě chrámu a fary nestál v ní jediný dům. Ataún byla rozvalena a Tolosa vstávala ze svých hrobů. Selský lid scházel z hor, horníci v hloučcích unikali svým strážcům, ženy nosily zbraně, staří lidé se chápali ručnice a chlapci pracovali na opevnění. Do týdne stála proti sobě dvě vojska. Vojsko cizinců a vojsko lidové, vojsko obránců země.

Zatím generál vnikl do domu faráře Gudariho, jeho vojsko pak leželo na táhlé výšině, kde kdysi bývala ves. Pozice obránců země probíhaly pak po viničných pahorcích a v jejich středu byl právě kněžský pozemek. Farář Gudari mohl ze svého okna viděti obláčky dýmu a mohl počítati výstřely selských ručnic.

Byla právě neděle a čas služeb božích. Generál rozkázal, aby Gudari sloužil polní mši, ale farář byl v oslí stáji a sedlal si ušáka.

„Pane,“ pravil mu důstojník, jemuž bylo svěřeno posláni, aby kněze přivedl, „není má latina dost srozumitelná?“

„Chystám se k umírajícímu,“ odpověděl farář, shledávaje slova, jež od dob semináře skoro zapomněl. „Chystám se k umírajícímu a vy mě, jak doufám, nezadržíte.“ Řka to, vyvedl osla ze stáje, neboť byl právě dokončil uzdění.

„Nařizuji vám jménem generálovým, abyste stál!“ vykřikl důstojník a dal zařinčeti svému kordisku.

„Napomínám vás jménem svatého Boha, abyste od táhli,“ vykřikl kněz, „viděl jsem příliš mnoho a vím, na které straně stojí můj Pán.“

„Stráž! Stráž!“ zvolal důstojník, ale starý kněz seděl již v sedle.

Tu se důstojník vrhl se svou poboční zbraní k jezdcí, a dříve než vztáhl ruku na něho, Gudari zamířil pistolí a vyrazil s oslem ze vrátek. Po chvíli cválal již farář úvalem. Mimo hlavu mu fičely výstřely generálova vojska, ale žel, jeho šedivec neměl ani dost dechu, ani dost rozmaru, aby se dal do slušného běhu.

Když se Gudari konečně dostal na svou vinici a k svým lidem, byl přivítán věru po sousedsku. „K ďasu, pane farář!“ řekl mu horník jménem Antonio Lekube, „že již jdete! Čekáme na vás pět dní a nemůžeme ani pořádně střílet.“

„Eh, měl byste se schovat se svou nevymáchanou hubou,“ odsekl Gudari, „myslíte, že vás tomu naučím?“

„To ne,“ ozval se opět horník, „ale my jsme získali od republikánského vojska dělo a máme je už pár dní namířeno právě na váš dům. Nechtěli jsme vás poplašit, ale teď to s vaším dovolením pustíme panu generálovi rovnou do kožichu.“

„Zdá se mi,“ odpověděl kněz po chvíli mlčení, „že si Bůh přeje a že nás má k tomu, abychom se bránili. Poznáváte to,“ dodal s vážností, jež si podmaňovala všechny nezabohy, kteří slyšeli tu řeč, „neboť vojsko, které stojí proti vám, je nepřítelem práv lidských i božích zákonů. Myslím tedy, že vám mohu přisvědčit. Střílejte za svobodu baskickou, za svobodu španělskou, za svobodu všech národů, ale dejte mi pozor na chrám, nerad bych obtížil svou duši hříchem.“

Don Quijote a Sancho chodí doposud světem. Jednoho večera dorazili do hospody, která se nazývá U houkající sovy a leží na konci vesnice Alty poblíže Sevilly. V těch končinách vládl toho truchlivého času generál Franco, bylo to tedy za času povstání, kdy všelijaká cháska zapalovala statky a věšela poctivé sedláčky. V řečené vesnici obsadili Francovi vojáci všechny domy, jež zůstaly ušetřeny, a nikde nebylo volné postele. Don Quijote a Sancho projeli pustou vsí a marně se poptávali po noclehu. Tu si Sancho vzpomněl na zapadlou hospodu a vybídl rytíře, aby jej následoval.

„Milosti,“ řekl, když se blížili k Houkající sově, „dobře jste učinil, že jste se svěřil kroku mého osla, neboť je to nejchytřejší zvíře ze všech, jež stříhají ušima a hýkají. Mám-li mluvit pravdu, musím doznat, že právě on mi dal znamení, učtiv v tom směru otýpku sena. Jeho zásluhou si tedy, Milosti, usteleme v teplé stáji, či chcete-li, v zámku; jeho zásluhou budeme spát nikoliv pod šibenicemi, ale v seně pod nádherným krovem, kde houkají sovy, či jak vy říkáte, v zámku pod malovaným stropem a za zpěvu sličných paní.“

„Dobrá,“ odpověděl don Quijote, „tvůj osel se zastavil, sesedni tedy a promluv s hospodským.“

„Chcete, Milosti, říci, abych pojednal s kastelánem?“ poznamenal opět zbrojnoš.

„Chci říci právě to, co říkám,“ odsekl don Quijote. „Je čas, příteli, abychom nazývali vše pravým jménem.“

Na ta slova vzhlédl Sancho s podivením na svého pána; zdálo se mu, že jej nepoznává. Když se prošťáček dost na rytíře vynadíval, svezl se z osla, a navléknuv si uzdu na loket, jal se bušiti do vrat. Sotva dopadly první rány, otevřelo se okno v průčelí a ze vrat vyběhla kopa vojáků. Všichni ti

lidé se vrhli na Sancha a zasypali jej otázkami. Mluvili však cizím jazykem a zbrojnoš ani rytíř z nich nebyli moudří.

„Pomoz pánbůh,“ řekl Sancho k svému pánu, když domluvil velitel cizích vojáků, „nerozumím ani zbla, ale podle šibenic, které jsme viděli, uhaduji, že se v tom chlapisku neskrývá nic dobrého. Obraťme se k němu zády, Milosti, a dovolte, ať mu Rosinanta a můj oslík zamávají na rozloučenou.“

Řka to chtěl se moudrý Sancho poradit s Vaňkem a dral se do sedla. Ale dříve než zvedl koleno a dříve než jaksepatří uchopil oblouky, jala se ta cizí cháska bušiti do jeho břicha a strhla z koně i dona Quijota. Sotva však Sancho spatřil svého pána na zemi, vjela do něho taková zuřivost a taková síla, že mu bylo hračkou vytrhnouti se svým trýznitelům. Když to provedl, dal se statečný zbrojnoš do křiku a volal: „Vy prachaso, vy šejdíři z děr, cožpak nepoznáváte, s kým máte čest? Jářku, je někde na světě hlupák, který by nevěděl, kdo je don Quijote de la Mancha?“

Když padlo to vznešené jméno, nastrkali si ti cizí vojáci ruce do kapes a z hloučku se vyhrabal jakýsi chlapík, který se narodil ve Španělsku a zároveň s cizinci sloužil Francovi. Ten člověk dovedl hovořit cizími jazyky a pravil: „Pane strážmistře, páni vojáci, vidím a poznávám, že ten starý ťulpas má pravdu. Maská, která stojí před vámi, je vskutku don Quijote. Pravda, je to hrabě z Nemanic, chroustá cibuli s česnekem a co živ neměl v hrsti čtyrák, ale nic naplat, je to pán, drží s pány a my mu tedy nemůžeme na kobylku.“

Potom mluvil řečený vzbouřenec s cizím strážmistrem o tom, jak je don Quijote ve Španělsku vážen a ctěn.

„Dobrá,“ odpověděl vposled voják, který si potrpěl na vzorné předky, „je-li to chlapisko modré krve, daruji mu život. Ať táhne do stodoly, ale přísámbohu, kdyby to snad byl vyzvědač a kdyby chtěl dávat nějaká znamení těm španělským čertům, rozkáži, aby mu hodili na krk oprátku.“

„Správně, pane strážmistře,“ pravil povstalec, který sloužil za tlumočníka, a když se pak dosyta vypovídal, od-

vedl dona Quijota se Sanchem na označené místo. „Slychal jsem, že jste velice zábavný blázen a že váš sluha platí za vtipálka, jichž se vejde jen šest do tuctu, proč však u všech — všudy stále mlčíte?“ otázal se cestou strážce dona Quijota. Rytíř přešel otázku a nehnul ani brvou, ale Sancho, který byl dobrák od kosti, prohodil: „Na to ti odpovím, až budu mít ručnici, která ti visí na rameni.“

„A hleďme, hleďme! snad nejsi nějaký republikán?“ „Jsem!“ vykřikl Sancho a ušklíbl se, jako by si tropil žerty.

Za podobných hovorů došli všichni tři do stodoly. Tu požádal Francův povstalec dona Quijota, aby mu odevzdal své zbraně. Když se to stalo, zlomil rytířovo kopí na dva kusy, a vetknuv jeho meč do škvíry mezi dvěma trámy, učinil s ním totéž.

„Jakže,“ řekl si Sancho, „což se můj pán nebude bránit? Což v něm nevzkypí krev, cožpak strpí tu neuvěřitelnou pohanu?“

Don Quijote však nehnul ani prstem a nepronесl slova. Stál a rozhlížel se na všechny strany. Když pak jeho oči uvykly tmě a když zvedl hlavu vzhůru, spatřil oběšence, který se pootáčel na své oprátce.

„Ve jménu Boha Otce i Syna i Ducha svatého!“ vykřikl don Quijote a poznamenal se znamením kříže, „ve jménu svaté Trojice mi dovolte, abych sňal to tělo z trámu!“

„Pro mne a za mne,“ odpověděl Francův povstalec, „čiňte, co se vám líbí, ale vidím, že jsem se ve vás zmýlil a že za mnoho nestojíte. Pah, to mi mohl dátí rozum: suchý pán a břichatý sluha!“

„Když jsme již u sluhů,“ ozval se v tu chvíli Sancho, „nemohl bys mi říci, proč jsi se dal zverbovat k těm hrdlořezům?“

„Nech na hlavě! Nech na hlavě a buď rád, že ti ještě sedí na ramenou!“ Těmito slovy končil Francův povstalec rozhovor a měl se k odchodu.

Zatím don Quijote přistavil zednické kozy k místu, kde visel oběšenec, a зробiv jakési lešení, snesl mrtvolu a položil ji na otep slámy.

„Přísámbohu,“ vykřikl Sancho zhlédnuv její tvář, „vždyť je to dívka!“

„Je to Dulcinea!“ pravil don Quijote po chvíliče mlčení. Řka to přiklekl k její hlavě, jako to činíval za bláznovských časů, a setrval bez pohnutí na kolenou, co by člověk odříkal dvakrát zdrávas. Když se pak sdostatek vynadíval na tvář mrtvoly, obrátil se don Quijote k Francovu povstalcovi s prosbou, aby mu řekl, čeho se ta nešťastnice dopustila a proč byla popravena.

„Ta holka,“ odpověděl Francův povstalec, „se postavila pánům vojákům a křičela jim do tváře: ‚Ať žije republikánské Španělsko! Ať žije španělský lid a svoboda!‘“

„Podobné provinění se trestá smrtí?“ otázal se opět don Quijote.

„To bych řekl!“ přisvědčil Francův povstalec, a sebrav zbytky kopí i rozlomený meč, zamířil k vrátkům.

„Nuže,“ vykřikl don Quijote a zastoupil tomu člověku cestu, „slyšte, co pravím! Slyšte, co vyznávám!“ Řka to vyrval povstalcovi ručnici a zahoukal mu do uší všechna ta slovíčka, za něž generál Franco rozdává oprátky.

Potom svázav povstalce a vpraviv mu do úst roubík vyhoupl se don Quijote na koně a dal se v cval. Na rychlejší jízdu nebylo ani pomyšlení, neboť Rosinanta je od let chybná na přední nohy a Sanchův osel je pouhý chudšas, který podle hříčky, která se vnucuje, nemůže s cvalíkem leč cválati. Nicméně, když ujeli kus cesty a když za nimi utichla střelba, otázal se Sancho svého pána: „Milosti, nepřítel, kterého pronásledujeme, je za námi, a kdybych směl mluvit podle prostého rozumu, skoro bych řekl, že utíkáme.“

„Nech těch knižních obrátů, Sancho, a utíkejme rychleji,“ děl don Quijote. „Jsem si jist,“ dodal po chvíli, „že taková dvě chlapiska, jako jsme my, nemají práva padnout jen proto, aby dokázala svou statečnost. Jsem si jist, že jsme stvořeni pro něco lepšího.“

„Běda,“ nařikal Sancho a přerušil svým stenáním řeč Quijotovu, „vy sám, Milosti, nemůžete si zatajit, že prchá-

me, ale jak se tento útěk srovnává s pravidly našeho cechu? Co tomu řekne potulné rytířstvo?“

„Třesky plesky,“ děl don Quijote a zakázal si mluvit o rytířských rádech. „Ztratil jsem z přemíry jejich ušlechtilosti rozum,“ dodal po chvíli, „ale nízkost a zloba, kterou jsem viděl v posledních měsících, mi jej vrací.“

„Slýchávám,“ řekl opět Sancho hekaje podle poskoků osla, jemuž se celý svět podivuje, „slýchávám, že člověk nemá říkati hop, dokud nepřeskočí. Vy, Milosti, se již těšíte z návratu rozumu, ale právě před okamžikem jste zaměnil opět selskou holčici za Dulcineu. Můj zbrojnošský rozum mi totiž, Milosti, našeptává, že to byla pradelna.“

„Každá španělská dívka je Dulcinea!“ odpověděl don Quijote s vážností hodnou jeho obnoveného rozumu. „Každá Španělka je Dulcinea,“ opakoval don Quijote, „a každý Španěl je tak trošičku vladařem. Ty sám, Sancho, jsi osvědčil v té věci značnější vlohu než nějaké rozené kníže. Pro tento vladařský rys své povahy miluji Španělé nad všechno svobodu a nesnášejí tyranie.“

„Tomu, Milosti, rozumím,“ řekl Sancho.

„Neříkej mi Milosti,“ ozval se opět don Quijote, „ale soudruhu. Oslovuj mě tím jménem a nermuť se, že utíkám. Za tři dny dorazíme k republikánskému vojsku, a dá-li bůh, osvědčíme svou statečnost. Cítím, že ta věc spočívá v kázni.“

Za časů, kdy se nosily krinolíny a klobouky s krajkami, žil v americkém městě Baltimoru básník. Žil, jako žijí všichni dobří chlapíci. Pracoval, věřil, že se má svět řídit ušlechtilými zásadami, byl stálý v lásce a prudký, pokud šlo o polibky. Jeho milenka se jmenovala Lenora. Táhl o ní na dvacátý rok, když se znenadání (právě týden před svými narozeninami) rozstala. Za několik hodin byla na smrt a básník si nevěděl jiné rady, než povolat k nemocné lékaře. Když se to stalo, přišli do jeho domu čtyři staří lišáci. Prvý byl bradatý, druhý čepičatý, třetí podšitý a všichni dohromady připomínali podobu těch prohnaných mastičkářů, kterou jste uvyklí vídat na starých rytinkách. Rozumí se, že nikdo z nich neměl, jak se ukáže, za groš svědomí. Šlo jim o všechno možné, jen ne o boj se smrtí. Naopak, zdá se, že stáli na její straně, neboť když měli podat lék, vytasil se nejstarší s jakýmsi ničemným dryákem, otevřel Lenoře zatřáté zoubky a násilím jí vpravil do úst tři krupěje jedu. Sotva je Lenora pozřela, upadla do mdlob, které se podobaly smrti. Nedýchala, její ústa nabyla sinavé barvy a srdce v hloubi nádherných prsou se sotva zachvívalo.

„Skoro bych řekl,“ pravil bezectný lékař, „že je jí lépe než kdykoliv předtím. Nikdy nebyla tak tichoučká, nikdy nevzbuzovala tolik lásky jako teď.“

Nešťastný básník byl bez sebe bolestí, ale když zaslechl ten výsměšný tlach, měl věru co dělat, aby nevytloukl své pomocníky ze dveří.

„Vy sloto,“ křičel, házeje za nimi klobouky, které zapomněli u lože nemocné, „táhněte mi k šípku, ať vás už nikdy nevidím!“

„Se mi zdá,“ odpověděl první z lékařů, „že se chcete zničit, pane! Se mi zdá, že vám už pranic nezáleží ani na té

holčici! Neviděl jste snad, že trpěla? A nevidíte, že nás je víc, ale vy že jste sám?“

Skončiv, zvedl mastičkář svůj klobouk, švihl jím několikrát o koleno, aby jej zbavil prachu, a když si narovnal hřbet, táhl s ostatními o dům dál.

Nešťastný básník pocítil své hosty ještě nějakým slovíčkem na rozloučenou, potom přirazil veřej a vrátil se k Lenoře. Bděl nad ní, naříkal, a tak je v pláči zastihl večer. Pozdní hodina odpovídala úderu zvonu a jeho hlas obcházel kolem přisvitu lampy. Tu se přiblížila tajemná noc. Básník naslouchal. Čelo v dlani, hleděl přitom na sochu bohyně moudrosti Pallas Athény a opět na stín chvějící se s mihotáním světla a opět do tváře své polomrtvé milenky. Sžíráván žalem snil s otevřenýma očima a tu se mu zdálo, že slyší lehounké klepání na okno. Skla řinčela, ale tak tiše, že se zvuk podobal jen letu mušky. Tu básník otevřel okno. Vzápětí vlétl do světnice havran. Černý pták s obroušenými křídly a s okrouhlýma očima podobal se spíše přízraku než tvorů božímu. Létal sem a tam, nevěda, kde by měl spočinouti, a po mnoha třepetání snesl se na Athéninu sochu. Uhnízdl se jí na hlavě a zvednuv olýsalý krk a otevřev sprostý zoban jal se krákati: „Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Noc propůjčovala mu hrůzu, zmar skytl mu svůj děs a socha Athénina sloužila za sloup jeho nohám. Stál vysoko, jeho dráp klouzal po bělostném těle Athénině, spuštěné křídlo krylo jí tvář, a tak se zdálo, že ten posel bojiště, že ten hřbitovní pták je vyvýšen nad moudrost a že jeho hlas vládne noci.

„Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Básník měl naplněno ucho tím skřehotáním a jeho duše se bála. Slyšel údery křídel, slyšel zvuk, který vzrůstal v nesmírné burácení letek, a zdálo se mu, že všechna krkavčí havěť, které narostl zobák, opakuje za svým havranem: „Už víckrát ne!“ Beznaděj podobala se věčnosti.

Ale v lidské srdce je vkleta síla, jež je mocnější než každá moc. Někdy se nazývá jménem lásky, jindy pak jménem

víry a je sám život. Je samo trvání, je jádérko, jež stále klíčí.

A tak zatímco havran opakoval pětřetí svou děsnou průpovídku, vzrůstala v básníkově srdci ta slavná setba života. Cítil, jak mohutní. Zřel opadávati přívál hrůzy, zřel cípek šátku zachvívati se dechem Lenořiným, zřel neproměnný úsměv Pallas Athény, zřel lásku, jež neumírá, a bouřná vůle pohnula jeho údy. Tu se havran vznesl ze sochy a vzdaloval se těžkým letem.

Kdo hledá, nalezne ve vědeckém bádání a vůbec v lidské tvorbě mnoho omylů, neboť věda se často mýlila, umění bloudívá a lidská mysl kráčí tu a tam bezcestím. To je věc tak známá, že se některým oprávcům života zdá býti již zbytečnou.

„Proč dávati přednost hledání před tím, co bylo již nalezeno? K čemu je ten neklid? K čemu je ta přemíra svobody a komu prospívají směšné výpravy do neznáma?“ ptají se podobní lidé básníků, a dříve než někdo z nich může odpovědět, jsou ochotni připojit dobrou radu. Spočívá vždy v tom, aby se drželi vkusu toho, kdo mluví, či — řečeno obecněji — toho, kdo vládne.

Tam, kde byl krátkodechý úspěch soudcem díla, pronikalo vždy toto pravidlo, ale říká se, že skýtá mnoho výhod a málo štěstí.

Starý básník, který prý žil na královském dvoře francouzském a který sloužil svým pánům tak věrně, že jeho knihy pozbyly smyslu právě v hodině jejich smrti, řekl kdysi svému příteli, že pláštěm umělců je svoboda.

„Já jsem oslavován a bohat,“ pokračoval, „chodím však nahý mezi mistry a jsem jim na posměch.“

„Ne tak docela,“ odpověděl básníkův druh. „Držel ses v bezpečí, a proto jsi neklopýtl. Lenost uvarovala tě omylů. Jsi bez chybičky a jenom král má dobrý důvod, aby si na tebe stěžoval.“

„Proč?“ otázal se opět dvořan.

„Proto,“ odpověděl jeho soudruh, „že jsi mu nadělal ze slávy pouhá slova.“

Z té věty lze odvoditi větu lepší, když ji obrátíme. Naneštěstí o básníku, který byl sluhou, nemůže býti nikdy řečena, neboť do lidské paměti vcházejí jen ti, jimž nezáleží ani

na úspěchu, ani na souhlasném přikyvování. Jen upřímní a prostí lidé, jen ti, kdo našli svou svobodu, či aspoň vůli a odvalu k svobodě, mohou projít tou těsnou branou.

Když básník, o němž už byla řeč, byl blízek smrti, povolal k sobě přítele, s nímž kdysi rozmlouval o svém bohatství i bídě, a požádal jej, aby vyslechl jeho poslední znělku.

„Nechť jsem byl třeba lenoch,“ pravil, „napsal jsem pěknou řadu veršů a teď, na sklonku života, se odvažuji nazvat svého krále oslíkem. Rýmuje se to se slovem ještě pepřenějším. Jářku, když je to takové, mohu počítat, že jsem si dobyl aspoň límec na plášti, v němž si hoviš? Mohu počítat, že mi popřeješ místa v koutku své hladové krčmy?“

Dvořanův soudruh vzal papír, přečetl si znělku a odpověděl:

„Obávám se, že jde o malou chybičku. Znělka se podobá jako vejce vejci všem těm ostatním, které jsi přivedl na svět. Přeskrtni, že je král oslík a nazvi ho poslem božím nebo raději Sluncem. Zestárl jsi na své oprati a nic si nevyслужиš. Buď tedy aspoň věrný, brachu!“

Tím chtěl prý říci, že svoboda znamená zápas, pokoru a hledání vlastní cesty. V posledním bodě se se starým francouzským mistrem shoduje mnoho lidí a dokládá, že hledání osobitého básnického výrazu není věc módy, ani znamení ducha, který se do smrti neusadí a chce stůj co stůj pobuřovat dobráky, kteří uvěřili na nějaké heslo a připravují se vésti svět uličkou své vůle, ale že je to sama podstata tvořivosti a bliženecká svobody. Neběží tedy ani o zvůli, ani o samotu. Jde o zobák, který narostl určitým způsobem. Jde o bezpočet vztahů, jež mohou býti ryzí jen v boji či v míru svobody, jde o pospolitost národní i člověčenskou.

A tak pokud bude lidský věk stát za to, aby byl žit, podrží si tvorba i myšlení svobodu. Bude klopýtat, bude opravovat své poklesky, bude tvořit na pozadí škol starých škol nové, bude věřit ve svůj řád, bude z dobré vůle a bez přinucení pracovat pro společnost, půjde dál a dál a vposled se dobere hodnot, které leží na cestě vývoje a kterých může býti nedbáno jen za cenu smrti.

V Hrašticích, už je to hezkých pár let, žil sedlák. Jmenoval se Homola — Homola Václav. Byl tak trochu rozkřičený, ale jinak dobrotisko a hospodář, aby ho pohledal. Toť se ví, o chybičku není nikdy nouze, a tak si ten náš Václav rád zavdal a byl celý živý do muziky. — Jak někde vrzla basa, už tam letěl. Svatby, křtiny, hodování, procesí a pohřby jakbysmet ho náramně vábily. Zkrátka, kde se zpívalo a hrálo, byl Václav Homola všude nejprvnější.

Když pochovávali starého Kvasničku, foukal Václav štěbenec. A krásně! K nevypovězení! Muzikant za peníze by se musil na Václava pětkrát nastavit, a ještě by nesebral takovou notu. Lidičky, lidičky, lidičky, jak ten chlap hrál *Na rozloučení, mé potěšení, pod okny máj ti vystavím!* Ne, kdo to neslyšel, ať se nemíchá do řeči o písničkách! Mladice tehdy brečely ažaž, a co dělaly baby, o tom je hanba mluvit! Pohřeb byl, jak se říká, důstojný, ale potom se věc trochu pokazila. Když byl Kvasnička pod drnem, zaskočila chasa do hospody. Slovo dalo slovo, spustily se veselé kousky a za chvíli byla celá šenkovna jedno dopuštění. Václav Homola vypil o nějaký žejdlík víc, a jak byl v ráži, bral muzikantům z rukou instrumenty. Kapelník, Jakub Jiránek, se na to škaredil a už bylo zle: popadl smyčec, srazil Václavovi z hlavy čepici a povídá:

„Co, ty mě budeš zahanbovat? Pětatřicet roků vyhrávám s vlastní bandou a teď mám slyšet, že jsem nějaký buďžikničemu! Jářku, podívej se na talíř, kolik jsem vybral peněz!“

S odpuštěním: škrvrnilo se tam — tento — pět krejcarů a nějaký šesták. Václav chtěl starému Jakubovi zalepit hubu a přihodil k tomu pakatýlku dvě zlatky. Zacinkaly náramně pěkně, ale co je to platné: čest je čest! Než se člověk

mohl pomodlit otčenáš, spustil Jiránek znovu bandurskou. Byla z toho řežba. Z houslí lítaly třísky, basa chrupla jako chroust, trubky byly nadranc a na štěbenec si už taky nikdo nezapískal.

Taková škoda! Pane na nebi, to je konec živobyť! To je učiněný hrob — hepsi! — Je to pravda! Jiránek se z toho nikdy nedostal. Víckrát si nevrzl. Do smrti si nesehnal bandu. Byl namydlen. Třel bídu s nouzí a nikdo neví, co ho víc mrzelo: hlad nebo ostuda?

Jakub to napřed tloukl, jak se dalo. Potom si pořídil kolovrátek a patnáct let chodil od čísla k číslu. — Ale začpak taková muzika stojí? Chudák stará se hanbil až do krve.

Za ten dlouhý čas Václav Homola také neomládl, jenže jídat dvakrát týdně maso a potírat si zobák husím sádlem, je, panečku, něco dočista jiného. To si člověk zachová jiskru; má dlouhý dech a může troubit do aleluja. A také ano! Václav Homola hrál na všech posvíceních a na každé pouťi, až řinčela okna. Vedlo se mu dobře, a když měl na zádech sedm křížků, hádali lidé, že mu táhne šedesátka.

Jednou, před vánocemi, napsal Václav Homola svým dvěma synům, aby sebrali manželky a přijeli se s nimi podívat na svátky do Hraštic. Starý chtěl nevěstám, jak se říká, vytříť zrak. Chtěl jim ukázat, čemu se u nás říká *svátky* a pořádný oběd.

Homolovy nevěsty byly totiž sušinky. No, učiněná vyžlata. Čertví jak mohly načapat ženichy. — Stalo se to nejspíše v kostele.

Starší Homolův kluk dostal v Karlíně varhanické místo. Tehdá se nehledělo na vysvědčení. Škola neškola, tady jsou varhany a ukaž, co jsi zač! Dá rozum, že Václavův syn měl muziku od malinkosti v prstech a že mohl spustit nějaké to týda-táda na černých klapkách jako na bílých. Když se do toho vložil, páni se popadali za nos! Kdepak! Kluk řezal mši svatou o všechno pryč. Když tedy nastoupil mladý Homola místo a když se rozhlédl po kruchtě, padly mu asi do oka dvě postarší slečinky. Musily tam chodit na číhanou. Napřed nic, vzadu nic, ale peněz, jářku, neuvěřitelných!

Ty dvě zuzany přišly do dvou měsíců pod čepec. Jedna si vzala pana varhaníka a druhá jeho bratra, takto šikovatele plukovní hudby. To udělaly terno! Krom těch zlaťáků byly, potvory, samá nuzota: lakomé, vysušené, a — aby to kat spral! — žádná neměla pro starého hospodáře ždíbec vážnosti.

Na Narození Páně, někdy ke třetí, stál Václav před stavením. Měl nový kabát a holínky se mu jen svítily. Tehdy bylo sněhu, abych nelhal, na metr. Padal pět dní. Když se závěj slehla, udeřily hromské mrazy. Člověk nemohl vystrčit hlavu ze vrat. A jít kus cesty? Páni zlatí, to byla pěkná chuť. Hraštické nádraží je na kopečku a nepřejte si, jak to tam fouká!

Vlak byl už za horami, cesta jako by vymetl a hosté žádání.

Václav Homola chtěl jít už po svém a najednou vidí klopytat od ovčína dva chlapy a dvě chudinky. A už ano, byli to oni. Bylo to Homolovic panstvo. Hejla na čenichu, sníh až za krkem; panebože, ti se zčinili! Starý Václav potřásl varhaníka na svém břichu, vlepil druhému synovi nějaké to políbení, ale se ženskými mluvil jen na půl huby. Jakápak řeč! Ledaže by odpovídal na šfouchance. Těch bylo dost. Varhaníkova žena chtěla starému vrazit, že jim neposlal na nádraží příležitost, a povídá:

„Taťunku, vy tady máte dobytčí mor, ne?“

A Václav na to:

„Mordhadry, nemluv mi o moru! Nemaluj čerta na zeď, nech na hlavě, nestrkej nos do chliva, nebo mi uhraneš dobytek.“

Potom povídá, že je jedna kobyła bosa a že bude kovat naostro až po svátcích.

No, když přišla večeře, bylo všechno veselejší. Měli dvojí ryby, čtvrtičku piva, čaj s bábovkou a pamlsků dost a dost. Když se najedli, povolil si Václav límeček, popadl cello, kluci housle a mydlili až do půlnoci svaté písničky. Jsou zrovna v nejlepším — a tumáš! Hospodář zaťuká smyčcem na stůl, rozhlédne se a povídá:

„Jedna by spala, ale kdepak je, Francku, ta tvoje hrdlička?“

Potom si zapálil doutník, vylízl skleničku a hajdy do chléva. — Kdo by to řekl? Paní šikovatelová si prohlížela krmníka.

Na Boží hod chtěl jít Václav se svými syny a se snachami do kostela. Narazil se do zimníčku, vyprášil si čepici, a protože ženské nebyly ještě v pořádku, zaskočil k prasečímu chlěvku. Kouká, rozhlíží se a — randěry krynděry! vepř má rypák ve škvíře pod vrátky. Leží jako mrtvý, chrouní, heká, dodělává. Nic jinak: klepla ho pepka!

Páni, Homolův vepřák byl náramný kus. Samec! Měl dobrých sto čtyřicet kil a do masopustu to mohl dotáhnout na dva metráky. — Žerty stranou, takové stvoření chce svůj pořádek! Co měl tedy Václav dělat jiného, než je zapíchnout? Kopl do dvířek, sehnal narychlo nůž, popadl dva krajáče na krev, a řas to sper, otevřel mu jaksepatří ty sviňské krkavice. Zleva napravo, zprava nalevo. Div mu neuřízl hlavu. Krmník měl jednu stranu mrtvou, ale víte, co takový chcípák umí! Václav mu skočil na hřbet, a tak-tak, že ho udržel. Toť se ví, že něco krve přišlo nazmar, toť se ví, že nějaká kapka vyšplíchla.

Děvečka, čeledín, synové a snachy slyšeli hospodáře křičet, ale uráčilo se jim vyjít až bůhvídkdy. Václav zrovna vstával. Měl hubu krvavou, měl ruce plné krve a paní šikovatelová se skácela jako špalek. Sedla si na sních, rozhodila perka a byla v pánu.

A co dál? Tahačky, hádanice, náramné zle a vystrkov!

Václav ze sebe strhl zimníček, až mu uletěly všechny knoflíky. Popadla ho zlost, švihl varhanici kabátem přes hubenou kýtu a houkl na ni, aby šla vydrhnout necky. Šikovatele poslal pro provaz, čeledína pro řezníka a staršímu klukovi dal na starost vepře. Měl mu rozproudit krev a vytlačit ji do poslední kapky ze žil.

Když se Homola dost navyváděl, vstala paní šikovatelová ze sněhu. Protře si oči, rozhlédne se, a potěš bůh, začne sypat z rukávu takové říkání, že člověk neví, jak do toho.

Pantáta je prý hejhola, hřbet, rasák, modrovous a hrubec pětkrát vyválený a kdesi cosi.

„Mlč, holka, mlč, zelinko, nebo ti vsolím takové napomenutí, že ti je nikdo neodpáře, mordsec fagot! Uhranulas nám krmníka a ještě budeš dělat mrzutosti?“

Možná, že to Václav nemusil říkat zrovna o svátcích, ale hospodář má mít také nějakou vůli, ne? Každý by to uznal, ale ta křehotinka se urazila. Hubu na stranu, nos ve výšce — a konec! Že prý jede domů.

Běhala z kouta do kouta, práskala dveřmi a krámy byly hned na hromadě. Ten druhý zázrak, ta méně hubená, jí notovala a kluci stáli jako opaření. Toť se zná: na jedné straně táta, na druhé manželka. Chtěli aspoň odejít po dobrém a políbili Václavovi ruku. Hrome, varhaník si umazal vousy a Francek si také pěkně posloužil. Když se hrnuli k vratům, udělal před nimi hospodář křížek a povídá:

„Mé děti drahé, kdyby vás tak viděla nebožka matka! Ta by nad vámi, chuděra stará, zaplakala! Kam jste jen dali oči! Jářku, takhle se oženit!“

Šikovatel si myl hubu sněhem a uplivil se zrovna na kabelu té své svátosti. Nerad, ale řehtal se jen což!

A teď si vemte, jak se věci spletou. — Když byli hosté ze dveří, ozval se Jakubův kolovrátek. Jiránek honil nějakou tu kůrku a vnouče se ho drželo za šosy. Taková pápěrka: hlavičku jako čtyrák a hejla za tři sta.

Václav Homola je viděl oknem. Mrkne na Jakuba, mrkne na plotnu a tam je hrnců, až se pláty prohýbají. Žrádla habaděj a dohromady nikdo ke stolu.

„Hněvy sem, hněvy tam,“ povídá hospodář děvečce, „někdo to musí sníst. — Hotovo! Doběhni, holka, pro Jiráňka!“

Od těch dob zůstal ten partyka muzikantská u Václava. Mrholil se ještě dva roky po dvoře, a když to Homola válíval na housličky, přizvukoval mu to svý estata-estata-estata. Ale z vnoučete se udělal náramný cvalík. Ve dvacátém roce šel na školy. Francek Homola a varhaník nedali za jinou a že prý to patří k věci.

Milý K. N., sestavuji jakousi vzorkovnici vypravěčských způsobů. V Panoramě vyšla z řečeného cyklu povídka (Selské vánoce), která byla vypravována v duchu venkovském. Chceš otisknout pokus o zpodobení mluvy předměstské?

Tak prosím: ta škebule se vdává! Už jo! marná řeč! Už v tom poletuje. Já ji, člověče, znám nějakých pětadvacet roků. Tahala se s Josefem už jako takovýhle žábě. No, holka jako vítr; co ti mám povídat: vymetla s ním každou tancovačku a máma ji prala ažaž. Takhle v pondělí ráno, hemeneksségr, tos měl slyšet! Stará Šoltysová na ni čekávala před stavením. Jen tak ve spodniče, ruce nahatý a vařečku za faldama. Milej zlatej, ta dovedla utáhnout pěkných pár facek; jo a meč v ruce: hotový neštěstí.

Tak ti jednou spím a trada! křik, mrtvej by si musel sednout. Hrníčky nám skákaly na polici a manželka povídá: „Františku, mrkni na dvorek, aby tu holku stará nepřerazila.“

Tak šahnu po perkách, zapálím si pŕlčika a du. — Jo, kamaráde, to bys byl zíral. Bětkla klečela mámě u nohou. Punčochy na pŕl žerdě, mikádo až na nos a že prej kdesi cosi: láska si nedá poroučet. Bečela jako Turek a Šoltyska jí to líská jednou vod východu, jednou vod jihu. Říz ho! Plácačka už byla nacimprcampr.

„Milostpaní,“ povídám, „co je tohle za operu, Aida mrskanáta? Jo, ale nájemníci nemají biletky. Tentoleto paprleto, dál to neteče!“

Když sem jí to tak pěkně řek, šoustnu holku, aby neřvala, a hasím si to s nima do sednice. — Šoltys lez zrovna z postele a hledal řemen. Jářku: „Starouši, žádný krvepro-

lití, žádný rozčilování. Holka má sukni jenom na tkaloun, tak jakýpakcopak, když se tkanička rozváže.“

No, teda, musel bys Šoltys znát; uhranul mě přezkou zrovna na ucho. — Herdek filek, málem bych se byl zapomněl. To víš, takovej pápěra, člověk by ho roztrh na vej-půl. Rači sem vodpískal surovost a povídám: „Dejte mi, pane šéf, připálit.“

Při tý sirce jsem dědka kapánek pocásal za bíbra — a tu máš! Haranti lezou z kanafasu, Šoltyska praští hrncem a Bětko (eště celá uřvaná) se na mě žene jako fúrie. Ram-bajs učiněnej.

Bon! V půl desátej se vobracím s koňma. Vozili jsme mour (zrovna jako dnes) a Šoltys se Šoltyskou a s Bětkou makal na place. Měl jsem je jakorát za hřbetem. Tak koukám: Starej dělá hlínu. Stojí po kolena v blátě, hrne suchý do mokrého a ženský honěj kostry u cihlářskýho šenku. Vysypou formu pískem, bouchnou s ní na stůl, uříznou flá-kotu, vyválejí a bims do díry! Bims ho!

Známá věc, pane, vesta s krejzlíkem, nebudu ti o tom pět báje ani pohádku máje. — Tak kde jsem přestal? — Jo, koukám za Bětkou. Nesla formuli pěkně na bříše; pro-hnutá, bosatá, šátek do vočí, a tejl nahatej. Čupr žába. Po-zejrám teda, jaký má řádský předsevzetí, a najednou, můj ty Tondo kolenatej, holka začne plivat, hubu má plnou slin a že je jí nanic. Joj, byla v druhým měsíci a přišlo jí zle vod žaludku. Šoltysku to hnedka trklo. Jakpak by ne, vždyť v tom byla sama nejmíň devětkrát!

„Jářku,“ povídám závozníkovi, kterej byl tehdá se mnou, „Franc, teď mě podrž. Ten starej fešula má u mě vod rána vroubek, a až začne Bětku linkovat, tak na něj — se mi zdá — skočím!“ Bať, já, starej Kocián, si myslel, že jí táta chce zakroutit krk. A co bys tomu řek? Bacil se přes kapsu a poslal do kantýny pro dvě lákový vourky. — Vo to nic, nějakou holce přišil a stará ji taky klepla přes celnici, ale aby ji seřezali, bůhchraň! Byl sem z toho celej tum-pachovej; jakpak by ne, příteli politická, vosum měsíců ji potom dávali navíc černý pivo! Bylo jí hej, ale Šoltys škrtil

jako prase na vuřtech. Každý krejcar ulil: až prej přide to maličký. Žentlas! A po vejplatě hrával mariáš vo suchý z nosu.

Jo, chyba na chybě, s holkou nebylo pořízení! Mluv s ní jak chceš, dávej jí silnou stravu, buď jak máslo — není to nic platný. Jak padlo vosum, jak bacil starej s lopatou, už byla ve větru, už mazala za Josefem.

Flamendr mizerná, votočil si ji kolem prstu a tejlal ji, hanba povídat. U každý muziky jí uříz vostudu. Tancoval s jinejma a dítě ne a ne uznat. Byl žárlivej!

V nějakým primovým lokále, se mi zdá, že to bylo u Vo-pičky, hráli jednou Seňoritu, teda tango. Řachanda, jak má bejt. Válím to se svou sedmou svátostí zrovna pod zrcadlem, ale marná lásky snaha, ne se strefit. Sem na moderní cvok, levej, tentočky, kolena mi dou moc do sebe.

„Chlape,“ povídá stará, „parádu nevyvineš, tak couvej! Furt se de!“ — Ala bonér, proč ne? Nabral sem to zpátky k zrcadlu. A koukejme se: Bětko. Voči červený, život náramnej. Mohla se už každou chvilku rozsypat. No — a teď mi poraď, co sem měl lepšího zarobit. Ťuknu manželku, aby se nenašňupla, poručím ženskéjm po citrónovce a mažu za Josefem, abych to dal do pořádku. — Vykrúcal druhěj kousek s nějakou potápkou. „Tak co,“ jářku, „Josef, máš to dobrý, Bětko ti de do kouta a ty na sál!“

Jak mi vodsek, to ti nepovím. Něco že holka byla už zhejsaná a že ten parchant není jeho. A potom vo adjunktovi. To byl ale na chybě! Já sem toho pamětník, já vím vo adjunktovi všechno na chlup: Jednou poslal Běťce blbý psaní a ženský si z toho dělaly ouchcapky. Víc se mezi ni-ma nešustlo nic. Mám to na betón, a tak sem mu to vlepil. Tumaš, prevíte, adjunkta! No, drobet sme si potrásli vosrdím, ale mohlo bejt zas dobře, ne? Kapelník to měl v rukách. Jen hodit, člověče, nějakej valčík a všechno šlo do kola. Máš, že ho to nenapadlo; čučel na nás vod notovýho pultu: zuby ven, šátek pod bradou a ty svý fidlátka v hrsti. Paďour vošklivá, byl jak uhranutej. To se ví: muzikanti začali taky vstávat, a než bys řek švec, měli sme s Josífkem

vokolo sebe celou hospodu. „Pardon, dámy,“ povídám, „s dovolením, mládencové: jedno pěkný sólo pro Pepíka Píčka.“

Koukal sem teda, aby se moh před vostatníma vytáhnout. Chtěl sem zamluvit vejtržnost; ale tě péro: žárlivec — žárlivec. Chytla ho raplovina a už v tom bruslil. Dělal jak píchnete! Bacil se do náprsní kapsy a řval na plný kolo, že se Bětka slejzá s adjunktem.

Sedělo mu to v hlavě nákejch sedum roků. Bůhsudř, taková pomluva, takovej kec a chlapa to votráví do alelujá. Chvilku jí věřil, chvilku zasejc ne. Samý vadění, samý udo-břování; no, hotovej magor. — A co se nautrácel, co ho ta psinka stála šestáků, to se nedá ani spočítat! — Nešťastný lidi.

Tak teda za nákej čas si upletli novýho Františka a dneska mají tři. Tři kluky! Každěj je, jako by Pepíkovi z voka vypad, a von ne a ne, nechce je uznat! Mele svou. Vymlouvá se na adjunkta.

Nejstarší fakan už pude pomalu do školy a starej Šoltys mu koupil tabulku. Von si (bíbrmajstr plesnivá) myslí, že se na školách píše eště kamínkem. — Dyby řek na mašině, to teda spíš, ale kdopak mu bude dávat rozum. — Lítal po všech krámech, až tu tabulku sehnal; prej za búra. — Jo, parchant ale nedal pisátko z ruky! Doma, na pastvě, furt si čmárá. A B C D, učenec, neměl čas utřít si nos.

Tak — je to asi tři neděle — kluk ti sedí támhle na stráni s husama. Měl koukat, aby mu nevlezly do syrovejch cihel, ale vypravuj mu to! Maluje si náký klikyháky a nevidí neslyší. — Jenže máme, pane milovanej, podzim! Husy sou zjančený. Začnou kejhat, začnou flákat křidlama, daj se do běhu a prc mrc! už sou v povětří, už sou na tý vysokánský střeše.

Tehdá, človrdó, foukal náramnej vichor a švéгры se jen-jen tetelily. Čína. Žlutýho listí a prachu jako ve mlejně. Na-razím si čepici, a na mou svatou, koukám, kde bych se chytil, aby mě to nevodneslo. — Jo, v tu ránu sem měl plný voči. Co dělat? Tahám se za klapky, mrkám, mhourám

— a saně borový! první, co vidím, je, že ten Šoltysovic parchant chodí po vokapu u týchle střechy.

To není žádná pohádka, chlapečku! To zas pr! Jak se tam dostal? Teda kruhovka stojí pod kopcem, jo? A máme tady dva mosty, jo? — Tak sme doma! Ten vyšší most vede z horního plácku rovnou na půdu (jenže to není půda, ale sušárna na francouzský tašky).

Bať, Šoltysovic cucák přelez na vokrajku šprlení a alou za husama. — Voštipovaly se, svině, zrovna na špici, co bejvá vo svatou Annu kytka. Rány kristapána, co sem měl dělat? Lezu za rošťákem do tý vejšky a kolena mi takhle vrkají. Kabát mám v trapu, čepici v trapu a meluzína jako u Matěje, co tam ukazujou zakletej zámek.

Musel sem si sednout a povídám: „Parchante, už ti kaťa-ta nenatrhu, už sem sám hotovej, už se budu poroučet.“ — Držel sem se nejspíš za nějakou skobu a ne a ne udělat krok.

Tak, abych dlouho nekecal, tehdá jako z udělání byl Josef na komíně. Voťukával zpuchřelý cihly. — No, řemeslník je to dobrej, kouká na pořádek a voblíkne se dycinky jaksepatří: pas, provaz, hadry na křampetlech. — Jak sem si na něho vzpomněl, jak sem ho zahlíd, dám se, člověče, do sakrování a řvu jak Tarzán: „Chyť toho Šoltyska za uši, vraž mu (blbounovi) pár pohlavků!!“

No, Josef hluchej není a slepej taky ne. Vohlídne se a zblejskne to svý mrně zrovna na krajíčku střechy.

Kruť, habo, nohou, nestačil sem mrkat, jak sebou švih-nul. Pásek, kterým byl uvázanej, musel nejspíš utrhnout a na řez byl na střeše. — Jo, jak se hurtem spouštěl, popálil si vo provaz vobě pracky.

Von říká, že ne. Von říká, že lez volnou a že musel bacit s práci kvůli va větru, ale kam tě vede slepá vášeň: Dostal vo parchanta strach! Klaplo mu pod helmici, že je to zlatíčko jeho. — Jináč by taky nemusel zapírat, jak pro kluka kalupíroval. No ne? Bude vyprávět! dyť sem se na to koukal: hnál se po vejškách jak kocour. Kousek vod vokapu a třicet metrů nad mořem, teda: nad chodníčkem u země.

Mordhadry, když si na to vzpomenu, mám prdel takhle stisknutou. Povídám: bind'as je hadr a tendleten Harold Lloyd by to lepší nedokázal. To byl oment, člověče: Popad rošťáka za pačesy a met to s ním jako po rovině. — Husy, to se ví, vzaly šmíra a Šoltyska je sháněla až někde za řekou.

214

Basta, konec! To bysme měli celý — ledaže bys byl ctižádostivej slyšet, proč se Pepík nes k Šoltysovům říct pá-nům rodičům vo veselku. Ale to by ses musel potázat Pepíka sám. Já mu, dušája drahája, nevidím pod chlupy, já nevím, jak se mu srovnalo v mozégru, že ta lastura má k němu lásku. To ti ale můžu prozradit: Haranti dou dnes Bětce na svatbu a ten nejstarší rošťák za ní ponese zelenej věnec.

Městečko Zbraslav, ležící takřka u posledních domů pražského předměstí, je přesto obklopeno pravou venkovskou přírodou. Je staré. Dá se říci, že žije již od počátku 12. století osobitým životem a že povždy k sobě přitahovalo návštěvníky. Čeští vládcové zajížděli sem k oblíbeným lovům a dnes přichází do Zbraslavě moderní velkoměšťák za osvěžením a zábavou.

Těmito místy kráčela nikoliv nevýznamná historie. Na přelomu 13. a 14. století nabyla pak Zbraslav veliké váhy. Roku 1292 přišla do řečeného místa kolonie tehdy oblíbených „šedých mnichů“ cisterciáků. Přišla ze Sedlce, nejstaršího kláštera téhož řádu. Zakladatelem zbraslavského kláštera byl velký český král Václav II., jemuž mělo nové štípení sloužiti po několika stránkách: prvním představeným zbraslavského kláštera byl Konrád, prozíravý diplomat. Král důvěřoval diplomatickým schopnostem Konrádovým a skládal v něj velikou naději. Cisterciácký řád, zastoupený sedleckým opatem Heidenreichem a Janem, opatem plaským, stál plně v královských diplomatických službách — a prvý opat zbraslavský Konrád měl rovněž podíl v tehdy rozehraném jednání o korunu polskou a uherskou. Král choval tedy naději, že mu Konrád bude vydatným politickým pomocníkem. Vedle tohoto politického důvodu vedla krále k založení kláštera i touha vytvořiti si prostředí, které . . . Za třetí příčinu králova rozhodnutí uvádí kronikář, že Václav chtěl bohubíým činem ulehčiti svědomí, které zatížil popravou Záviše Falkenštejna . . .

V Zbraslavské kronice, na místě, kde je řeč o vroucí oddanosti krále Václava II. k Marii Panně a kde se dále mluví o lásce, kterou král choval k rozkošné končině, ležící při soutoku řeky Berounky s řekou Vltavou, je zaznamenáno podobné vypravování:

Jednou, když byl Zbraslavský klášter právě dostavěn, prodléval Václav II. se svými přáteli v opatské síni. Světnice ležela na příhodném místě a z jejích oken byl utěšený pohled. Král obrátil k němu pozornost, a jak se sem a tam rozhlížel, uchvátila krása zbraslavské krajiny jeho duši i jeho smysly. Byla pak nádhera toho pohledu tak veliká, že král nemohl podržeti v tajnici svého srdce přebytek citu a že promluvením úst pronesl dobré slovo, řka takto:

„Kdybych to čarovné místo, jež zavlažuje vidlice řek a jež oplývá pastvinou a jež je nikoliv neúrodné, pokud běží o pole a vinice, kdybych to místo, které až do mých časů skýtalo rozkoše králům, ochotným věnováním a jako trvalý dar nebyl udělil své paní, Marii Panně, nikdy nikomu jinému, ba snad ani Kristu, nebyl bych je nabídl.“

Možná že ve chvíli, když se král ujal slova, zazněly zvony.

Možná, že tehdy nastával právě soumrak a kotlina, již svírá výběžek Brd se stráněmi na vltavském břehu a dále s úbočím nad Radotínem, se naplnila chvějnými zvuky. Zněl zvon. Zněl jasný zvon.

Král umkl, šlechticové zkřížili ruce na prsou, opat v zadumání si chystal odpověď a v polích oráči, kteří se navraceli domů, na krátký okamžik zadrželi koně.

Zněl zvon. Zněl úder kovového srdce, jenž jako znamení se vznáší nad krajem.

Zněl zvon, hlas, který napomíná vládce k pokornosti a

který dělníkům dá opět pocítit, že země patří Bohu a že ji oráč miluje tak mocně jako král.

Bouře, bitvy, zmar i dlouhá období míru přešla nad opatstvím a nezměrné množství vod uplynulo v řekách. Časy se změnily.

Již se neklíkatí cesta k dřevěnému mostu, již po ní nezní klus ani dupání královských jízď, ale ozývá se tam veselá trubka. Po stopě soumarů vůz za vozem se žene motorizované stádo. Klaksony houkají, od rychlosti se zvedá vítr a starý pán, který si vyšel zhlédnout pohřebiště králů, je nucen chňapnout po své čepici. Má proto zlost a bez zálibení se dívá na skupinu školáků, kteří snad ještě mají nosíky v dětinském nepořádku, a přece skoro naslepo uhádnou každou značku automobilek.

Aero 30! Škoda! Buick! A tenhle pekáč, který si to sype nejméně stovkou, bude bugatka!

Tak se změnil život při staré cestě.

Pokud jde o klášter, je věru stále krásný. Byl pobořen, byl často opravován, liší se od původní stavby, ale v určitém smyslu opět směřuje k poslání, které jej proslavilo: bývával dvorem ducha, byl dílnou básníků opatů, byl místem umění a po stoletích se stává obrazárnou.

Ale obraťme se již k městu!

Skýtá velkolepý pohled a jeho ulice a jeho zákoutí jsou rozmarnější než sama náhoda. Je plné zahrad, steziček i odpočívadel, má místa slunečná i stinná, má hojnost hotelů i hospod slynoucích kuchařstvím a dále zdvořilostí a dále cukrařinou a dále nápoji. Když člověka promáčí březnový liják, může si věru vybrat, kde se chce usušit.

Je-li řeč o nápojích, jakpak se nezmínit o pivovaru? Představuje všechen průmysl města, je málem vklíněn do zámku a v mnohých ohledech se proplétá starými příběhy. Leckterá jeho várka přicházela prý na císařský stůl a jedna zvláště významná rozveselovala společnost českých vlastenců na prvním pražském bále.

Tehdy byl svět mladší o sto roků a Zbraslav, mimo formanské cesty, byla spojena s hlavním městem jen řekou,

po které tu a tam plul vor či loďka. Dnes je jich bezpočet a nikdo není dost hbitý, aby je přehlédli. Hrnou se plným proudem. Jedny jsou něžné, jiné hrdinské a třetí v dobré shodě spojují oba druhy. Jen zřídka lze na zbraslavských vodách spatřiti samotáře, který se zřekl líbezné společnosti a který by nepozdravil poutníka a který by nevzdal čest rybářům. Těch je u nás jako kvítí! Prut mezi koleny, s pohledem skloněným k poplavku, zdají se čekati na svém místě od královských dob. Ta jejich stálost připomíná souvislosti časů a naději, která se věčně obnovuje. Rybářský sport je — jak se říkává — na dlouhé lokty, a odtud je prý odvozena i míra pověstných štik.

Možná, že v okamžiku, kdy nejméně šťastný rybář vytáhne okouna a kdy bohatýrské i křehké lodičky budou po skupinách proplouvatí městem, zazní opět zvon starého opatství. V tu chvíli snad neutichne po březích hovor; snad se nezastaví spěch k přístavům a snad se nikdo ani neohlédne. Nic není pravděpodobnější. A přece se přemnohých čel dotkne jakési okouzlení! A přece budou zasažena!

Kdyby byl skrytým myšlenkám, které se budí za vyzvánění zvonů, propůjčen hlas, lze snadno uhádnouti, že by ten hlas zněl po způsobu věrného vyznání krále Václava.

Za starých časů byl Zbraslavský klášter slavný po světě a jeho opat byl veliký pán. Často se stávalo, že k němu přijel na návštěvu král. To bych vám přál vidět, co to bylo za melu: vrátní, fráteři, vojáci, myslivci, mnichové, městská chasa, všichni sháněli prášek na čištění knoflíků a mečů. Mýtný pobíhal, hledaje opasek s lvíčkem, klíčníkům se třásla kolena, zbraslavští kluci se musili třikrát denně mýt a maminky nepouštěly z rukou škopíček mýdlové vody. Venku bylo boží dopuštění. Kdekdo popadl novou čepici a hrnul si to k mostu na pražské silnici.

Zatím se mezi stromovým blížil průvod. Pod ohnivou záclonou, v zlatě, modři a běli oblaku, který se valí pod kopyty koní, přijížděl ten, kterého očekávali: Král. Krok jeho koní zní jako veliké zvony opatství.

Pánbůh s námi! Všechno je na nohou, jen zbraslavský opat jakoby nic. Jako by se nic nedělo, honí se Martin s dětmi po zahradě. Má pásku na očích a jako s uděláním klopýtne a padá právě uprostřed vítání a oslavného křiku.

Myslíte, že z toho bylo nějaké hromování? Král se zasmál, a protože byl v dobrém rozmaru, povídá: „Ty, chlapíku, nebudeš moci pro nezbednost ani umřít!“

Potom vzal opata Martina pod paží a za nesmírného údivu jej odvedl, aby si porozprávěli o dějepise a zbraslavské silnici, která už tehdy byla v prašpatném stavu.

Kdyby byla na světě spravedlnost, žil by opat Martin ještě dnes. Sedal by na hrázi, klátil nohama a palci by točil mlýnek, přemýšleje o svých knihách. Volal by jménem zbraslavské kluky a děvčátka, dával by těm ušatým človíčkům žertovné otázky, koláč anebo měděný penízek.

Ale žel! Když měl opat Martin na zádech pět křížků, najedl se nezralého ovoce a zemřel.

Čert nikdy nespí.

V červnu toho roku přišel do Zbraslavského kláštera mocný pán jménem Jan Sekerka z Petřinovic, řečený Hrůza. Táhl se svými syny do Svaté země. Měl tři chlapce a všichni byli něžní a růžoví a žádný z nich se nepodobal otci.

Tehdy se věřilo, že křížákům, kteří vedli války s Turkem, brání jejich hříchy, aby dobyli města Jeruzaléma a osvobodili svatá místa.

Tehdy se také věřilo, že ruka boží a andělé ochraňují nevinátka.

Jakýsi mnich, jemuž se z postu a ze sebetrýznění pomátl rozum, jal se kázat, aby matky připnuly dětem kříž a otce aby jim vložili do dlaně meč. Uvěřil, že splní vůli boží, dovede-li děti do války. Řečený mnich se jmenoval Johánek; kázal v kostelích i na náměstích, vystupoval na nárožní kameny, na vozíky, na obrácené koše na tržišti a lidé před ním klekali a bili se do prsou.

Zbraslavští řemeslníčkové a chudáci, kteří dřeli na klášterním panství, byli stejní bloudi jako ostatní. Sotva se rozkřiklo, že před opatstvím stojí hlouček dětských křížáků, již se sbíhali ze všech stran, již rozhoupali zvony, již klečí před bratrem Johánkem.

Řeholník mluví o spáse duší. Mluví o osvobození města Betléma, o meči nevinátek, který potře dábla. Jeho řeč zachvívá srdcem posluchačů. Lidem běží po zádech mráz; někteří bijí čely o zem. Některí pláčou, někteří vztahují ruce, jako by chtěli uchopit srdce našich zvonů. Tu bratr Johánek umlká a kyne dítkám: Chlapci zdvihami oběma rukama zbraň, která je příliš těžká, a počínají zpívat píseň ku chvále Jezulátka. Chudáci, jak jsou ubozí! Šli dnem i nocí, zmocňuje se jich horečka, mají hlad a pláčou. To není zpěv, to je vzlykání.

Jít, jít a jít cestou necestou, jít o žízni a hladu, jít po kr-

vavých nohou, když pere slunce, když mrazí noční chlad, jít s blázny, kterým přihořívá hlava a kteří zavalí studánky, když chcete pít, jít s blázny, kteří si rozdrásali tvář a podobají se více strašidlům než lidem. Jít v horečce, spát na cestách, vstávat, klopýtat, padat, vléci těžký kříž, či hůře, strašný tátův meč, jít s chlapíky, kteří z poblouznění už přestali být lidmi a kterým z hlavy padá hmyz, jít sedm dní a sedm nocí. Jít.

Někde na cestách nasbírali malí křížáci poutnický lid, který je teď obklopuje. Kulhá, belhá se a klopýtá pod svými ranci, aby utvořil kolem dětí kruh a přidal své hlasy k jejich nářku. Poutníci pějí z plného hrdla a mezi všemi je daleko slyšet Jana Sekerku, pána z Petřínovic, který má v andělském vojsku (jak se říká dětskému sboru, táhnoucímu proti Saracénům) tři syny.

Pan Sekerka byl statečný voják, ale měl u pánaboha na tisíc vroubků. Jaký div, že se bál soudného dne, když notně zestárl! Tu se chtěl zalíbit svému poslednímu soudci, a tak se obrátil. Protože byl člověk od rány, stal se stejně zbožným, jako byl předtím ničemný.

Tehdy uslyšel kázání. Bratr Johánek neměl myšlenek nazbyt a mluvil stále stejně: „Blíží se konec světa a vy se nezachráníte od věčného ohně,“ pravil, „neboť Bůh se hněvá. A jak by se neměl hněvati, když nad svatými místy vládne Saracén? Pomněte na hněv boží, pomněte na svoji spásu a vytyčte kříž u bran Jeruzaléma! Vytyčte kříž rukama nevinátek! Vypravte své dítky na tažení proti nevěřícím a andělé jim otevrou brány Cařihradu. Andělé je povedou po dalekých cestách a budou řídit jejich lodi. Pacholátka dobudou zelenými ratolestmi více než vojsko hříšníků zkravenou zbraní.“

Pan Sekerka uvěřil, že z Johánkových úst slyší vůli boží. A poslechl. Vzal své ženě tři nejmladší synky, oděl je do bílého roucha a následoval s nimi mnicha.

Nejmladšímu Sekerkovi bylo sedm let. Jmenoval se Ondřej a do té chvíle se držel jenom mamčiných sukní. Jaký to byl zármutek, když odcházel za svými bratříčky bos,

v košilce a s holí, na jejímž konci byl těžký kříž se třemi svícemi!

Tři dny šel Johánkův zástup k Boleslavi a tři dny se vracel k Vltavě. Proč? Sbíral cestou pacholátka. Když se Johánek a pan z Petřinovic dopočetli stého křížáčka, obrátili se na jih, k Uhrám. Tak došli k zbraslavskému opatství. Zde chtěli odpočinout.

Tlukou na bránu a již vychází opat Martin.

Namouduši, tehdy se neusmíval! Ani zdání, byl nakvašen a křičel na Johánka stejně jako na zbraslavské řemeslníky: „Klidte se,“ pravil, „ševci k potěhům! Truhláři k holicím! Klidte se, a ať vás neslyším už povykovat! Dosti té blázniviny!“

Otřel si hřbetem ruky ústa a povídá řeholníkovi: „Ty jsi mi nějaký pěkný ptáček! Kdopak to kdy slyšel — posílat děti do války!“

Bratr Johánek a Pan Sekerka z Petřinovic zůstali, jako když do nich uhodí. Ale malí křížáci odhazovali hole a alou do klášterní brány! Za chvíli seděli za opatovým stolem a cpali se koláči.

Bylo řečeno, že Jan Sekerka zůstal, jako když ho opaří, a že se Johánek náramně podivil tomu, co slyšel od učeného opata. Chvilku nevěděl kudy kam, ale potom jej chytla ta stará bláznivina: Začal popichovat poutnickou chasu a říkal, že je opat Martin bezbožník a že brání lidem v dobrých skutcích a kazí bohulibé dílo. Pravda je, že to nemusil opakovat. Chudinkové, kteří táhli s dětmi do Svaté země, byli žebráci, lidé zoufalí a nemocní. Slepci, chromci, krátce ubožáci, kteří nemohou uvěřit, že svět je krásný. Již dávno se ho zřekli. Věřili jenom ve smrt. V životě je potkávalo jen samé soužení, a proto se obraceli zády k rozumu i odvaze. A přece tyhle věci mohou všechno vyléčit a všechno změnit.

Když opat odešel, poutníci začali reptat a tloukli svými holemi. To byla voda na Johánkův mlýn. Odkášlal si, vy-

lezl na převrácený sud a jal se mluvit, až se mu od huby kouřilo. Co mluvil? Ale to už známe! Vzával nebesa, aby potrestala každého, kdo stojí v cestě malým křižákům. „Ať se propadnu, nestihne-li opatství a celé město morová rána!“ křičel, „ať se propadnu, ať mi zdřevění ruka!“

Zbraslavští občané na něj pokukovali zaraženě. Věřili svému opatovi — ovšem křižácká výprava se jim zdála rovněž věci spravedlivou. Přizvukovali tedy Johánkovi sotva na půl huby a s palci za opaskem, s našpulenými ústy se dívali, jak slepí poutníci napřahují paže, jak tápají a padají na zem, jak se to živé klubko zmítá touhou užuž vyrazit na cestu.

Ale brána kláštera je zavřena a za zdí je ticho. Ticho? Ne tak docela! Z opatství je slyšet smích a cinkání talířů. Malí křižáci si nACPávají bříska a ani nevzdechnou po boji s Turkem.

Tohle trvalo dva dny.

Vojákům se snadno řekne: táhnout do Palestiny, ale maminky se na to dívají jinak. Ty byly šmahem na straně pana opata. Nechtěly o křižáctví ani slyšet a zahnały své děti do postelí. Všichni kluci, co jich kde ve Zbraslavi bylo, měli obvázané hlavy. V domech to čpělo octem a chodilo se po špičkách jako při nemoci.

Toť se ví, že někteří kluci měli trhání a že se našel nerozuma, kterému se líbilo víc jít do Uher s Johánkovou tlupou než pásat kozu za humny; ale myslíte, že to bylo co platné? Maminky to dovedly uvést na pravou míru. „Nic, nic, nic!“ křičely jedna přes druhou, „pan opat má rozum. Každý, kdo chce vést děti do války, je blázen a ničema! Vyžeňte Johánka z města! Vemte na něho hůl! Mažte ho! Ať táhne i se svým Sekerkou k čertu!“

Tehdy nebyly se zbraslavskými paními žerty.

V noci, když ještě v městě všechno spalo a když se poutníci před opatstvím již vykřičeli, bylo viděti jednu ze zbraslavských paní (jmenovala se Julie Žáková), jak vychází

z domu. Měla na hlavě kápi a vedla si opatrně jako nějaký zloděj. Přeběhla náměstí a zlehýnka klepe na okno paní Bohdanky Dědkové. Ta si sotva obleče plášť a už je venku u své přítelkyně. Ještě zbývá sehnat třetí a ta je krajkářkou.

Vytáhnou ji z postele, nasadí čepec, a jářku žádné okolky, když je nakvap! Pan opat Martin už čeká. Paničky seberou sukně do špetky a každá to natahuje až běda. To věřím, že se to při té tloušťce špatně utíká. Ale nic naplat! Zatněte zuby, pěstě k ramenům, a dýchat nosem, hrome! Nebo to všechno zkazíte!

Než by napočítal sto, jsou ty hodné paní u zdi opatství. A teď přijde to pravé:

„Bohdanko, holka zlatá,“ povídá krajkářka, „zapískej!“

„Já?“ odpověděla nato Bohdanka, „já mám pískat? Copak si, ženská, myslíš, že jsem nějaká ničemnice, či co? Já jsem se pískat neučila a jakživa nepískám!“

„Tu to máme,“ povídá paní Julie, „já to taky nesvedu, to jsme teď v pěkné bryndě! Pan opat čeká na zapískání, a kde nic — tu nic!“

Namouvěru! Ty ženské neumějí pískat. Špulí ústa, šklebí se, až jim slzy tečou, ale ne a ne. Nejde to, co teď?

„Mám nápad,“ povídá po chvíli krajkářka. „Vysadíme Bohdanku na zeď.“

„To nic není, drahoušku,“ řekla nato paní Žáková, „skočíš pěkně zvesela do zahrady, zatřepáš panu opatovi na okno — a máme to!“

Paní Bohdanka se bránila, ale sousedky na ni byly jako sršáni. Bohdanko sem, Bohdanko tam a milá Bohdanka (jaký už je dobrák) se škrabe na zeď. Sukně mezi kolena a raz, dva, tři! Už je na zemi. Lidičky, to byla rána!

Možná, že se při tom pádu ozvalo nějaké bezděčné zapísknutí, možná, že opata upozornil jenom hluk. Krátce: Martin měl tenké uši a nečekal na druhé znamení. Probudiv děti a bez dlouhého vysvětlování je strkal ze dveří. Venku jim řekl, aby se vzaly za ruce, a odvedl je ke zdi opatství, právě tam, kde stála paní Bohdanka Dědková se svými přítelkyněmi. Potom vzal žebřík, vylezl na zeď, obkročil ji a pomáhal dětem na druhou stranu.

„Tak, tak, miláčkové,“ říkal těm křižáčkům, „vraťte se domů k maminkám a válku ať vezme čert. Sbohem, trdlíku, sbohem, špindírko, sbohem, štěňátko! Sbohem, sbohem, sbohem! A neodři si břicho o zed!“

Pro každého měl ten slovutný opat slovíčko, a ať se mi rozskřípá pero, nesetřel-li si slzu po tom loučení!

Dole pod zdí chytala malé rytíře paní Julie a napočítala jich celkem devadesát sedm. „Jsou všichni?“ otázala se opata, když předala posledního krajkářce.

„Kdepak,“ odpověděl pan Martin, „ještě tady mám tři Sekerkovic poklady!“ Potom se naklonil dolů do zahrady a chtěl na ty opozdilce pustit trochu hrůzy. „Co okouníte? Co s vámi, darebáci, je? Nechce se vám snad domů?“

Na ta slova bylo chvilku ticho. Kluci přešlapovali, mačkali si prsty a nic. Konečně nejmladší, Ondřej, si dodal odvahy a odpověděl jasným hláskem: „Prosím, pane opate, my nesmíme. Náš tatínek je moc přísný a — víte — on by nás ráno hledal.“

Krajkářka i obě druhé paní spráskly za zdí rukama a paní Dědková se rozkřikla, jak ten kluk je hubatý.

„Víte, milá paní,“ řekl nato zbraslavský opat, „něco na jeho řeči bude! Kluci tady mají tátu a to je jiná. Jděte spánembohem a já už si s nimi nějak poradím.“

Městský hlídač před branou opatství už odzpíval půlnoc a mířil k náměstí. Byl to starý dědeček a dobrák k pohledání. Do únosu dětí byl zasvěcen a kryl paní Julii, krajkářce a paní Bohdance záda. Chudinka! Co živ se nedopustil, žádného nepěkného kousku a teď měl napálit celé město! Brada mu skákala ažaž, ale nepovolil. To mi dá rozum, řekl si, že děti Turka nevyženou! Kdežpak by něco zmohly těma svýma ručičkama, vždyť si to ani chleba nedovede ukrojit! Jářku, jestli jim nepomohu, čekají je strašné věci.

V tu chvíli vykročila na náměstí krajkářka. Hlídač ji spatřil a odložil hořící louč na roubení studně. To bylo znamení.

Potom si sedl na schůdky před kašnou a zdálo se mu o Jezulátku.

Na druhý den ráno svítilo jako s uděláním slunce. Řeky se leskly, vál lehký vítr z jihu a v tom větru létalo na tisíc ptáků. Silnice, vedoucí ku Praze, byla doposud pustá. Ve vyježděných kolejkách se leskl noční déšť.

Když poprvé zazpíval kohout, vyjel z města vozík, tažený dvěma koňmi. A za ním druhý, třetí. Těch vozů s plachtami je celkem pět. Zastavují se u řetězu, který je napjat přes cestu. Koně pohazují hlavami a z kozlíku skáče starý hlídač. Narovnal si záda a silnějším koncem biče udeřil do dveří mýtného domku.

„Hola, kamaráde,“ povídá, „vstávej! Namouduši, tobě jednou ukradnou mýto i se řetězem! Ty jsi mi pěkný mýtný!“

„No, no! Vždyť není zle!“ ozval se hlas z vnitra domku. „A kam tě tak záhy čerti nesou?“

„Kam by mě nesli,“ odvětl hlídač, „vezu krapku mlíka a špetku zboží.“

To všechno je lež, lež a lež!

Pod plachtami těch vozů jsou děti, které včera utekly z kláštera. Jsou tam křižáčci.

Můj ty světe, co se stane, bude-li mýtný všetečný? Kdybych měl vypravovat, jak ty malé chudinky drkotaly zuby a jak se třásl jejich starý průvodce, nebyl bych se svou řečí hotov ani za týden. Dostí na tom, řeknu-li, že všichni byli strachem bez sebe a že naštěstí nikdo z nich nekýchl.

Mýtný — jaký už byl obejda — loudil o trochu mléka a jižjiž se dobýval pod plachtu. V té chvíli měly děti namále!

A tu se mihne po zábradlí něco jasného. Plášť bílého mnicha. Má v rukou modlicí knížku a mrká přes ni na kočího.

Mýtný to nevidí. Mýtný se zajíká zdvořilostí a zavírá se poklonami jako jarmareční nůž.

V tu chvíli skočil starý hlídač znovu na kozlík. Práskl do koní a za ním vyrazily i ostatní vozy.

Sotva poslední projel mýtem, byl první již v zátočině, tam, kde dnes teče Berounka. Stařík tam zprudka zadržel koně:

„Propánakrále a zlé pryč! Tamhle za stromy někdo stojí! Ať se propadnu, jestli to není nějaký Saracén nebo strašidlo! Jozífkou, Jozífkou ze Starého Města, jdi se podívat, co je to zač!“

Josífek měl strachu také plná kařata, ale šel. Zuby mu cvakají, meč se mu plete mezi nohy, ale přece jen přichází k topolům. Ještě deset kroků, ještě pět, ještě tři . . . Tumáš, čerte, kropáč! Najednou proti němu vyběhne postava v kapuci. Popadne ho a vlepí mu hubičku.

Kdo to byl? Ale — Jozífkova maminka. Čekalo jich tam osmačtyřicet. Za každým topolem se skrývala jedna.

Žádná věc se na světě neutají. A tak také vyšlo najevo, že děti z kláštera utekly.

Johánek vstal, promnul si oči, pomodlil se, popadl poutnickou hůl a povídá: „Bratři milí, je čas! Svatá země je daleko a my stále lenošíme. Na cestu, jářku, nebo přijdeme pozdě!“

Potom se jal hledat děti a křičel, jako by ho na šídla brali. Kam se poděly? Kde jsou? Chodil po opatské zahradě a světnicemi, ale kde nic, tu nic. Mnichové stáli u pultů a psali, nebo si spravovali boty, nebo pracovali na soustruhu, nebo robili něco jiného. Sem tam se na milého Johánka někdo po očku podíval, ale rychle se obrací a zas už si hledí svého.

V celém klášteře je ticho a je slyšet, jen jak Johánek práská dveřmi a jak capkají jeho bosé nohy. Konečně našel opata a zle se na něj obořil. Klne mu, svolává nebeské tresty, ale opat mlčí.

„Děti odešly,“ řekne po dlouhé chvíli ticha. „Myslím, že se vrátily domů. A řekl bych, že udělaly dobře.“

Co bylo dál? Johánek zuřil, běhal, proklínal, vyhrožoval peklem a ďas ví co všechno. Opatovi už to bylo hloupé poslouchat. Zvedl prst a povídá, že radši půjde do zahrady. Potom sňal z hřebíku opatský klobouk a vyklouzl ze dveří.

V štěpnici, jak se sluší, zpívali ptáci. Zbraslavští kosové

se odjakživa vyznají v písničkách. Můj bože, jaká je to krása, když člověk poslouchá ty milé opeřené ničemy! Panu opatovi z toho šla až hlava kolem. Usmíval se, pod ruku mu vběhl pes.

Sotva udělali několik kroků — toť se ví, kluci Sekerkovi jim jsou v patách.

„Tiše, tiše!“ povídá jim Martin a klade si prst na ústa, ale kluci nedovedli držet jazyk za zuby a měli samé nesmyslné otázky.

„Víte co,“ povídá opat, kterému nebylo do řeči, „podíváme se, jsou-li už zralá jablka.“

Co zatím dělá bratr Johánek? Vyrázil z kláštera a vrátil se k poutníkům. Hledá si oporu u té chasy neduživé, která chce dobýt pánubohu zemi a sobě věčnou blaženost.

„Bratři, kamarádi,“ křičí Johánek, „zbraslavský opat nás okradl! Děti jsou pryč!“

„Tak!“ děsili se poutníci. „Tak! Ale co tomu řekne patron andělského vojska? Co řekne archanděl Michael? Ten se nám sveze po kobylce!“

Nešťastníci vřeštěli ještě i jiné věci, ale kdopak je bude poslouchat! Vyhrožovali, hučeli, dupali bosýma nohama, prskali a všichni, co jich bylo, se hnali za panem opatem do zahrady.

Někteří stateční mnichové je chtěli zadržet: „Pánbůh s námi,“ říkali si, „jen aby ti blázni opatovi neublížili! Je to přece už jen starý člověk!“ „Eh, co!“ odpovídali jim druzí, „to znáte špatně opata. Ten umí utíkat!“

Ale Martin neutekl! Když spatřil zástup, který se na něho řítí, seskočil ze stromu, mnul si koleno a usmívá se jakoby nic.

„Kam jsi, ty starý hříšný ničemo, schoval naše statečné křížáčky? Kam jsi je ukryl? Kam jsi je dal?“ křičeli poutníci jeden přes druhého a hrozili berlemi a chtěli opata ztrestat. Ale neměli sil. Byli to chromí ubožáci a zbývaly jim jen hrozby:

Jen počkej, opate, počkej, až přijde Jan Sekerka z Petřínovic! Ten, kterému říkají Hrůza! Jeho meč je nabroušen na dvě strany. Třikrát jím sekne za tři své syny! S tím pánem nejsou žerty!

A už tam stál! Meč se mu leskl, a na koho se podíval, toho obešel strach.

Už sahal po zbrani.

Tu se snesl shůry anděl. A druhý. Třetí. Staví se před opata, hájí pana Martina svými tělíčky. Vždyť to jsou Sekerkovic kluci! Vždyť je to Ondřej a jeho bratříčci!

„Tatínku,“ povídá ten usmrkánek, „já nechci, aby panu opatovi někdo ublížil!“ A popadl ostří tatíkova meče.

Ten starý hřišník si do té chvíle myslel, že jeho kluci utekli s ostatními. Když je tu viděl čisté a zdravé, radostí zapomněl na zlost. A pustil z ruky zbraň.

Těžký, nadvakrát ostřený meč zranil chlapcovu dlaň. Z něžné rýžky, která prý věští délku života, vytryskla krev.

Při pohledu na tu červenou kapičku pan Sekerka z Petřínovic, řečený Hrůza, obrátil oči v sloup. A upadl naznak do trávy pod opatovu jabloň.

Ten statečný pán omdlel jako slečinka.

Omývali ho vodou, a když pak znovu vládl jazykem, ptal se po chlapcích.

„Já jsem jim poradil, aby chodili husám na kopřivy a kolébali doma malé sestřičky,“ ozval se zbraslavský opat. „Věřte mi, je to tak lepší, než aby se utopili někde v Dunaji anebo — pánbůh chraň! — stříleli z luku na lidi. Svěděl-li vás kůže, Jene Sekerko, rvěte se sám. Proč by ta malá chasa to za vás měla vylízat?“

„Tak, tak!“ přisvědčil pán, kterému říkali Hrůza, a sedl si. „Proč to ta chasa ušatá má za vás vylízat. Proč má za vás mému chlapečkovi téci krev!“ A s tím vstal a obrátil se proti zástupu. A napřáhl proti poutníkům svůj hrozný meč.

A bratra Johánka hnál až za klášterní bránu.

Opat pan Martin a Sekerkovic kluci zatím česali jablka.

Už bylo řečeno, že čert nikdy nespí.

To ovoce bylo nezralé. Než Sekerkovi dorazili domů do Petřínovic, ležel zbraslavský opat na prkně.

Achich! To byla voda na Johánkův mlýn! On a jemu podobní chytráci s myší tlamičkou, nábožní poutníci a svíčkové báby ve zbraslavském chrámě řekli, že se mu stalo po zásluze. Že archanděl Michael účtoval za svoje křížáčky.

Nicméně my víme své. Ale to nemírní zármutek.

Martinova rakev byla z dubu, který vyrostl ve stínu opatství. Na víku té rakve byl kříž, složený ze dvou větví.

Hu, hú! Všechno, co souvisí s pohřbem, je lépe vynechat!

Krátce, zbraslavský opat spí u chrámové zdi na východní straně starého opatství.

Hádám, že spí jen na jedno oko. Řekl bych, že sotva podřimuje a že je připraven co chvíli vstát, obléci kápi a opánky a rovnýma nohama skočit do jakéhosi rozmarného příběhu.

Můj mistr spí. Natáhl se pod starým ořechem, dal si ruce pod hlavu a chrápe ostošest. Můj mistr se jmenuje Tomáš Borovička a skládá povídky pro tiskaře. Já, kterému říkají Jan, jsem u pana Borovičky v učení. Ořezávám mu tužky a čistím inkoustové skvrny na jeho rukávech, neboť můj mistr má hanebný zvyk utírat si pero o předloktí. Někdy, když je pan Borovička v dobré náladě, uloží mi, abych vymyslel začátek nebo konec nějakého příběhu pro malé chlapce.

Milý příteli, milý čtenáři, který si opíráte loket a jíte nad knihou makový koláč, víte, jak je spisování těžké? Je to někdy zatroleně nesnadné, a kdybych se nestyděl, zběhl bych od svých sešitů už dávno k námořníkům. Ale mám starého Borovičku rád, i když jsem četl v novinách, že je to packal a popleta. Nedovede prý sesmolit kloudnou větu a neví si rady s dějem svých povídek. Možná, že je to opravdu tak. Ale když vidím, jak si opírá hlavu a znovu a znovu přechází po světnici, aby vposled uchopil odhozené pero a jedním dechem pak u svého pultu napsal deset stránek, tehdy se mi zdá, že nikdy nebylo většího spisovatele.

Honzo, Honzíku, říkává potom můj mistr, přečti ty osloviny! Tu se chápu papíru, a zatímco pan Tomáš bubnuje na okenní sklo, slabikují řádek po řádku. Kdybyste viděli, jak poslouchá! Kdybyste viděli, jak se v něm třese každá žilka a jak je smutný! Někdy nemohu z místa a tu mi pan Borovička napovídá a říká zpaměti slovo od slova právě tak, jak je napsal. Zdá se mi to hodné podivu. Zdá se mi, že se vyzná ve své věci, a lituji, že není o poznání domýšlivější. V té chvíli mu ze srdce přeju, aby napsal nějakou slavnou knihu a získal pytel dukátů.

Jindy jsou jeho příběhy slátané a podobají se ubřečeným

povídačkám pro holky. Jako ten, který mi pan Borovička vyprávěl o zbraslavském opatu. Tehdy jsem se zeptal, jak jsem vlastně přišel na svět a k němu do učení. Mistr si zamnul ruce a po způsobu mizerných povídkářů začal zeširoka:

Zbraslavský klášter byl z největší části pobořen, ale to, co zbylo, dostalo nový kabát a už se nezřítí. Sad byl vyvrácen a znovu dorůstá, řeka si našla nové koryto a silnicí se řítí rachot motorů. Nad starým opatstvím táhnou létadla jako křepelky a opat Martin leží u chrámové zdi bezmála tisíc let. Je pochován na východní straně a blízko řeky, dva sáhy nad hladinou. Šibal jako Martin spí sotva na jedno oko. Toť se ví, že se nedá zahrabat jako havran, aby nikdy víc nevěděl o krásném světě! Nikoliv. Martin jen podřimuje, a kdykoli uslyší výbuchy motorů, klakson a veselé pošťkávání dvoucylindraku, mihne se mu úsměv po vyhublé tváři. Okolo půlnoci, kdy bývá hodina duchů, vystoupí Martin ze zdi opatství a přichází si sednout na náhrobek, který se propadá mezi řekou a krňovskou louží. Tam je pochován zahradník Bisam, jehož jménem se dosud říká štěpnici. Za časů českých králů obracel někdy Bisam opatu Martinovi při čtení listy knih. Ted', když k němu zbraslavský opat přijde, obrátí Bisam leda oči v sloup a říká: „Milošti, pane opate, aby vás káně kloblo! Vždyť vy jste horší než malý kluk! Sluší se na opata, aby byl strašidlem? Chcete zas vyvést nějakou taškařici?“

Jednou, a není to dávno, sjížděl z horního konce města vozík. Místo koně držela oj ženská a vzpírala vůz v zatáčkách, nastavujíc nohu proti zdem. Ze starého zvyku měla v zubech dýmku a v uších dukáty. Ale dýmka byla prázdná a dukáty z kočičího zlata. Ta ženská se jmenovala Lucie, a protože byla stará a červenou sukni měla přehozenu přes hlavu, říkali o ní, že je cikánka. Pokud jde o peníze, byla její kapsa prázdná už drahý čas. Zato v košatině pod plachtou vozíku pobekávalo jakési stvořeníčko, a to byl malý Jan. Ke korbě byla řinčivým řetízem připoutána opi-ce.

Lucie držela oběma rukama oj, klouzajíc podle znamení-
tého pekařství pana Šárky a obchodu pana Mrázky, kde se
kouřilo z komína. Na tom místě byl čas, aby uvolnila špa-
lek a rozběhla se dolů, k náměstí.

Kdybych byl v její kůži, kdepak bych rozbil stan?
Ovšem. Mezi Krňovem a Malou řekou, tam, kde se říká
v Bisamce. Při samém okraji silnice a blízko zdi starého
opatství.

Lucie podložila kolo vozíku kamenem a chtěla vařit ve-
čeři. V tu chvíli šel po mostě jakýsi dosluhující hlídač. Spa-
třiv tulácký vozík a Lucii v červené sukni, honem se obrátil
na druhou stranu. Asi za hodinu se vracel ze své obchůz-
ky. Naklonil se z mostu nad vodní hladinu a plival dolů,
sleduje obraz rozšiřujících se kol. Kdoví jaká útrpná my-
šlenka mu přitom táhla hlavou! Člověk je podivný tvor.
Vždycky se mu chce dělat právě to, co nemá a co je zaká-
záno. Hlídač se měl střežit pohledu na vůz, ale nedalo mu.
Ohlédl se a vidí, že Lucie sedí právě tak, jako seděla před
hodinou. Hlavu měla nachýlenu k rameni a usmívala se.
Nono, pomyslí si hlídač, nono, ty jsi, holka, nějak veselá!
Ale necht', vyspi se. Až zejtra tě tu znenadání objevím. Má-
me už večer na krku, kam by ses, ženská, teď stěhovala.
Tenkrát bylo zakázáno, aby se kočující lidé zdržovali ve
městě, ale hlídač byl dobrotisko. Řekl: „Vem to d'as,“ pak
mávl rukou a odešel.

Později, když padla tma, se ozvalo v košatině dítě. Kři-
čelo ze všech sil, ale Lucie se ani nepohnula. Byla mrtva.
U jejích nohou se válel kuchyňský nůž, tuřín a několik zlá-
maných větviček.

Opice, o které jsme řekli, že byla připoutána ke kozlíku,
chřestila řetězem, dítě křičelo, jako by je na nože brali,
a nad vodou skučel vítr.

Prožluklá opice se motá dokolečka, bledá víčka jí přikrý-
vají oči a zase se zvedají, jak by zvíře chtělo plakat. Chvil-
ku se snaží dosáhnout tuřín, chvíli natahuje ruku po malém
Janovi, pak cení zuby a sténá. Dítěti se zatím podařilo do-
stat se z hromady šátků a leze po zadniče rovnou k opici.

„Pěšinko!“ chce opakovat její jméno tak, jak je vyslovovala Lucie. Ale sotva žvatlá, a protože je na tom tuze špatně a protože má hlad, nezdržuje se něžnostmi. Opičák a děťátko si málem vjedou do vlasů.

Do takových věcí by se měl vložit člověk! Propána, ať už si pospíší, ať už se někdo hne. Vždyť ta hloupá opice vyškrábe klukovi oči. Ale kdopak teď, chvíli před půlnocí, chodívá sadem, kdopak se stará o tulácké děti! Opat Martin vidí tu melu a je jako na trní. Do chvíle, kdy smí vystoupit ze zdi opatství, zbývá ještě patnáct minut. Celou čtvrt hodinu má čekat, než zazní půlnoční zvon.

Odkdy jsou hodiny pánem zbraslavských opatů?

Martin se vyhoupl ze svého náhrobku a rovnou k Jeníkovi. Zabalil ho do jakési houně, opici popadl za kůži na krku, vyskočil na zeď a kráčel po hřebenech střech, aby postrčil věžní hodiny o zbývajících čtvrt. Shůry se usmál na Lucii a zamával na ni tak, jako kdysi kynul přátelům, aby neměli strach o svého koně či oslíka, o něž je postaráno ve stájích opatství.

Potom se rozhlédl po městě a vybral si dům, který sousedí s vinicemi. Dům starého muže, co skládá povídky, za slunných dnů spává v zahradě pod starým ořechem a z jehož rukávů nemizí stopy inkoustu. Na jeho práh položil opat Martin chlapce a opici přivázal k roubení studny.

Třesky plesky! Nevěřím panu Borovičkovi ani slovo. Sázím se, že si vymýšlí svého opata, aby nemusil mluvit o sobě. Ale jeho povídačky se hodí sotva do slabikáře. I tam je napsáno, že žádný ze zbraslavských opatů se nejmenoval Martin.

Roku 1561, za vlády Ferdinandovy, stála blízko dvora Laptáče krásná hospoda. Měla v průčelí sedm oken, v boku sad s kolničkou pro povozy panstva a na druhé straně pěknou, čistou stáj. Ta hospoda se nazývala Smolnice, ale proč a zač, to nikdo nevěděl. Podle mínění pocestných lidí a chasníků, kteří se tam zastavovali, mohla se vhodněji a lépe jmenovati třeba Ráj nebo Útěcha nebo Sladký spánek. Hospodařila tam totiž šenkýřka tak mladá, tak hezká, tak přívětivá a mravů tak podivuhodně líbezných, že po ní kdekdo toužil. Mladíci v nohavicích na prasknutí a břicháči s černou bradou, chlapiska s mečem, kupci, šejdíři a krátce každý, kdo ji zhlédl, byl do ní poblázněn. Jednomu se líbily prý její dolíčky ve tvářích, druhému oči, třetímu lokty zužující se k zápěstí, čtvrtému ňadra, pátému její hlas a dvacátému pružný, lehký krok. To všechno byly ovšem pouhé výmluvy, neboť lidé jsou povinni mluvit o svých láskách a o svých zálibách se zdrženlivostí. Kdyby ti chlapíci zamilovaní kápli božskou, mohli se s velkou snadností shodnout na tom, co je přitahuje. Jestliže o tom mlčeli, bylo to jen proto, že se nesluší mluvit o těch krásných věcech, které skrývala jejich šenkýřka pod sukněmi. Někteří z těch halamů si ji aspoň představovali v posteli, jak leží s copem pohozeným na polštáři, jak zvedá bradu, jak přivírá oči a jak se usmívá tisknouc si na hrud' košili.

Paní, která hospodařila na řečené Smolnici, byla vdova. Táhlo jí na dvacátý rok a její manžel zemřel asi po čtyřech měsících soužití, o němž se nedá říci, že bylo šťastné, neboť hospodský byl neduživce, skrblik a bázlivá zaječí duše. Po celý svůj život si naříkal na bolesti v krajině jaterní, měl namodralou tvář a vzduť život. Stával před prahem s dlaní přiloženou na bolestivé místo nebo si opékal bok u krbu

nebo shrben nad truhlíkem nořil prsty do sedmi kop stříbrňáků. Někdy je obracel v dlani, někdy si jimi cinkal a jindy ho jímala strašná úzkost, že v těch sedmi kopách chybí jeden penízek. Tu změnil barvu, jako tu a tam vidáme u krocana, na čele mu vyrazil pot. Pane můj, strůjce všehomíra, kdo mi ukradl ten nejkrásnější, nejlesklejší, nejznamenitější penízek stříbrňáček? Který vrah to míří na mé srdce, na můj opasek, na mou kapsičku? „A to se podívejme! Ukaž, starouši,“ pravila jednou při podobné příležitosti mladá šenkýřka, „ty tady v té truhlici máš peněz jako pan biskup ze Zlaté Koruny.“ Řkouc to, přitočila se k němu, a vrtíc zadkem snažila se nahlédnouti do šenkýřovy pokladnice.

Tu starý přirazil svým břichem zásuvku, a položiv ruce na desku stolku, lehl si na ni. Bradu na roztažených prstech, zíral potom na svou mladou ženu a dýchal přitom jako kovářský měch. „Ty čertice a lehkomyšlná žena,“ řekl, „copak myslíš, že tady mám? Pár mizerných grošů, pár utrhaných knoflíků, pár nanicovatých střípků a vedle toho křidu na dluhy.“ Tuto lakotu, tuto svou zatrolenou vlastnost šibalskou získal pan Eustach dědictvím po svých předcích. Sál ji s mlékem mateřským, vdechoval ji v jirchářské dílně svého pana otce a pohonil se v ní, sestavuje s ním účetní knihy. Když dospěl, byl z něho lakomec tak kovaný, že se mu na světě vyrovnala jen jediná bytost. Kdo? Arab? Žid? Armén? Nebo snad Řek? Ne. Jeho sestřička Kateřina Slepíčková. Jeho starší sestra Káča Zubanice. Musíme tu prokletou opici jmenovat pravým jménem, neboť nikdo jí neříkal jinak. Kateřina! Hrome, to vznešené jméno zní jako zvon. To by vám vnuklo představu čistotné vzpřímené slečny plných boků s copanem propleteným zlatou nitkou. Ne ne, šlo o Kačenu, o holčici hubenou jako násada koštěte, o holčici ukoptěnou, zlou, hádavou, slejškovitou, drzou, mrňavou, křivou. Představte si, že měla na hlavě pár chloupků v několika řadách, že měla dlouhý nos s hrbečkem uprostřed a zuby jako mlýnské kameny. Když zestárla, nebylo nad ni jedovatější ženštiny, a když jí táhla padesátka, stala se z ní babice lidem tak protivná, že i staří

chlapíci rybníkářští (a to, jak víte, je chasa, která něco sne-se) před ní zavírali oči, když ji měli potkat po krumlovských uličkách, a mnohý z nich říkal, že ho pohled na tu ohyzdu zraňuje, jako když pěst znenadání dolehne na jeho bradu.

Když změny v šenkýřových játrech dospěly až k stavu, který se pranic nesrovnává se životem, když se mu krev městnala v těch útrobách a když, krátce, přicházela jeho poslední hodinka, nastěhovala se Káča Zubanice do bratříčkovy hospody a počínala si tam jako doma. Slídila po penězích, zavírala chléb, odlévala ze džbánek, špatně měřila a k tomu byla na svou mladou něžnou švagrovou jako katice. Chudák šenkýř se na to řádění díval již jako z jiného světa. Ležel na posteli, nemohl se ani hnout a hlavou mu táhly divné myšlenky. „Tak se na vás, holky, dívám,“ řekl jednou ukazuje vyhublým prstem chvilku na svou hezounkou ženu a chvilku zas na sestřičku, „tak se na vás dívám a skoro se mi zdá, že pánbůh, který je láska, pravda a věčnost, vás obě přivedl k mému úmrtnímu loži a že mi rozkazuje, abych z vašich tváří a z vašich povah vyčetl poučení a moudrost, které jsem za svůj bídný život uhýbal a které jsem nechtěl znát. Jedna z vás je krásná a veselá lehkomyšlnice. Druhá je škaredá a nesnášenlivá lakota. Jedna si uchovala panenství, o které nikdo nestál, a druhou, chuděru, provdali za starého, a ta byla, pokud mohu uhádnout, zamilována do všech hezkých chlapíků, kteří prošli mou hospodou. Jak by ne. Někteří byli ohniví, někteří byli mírní a uhlazení, někteří uměli mluvit jako žebravý bratr, někteří dovedli mlčet a v pravý čas ji popadli do náručí. Ouvej, anděli strážce můj! (přitom naznačil, že bolest mu užírá útrobu), navykl jsem si snášet neklid a číhal jsem na ni jako slídivý pes. Chodil jsem za tebou bosky, aby můj krok nikdo nemohl zaslechnout, překvapoval jsem tě znenadání, otevřel jsem jako duch dveře a stával jsem pod okny řka, že jedu do laptáčského dvora jen proto, abych otupil tvou bdělost a abych tě přiměl věřit, že jsi na chvilku sama s těmi chlípíky, kteří se na tebe lepili jako

peřina. Co jsem se, hrome, načekal! Jak jsem se trápil! Běda, trápil jsem se jako pes a chtěl jsem tě asi sedmkrát nebo devětkrát zabít. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, udělejte kříž, holky, a pomodlete se se mnou, že mi pánbůh nepropůjčil k tomu dost odvahy. Kdybych nebyl bázlivec, ležela bys teď, miláčku, na prkně a já bych ti jednou rukou držel loket a druhou bych ti čechral vlásky.“

„Br, naskakuje mi husí kůže,“ pravila šenkýřka, „nech toho a povídejme si o něčem veselejším.“

„Ne ne, musím se vyzpovídat,“ odpověděl Eustach a vzdychnuv a složiv ruce na prsa jal se pokračovati. Řekl, že žárlivost a lakota vedou k vraždám, potom to doložil na příkladech a vposled nabral dechu, vzpřímil se trošičku opíraje se o pelest lože a skončil asi takto: „Lituji všech svých hříchů, zříkám se ve své smrtelné hodince lakoty a zavrhnuji žárlivost a proklínám ji a chci, abys napravila mé hříchy. Chci, aby sis vyhledala manžela, až uplyne stanovená doba smutku. Dále ti rozkazují, abys pranic nedbala rad mé sestry Kateřiny Zubanice, která má všechny chyby, kterých želim, a která je nade všechno pomyšlení zlá a protivná. Kdybych nezahlédl cípek blankytného pláště naší paní, kdyby do mých unavených uší nezněly už pozouny slávy nebeské, kdybych byl doposavad starým Eustachem, lakomcem, škrholou a bídníkem, dal bych Kačeně, která se na nás teď zubí, všechny své stříbrňáky a ty bys utřela hubu. Přisámbůh, nevím, byla-li jsi poctivou manželkou, a když to říkám, cítím, že mě ta pochyba ještě pálí, ale nic není tak jistého jako to, že by tě ta stará saň uhlídala a že by ti byla stále v patách. Potom bys, miláčku, napájela v mé nebo v jiné hospodě soumary a až do své smrti bys stála nad škopkem plným nádobí. Chválabohu, starý Eustach je tentam a k tobě teď mluví někdo jiný. Nahýbá se ze stupňů věčnosti a vztahuje svou vyzáblou ruku a dává ti své špinavé zlatáky. Vem si je, pusť je na svobodu. Popřej, ať se změní v pěkné barevné látky a v řadu pěkných či užitečných předmětů. Žij vesele po boku mladého manžela plného lásky a smíchu. Zpívej si, buď krátce šťastna na tom

sličném světě. To se týká tebe. Pokud běží o Káču Zubanici, radím ti z plného srdce: žeň ji pryč! Ať táhne do pekel. Ať se ztratí. Kdybych udržel v ruce hůl a kdybych mohl ještě stát, pomohl bych ti otevřít vrata, ale už je na to pozdě, miláčku. Porad' si tedy s ní, jak můžeš. Dávám ti právo tady poroučet. Dávám ti za prvé hospodu a polností. Za druhé ti dávám všechny své peníze. Jsou, holka, pod poslamkou. Jsou ukryty ve slamníku, na kterém ležím. Valchuji je svou zadnicí a ví bůh, že je čas, aby je někdo provětral.“

Po těch slovech rozhostilo se ticho. Hospodská si utírala slzičky a Káča Zubanice se zatím blížila k svému bratru. Šla jako stín, tiše, mlčky, bez zvuku. Leknutí otevřelo jí ústa, dychtivost ohnula jí hřbet a strach drkotal jejími zuby. Bože na nebi, představte si lakomce, který se blíží k pokladu, který je vzdálen jen tři kroky od cíle svého snažení, své touhy, své žádostivosti, která mu užírá srdce po padesát dlouhých let. Vidíte jeho roztrásenou ruku? Vidíte krůpěje potu na jeho čele? Vidíte strastiplnou muku, která mu šku-be osrdím? Ó Káčo, Kačenko, ty nectná, sprostá hubo zubatá, ty za to budeš jednou pykat. Ty budeš pykat za ten svůj chvat, za to hmátnutí, za to, žeš chtěla vyškrábnout peníze umírajícímu. Pro věčnou paměť stůj zde, jak jsi to provedla. Napřed jsi se brala jako postava bez života. Nebylo slyšet tvé kroky, ale když jsi byla již blízko, vykřikla jsi, vrhla ses na kolena, až to žuchlo a jedno z prken zapraskalo pod tím dopadnutím. Potom klečíc jako strašidlo a naklánějc se nad ubohého Eustacha, jala jsi se cloumati tím ubohým chudákem a třásla jsi jím sem a tam a druhou ruku jsi zabořila do slámy toho lože, do slámy zvlhlé potem nemocného, do stříbrňáků chladných vlhkostí. Pan Eustach vzkřikl, bránil se chabou rukou. Hleděli si do tváře, Eustach na Kačenu, Kačena na Eustacha, zápolili křivými prsty, odstrkovali se, ale nic naplat, Káča byla v tom zápase silnější. Odstrčila svého bratříčka tak, že se skulil ke zdi a zabořil tvář do podušky, div se neudusil. Síly jej opustily, a než se vzpamatoval, bylo hnízdo dukátů vybráno. Káča si

nasypala lesklé penízky do klína. „Ty licoměrnice, ty zlá ztřeštěná babo,“ řekl pan Eustach, „myslíš, že smíš ponechat, co jsi nahrabala? Ba ne, ba ne, ba ne, ještě tu máme závěť, ještě je na světě pořádek, ještě jsou biřicové a soudní dvůr!“ „Nechte ji, pane manželi,“ řekla Loleta, „kdopak by stál o peníze, když mu odchází starý přítel? Kdopak by se hrdlil o nějaký ten plíšek, když vidí, jak je všemu konec. Nahý jste se narodil, nahý zemřete, a pokud jde o mě, můžete být jist, že se už nějak protluču. Čert vezmi peníze, ale co si počnu bez vás, kdo mi poradí, kdo se bude starat o hospodu?“ „Já,“ pravila Kačena Zubanice. Stála přitom se zuby vyceněnými a zlaťáky jí chřestily v klíně. Byla škaradá až hrůza. Sukni držela ve výšce, a tak bylo viděti ohavné škrpály pod zdviženou sukní a lýtka ve shrnutých, nedbalých punčochách. Loleta na ni vrhla krátký pohled a pan Eustach zakvílel, jako by se chtěl rozžehnat se životem. Vskutku obcházela jej mdloba. Viděl svou bezmocnost. Viděl, že je Loleta netečná ve věcech, které mu ležely tak na srdci, poznával, že se neubrání, poznával, že se jeho ničemná sestra zmocní i hospody, a tu ji proklel užívaje slov, která je lépe neopakovat. „Mlčte!“ pravila Loleta a vrhnuvši se k němu a zakrývajíc mu dlaní ústa jala se stírat pot z jeho čela. Za toho stavu, s neusmířenými slovy a bez svátostí pan Eustach zemřel. Zemřel v teplém náručí své ženy, vydechl obklopen jejím soucitem s lítostí, vkročil před soudnou stolicí boží s jistotou a jasným vědomím, že ta žena lehkomyšlná, a jak se obával, kdekoho milující, je plna něžnosti a spravedlivého citu. Viděl zdravý sveřepý ruměnc na jejích tvářích, cítil radost z jejího objetí a ještě po smrti se jeho duše vinula k tomu nádhernému tělu, k té hladké, něžné, milostné, žhoucí kůži, k těm sladkým, lehkomyšlným myšlenkám, k těm vláskům, které se čeří, obrubujíce její čelo. Ach, světe hříchu, světe krás, světe jediny! Opouští tě chudšas a žebrák, opouští tě bohatec, který se nestaral o nic než o peníze, opouští tě žárlivec, který chtěl zabíjet, a ty mu skýtáš takové žhoucí rozloučení. Ve světě duchů a mátoh, které ho čekají, dáváš mu dotek to-

hoto těla, této nádhery, této krve, jež stoupá a jež zaplavuje tvář ženy, která je živější než samo nitro nebes. Ach, jaké loučení, jaký smír! Pan Eustach umřel, hledě do peřejí ženských vlasů. Zemřel, šel před soud a možná, že mu pánbůh odpustil polovinu jeho hříchů proto, že se zřekl své lakoty a že aspoň na okamžik poznal v lásce lidské společenství.

Když byl pochován a když se běh věcí vrátil do všedních kolejí a když se Loleta probírala ze zármutku, bylo v hospodě všechno naruby. Káča Zubanice zmocnila se již klíčů, nakupovala, tržila peníze, vládla ve stáji a všechno držela pevnou rukou. Chuďas Loleta, když osušila své slzy, viděla, že jí vše patří jen podle jména, ale ve skutečnosti že statkem vládne její protivná stará příbuzná. Naneštěstí Loleta neuměla o svou věc zápasit a snad jí koneckonců bylo jedno, kdo spravuje manželův starý majetek. Uvykla práci a smíchu. Postačovalo jí, když měla co jíst a když měla u veselém pospěchu co dělat. Zubanice ji nevyháněla a to se hezké Loletě zdálo skoro velkomyslným. Drhla nádobí, drhla zem, nosila vodu, obsluhovala hosty a těch, chválabohu, bylo víc a víc. Jakkap by ne! Chlapi, pocestní i řemeslníci chodili do Smolnice více než za života starého Eustacha, neboť je tam vedla naděje, že Loleta, která za manželova živobytí neskrblila nějakým polibkem, bude teď ještě přístupnější a že je v hospodě potká nenadálé štěstí. I hrnuli se tam ze všech stran. Káča Zubanice se na ten shon dívala s radostí. Nakoupila Loletě karkulek a šátků a zástěr, o nichž se jí nikdy ani nesnilo. Skýtala jí volnost, posílala ji pro otep slámy do stodoly, kde stál za dveřmi nějaký chasník, a jindy si ta stará kuplířka smluvila nějakou ničemnou úmluvu se starým dědkem, který si myslil, že Loleta, zvyklá na objetí svého starouška, se nebude bránit proti chlapíku, který je jen o dvě či o tři léta starší. Ale Loleta, jak už někdy bývá, měla navzdory své lehké mysli duši čistou. Je sice pravda, že se tu a tam vyspala s nějakým hezkým chlapíkem, ale přísámbůh, byli to jen dva či tři mládenci, a to děvče je milovalo. Ne na smrt, ne tak zcela

a s tou hrůznou těžkopádností, která splétá lidské osudy tak, že je za nic na světě jiný nerozdvojí, ale křepce, lehkomyslně, bujaře, s překypujícím citem, který nazítří tak trochu již zapomíná, který je tak trochu při své vši něže výsměšný a který, počítaje se zradou, nemůže být zrazen. Chrapounské chlípňiky, pitomce a staré šňupky odmítla. „Oho, vy chaso ničemná, vy proudníci, na mě čekáte za dveřmi stodoly, ve tmě, v samotě? To až naprší a uschne, vy strakapouni!“ Řkouc, vlepila panu rychtáři jednu zleva a druhou ze strany opáčné a ještě k tomu o tom mluvila nahlas v nálevně. Pan rychtář odtáhl s dlouhým nosem, a byl-li jen trochu chytrý, dal se s Loletou do smíchu, neboť Loleta, to drahé dítě, se nikdy při svém odmítnutí nezlobila a byla na takového milence stejně přívětivá potom jako dříve.

Tak obě ženštiny bydlily ve Smolnici asi dvě léta, tak se škádlily, tak Káča obírala své hosty, tak je Loleta odmítala a tak minul čas, v němž se pranic nepříhodovalo, ledaže český král, obrátíme-li pozornost od věcí malých k věcem veřejným, odešel na věčnost, a že se opovídala doba nesvobod, doba strážní, kdy svoboda měla být rdoušena a kdy volný plesající duch měl být oděn rouchy jednoho střihu a jedné popelavé barvy. V té nastávající době neměly míti na světě místo volné rozhodování, jež nám vyhradil sám pán našeho života, nemělo být věrnosti, ale donucování a strašný zákon, jenž nenechává místa čistému svědomí. Zem je příliš stará, příliš netečná a plná tajemství. Leží pod nebem mlčky a tu za toho tajemného mlčení se lidem zdá, že je to dobrá, trochu přihlouplá oslice, která nese svého pána s ochotou, a že nemá pranic na práci než to, jak by se mu zalíbila. Snad ano, snad ne. Ale vedle těchto povýšených pánů, kteří jsou přesvědčeni, že se s nimi narodil svět, jsou lidé, kteří přišli na to, že na tomto světě kráčí jako cizinci, že se nemohou dohodnout ani se svou duší, ani se svým dítětem, ani s pantatínkem, a vidí otisky šlápot ostatních cizinců a dívají se nad nimi neméně než před vlastním zrcadlem. V té změti stop, v té změti tváří hledají pak nějakou

jednotu, hlas, úder, společenství, souvislost. Souvislost toho, co bylo a co přijde, souvislost štěstí a nářků, souvislost bolesti a hříchů, souvislost trvání a zvrátů. Ó pane, nevěřte na strašidla, je jasný den, svítí slunce, český groš se prodává za pět penízků bavorské měny. Jářku, co nám chybí? Hlouposti, jakýpak neklid? Mám ženu v posteli, ovce v posadě, zlato v sáčku. Chutná mi jíst, a kdyby mi někdo sáhl na můj požehnaný majetek, mám, pane, krásnou sukovitou hůl. To je moudrost jedněch. Druzí jsou naproti tomu polekaní a mluví tichým hlasem. Mluví s nocí, hledí do ohně, sypou ptáčkům, slyší trávu růst, a když je zavoláte, škubnou sebou, jako by lidský hlas byl hlas nějakého zázraku. Slunce tone jim v mraku, země hoří jim jakousi září, les, sklepení temnoty, probleskuje jim tisícerou postavou a stokrát za den se zmýlí domnívající se, že jednou zahlédli v jakémsi strašidelném snu krajinu, kam dnes poprvé vkročili, že řekli jakési slovo, které znenadání pronese jejich učitel, či že byli v bitvě u Lepanta. Ti první docházejí na světě bohatství a moci. Ti druzí slouží za podruhy a jsou lidem na posměch. Ti první křičívají štěstím, ti druzí držívají zobák, jsou to zarytci a mnohdy by se dali raději zabít, než by změnili svou víru, svou oddanost, a věci věrnosti jdou jim přede vším ostatním.